

YIL 20 SAYI 72 2010/1

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır.**Yerel Süreli Yayın**

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

Yayınlayan

Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;

Yayın Komitesi

Sahibi Hasan Topal**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü** Nilüfer Çınarlı Mutlu**Yayın Sekreteri** Tuba Çakıroğlu**Grafik Tasarım** Emre Çıkınoğlu**Grafik Uygulama** Güler Özsakarya Ertan**Yayın Komitesi**

H. İbrahim Alpaslan

T. Didem Akyol Altun

Tuba Çakıroğlu

Erdal Onur Diktaş

Ebru Türkdamar Diktaş

Emre Ergül

Ufuk Ersoy

Zehra Akdemir Ersoy

Hikmet Gökmen

Güngör Kaftancı

Emel Kayın

Nezihat Köşklük

Seçkin Kutucu

Nilüfer Çınarlı Mutlu

İlker Özdel

Hasan Topal

Gürhan Tümer

Zeynep Tuna Ultav

(Soyadına göre alfabetik)

Yayın Yeri

1456 Sokak No: 8/10 Alsancak İzmir

Tel: (232) 463 66 25 (pbx)

Faks: (232) 463 52 12

egemim@izmimod.org.tr

www.izmimod.org.tr

Akhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50

Aydın Temsilciliği: (0256) 213 25 27

Didim Temsilciliği: (0256) 811 57 74

Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91

Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07

Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83

Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73

Salihi Temsilciliği: (0236) 715 08 13

Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21

Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57

Alaşehir Oda Temsilcisi: (0236) 653 55 57

Aliağa Oda Temsilcisi: (0232) 616 33 37

Bergama Oda Temsilcisi: (0232) 633 28 71

Dikili Oda Temsilcisi: (0232) 673 34 45

Menemen Oda Temsilcisi: (0232) 832 90 32

Selçuk Oda Temsilcisi: (0232) 892 67 17

Soma Oda Temsilcisi: (0236) 613 61 63

Söke Oda Temsilcisi: (0256) 518 48 88

Tire Oda Temsilcisi: (0232) 511 17 66

Torbalı Oda Temsilcisi: (0232) 856 61 96

Yayın Koordinatörü Yasemin Keskin Enginöz**Teknik Hizmetler, Reklam Pazarlama ve Basım Dağıtım**

Yapı-Endüstri Merkezi

Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 12 / 430

(Polat Kulesi Yanı) 34394 Fulya / İstanbul

Tel: (0212) 266 70 70

Faks: (0212) 266 70 10

yayinpazarlama@yem.net

www.yem.net

Baskı

Mas Matbaacılık AŞ

Hamidiye Mahallesi Soğuksu Caddesi No: 3

34408 Kağıthane / İstanbul

Tel: (0212) 294 10 00

Faks: (0212) 294 90 80

www.masmat.com.tr

Baskı Tarihi: 25 Aralık 2009

Yayın Koşulları

•Gönderilecek yazılar 1600 sözcüğü geçmemelidir.
 •Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orjinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır. •Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir. •Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur. •Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

KAPAK **Alaçatı**FOTOĞRAF **Ahmet Giliz**

BAŞYAZI ...2

HABERLER ...4

GÖRÜŞ

H. Ünal Nalbantoğlu
**‘Esnek’ Kapitalist Ekonomiler ve
 Günümüz Mimarlığı ...8**

SÖYLEŞİ

Dürnev Atılğan
**Eric Owen Moss ile Söyleşi
 Mimarlıkta Olasılık ve İmkân Olarak
 Gerilim ...10**

DOSYA

ALACATI...

Nimet Özgönül
Alaçatı’da Yaşam ...18

İnanç Gürkan
**Alaçatı ve Değişim Aracı Olarak
 Turizm ...26**

Abdi Güzer
Kaçan Bir Fırsat: Port Alaçatı ...29

Hasan Topal
**Kıyıda Planlama ve Yapı -
 Alaçatı Körfezi ...32**

H. İbrahim Alpaslan
 Tuba Çakıroğlu
**Alaçatı Değirmenaltı Meydanı
 Üzerine ...34**

YAPI TANITIM

Salih Seymen Tasarım ve Planlama Ofisi
Çitoğlu Evi ➔ TashMahal Oteli ...38

EAA
7800 Çeşme Konutları & Oteli ...42

YAYIN TANITIM ...48

Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) 2009 yılı Dünya Mimarlık Günü temasını “Küresel Kriz Karşısında Mimarların Gücü” olarak belirledi. Şubemiz de bu tema çerçevesinde 05 - 11 Ekim 2009 tarihleri arasında çeşitli etkinlikler gerçekleştirdi. Kentimiz; sergiler, söyleşiler, gezilerle yoğun bir mimarlık gündemi yaşadı...

Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi yine aktivite merkezi olarak seçilerek, bu alanda atölye çalışmaları, sergiler ve söyleşiler gerçekleştirdi. Mimarlığın kentli ile buluşmasını sağlamak amacıyla kent ve yapı gezileri düzenlendi, Metro istasyonları, Kordon gibi kentin odak noktalarında mimarlık sergileri açıldı.

Halkı bilgilendirmek ve mimarlığa olan duyarlılığını artırmak için el ilanları, broşürler dağıtıldı, reklâm panoları afişlerle donatıldı. Mimarlık ofisleri mimarlık öğrencileri ile buluştu, öğrencilerle mimarları buluşturan bu etkinliğimiz, öğrenci projeleri sergisi de bu yıl ilk kez Mimarlık Haftası Etkinlikleri kapsamında yer aldı.

Bir hafta boyunca mimarlık toplum buluşması kapsamında kent gündeminde “mimarlık” yer aldı. 1095 mimar ve mimarlık öğrencisi tarafından izlenen etkinlikler basında çok geniş yer aldı.

24 - 25 Ekim tarihlerinde Kuşadası'nda gerçekleşen “Ücretli Çalışan Mimarlar Danışma Kurulu Toplantısı” çok verimli ve üretkendi. Prof. Dr. Gönül Balkır ve Prof. Dr. Murat Günaydın yürütücülüğünde gerçekleşen Danışma Kurulu yayına dönüştürüldü.

Şubemizin 39. Dönem çalışma sürecinin sonuna yaklaştık. İki yıllık çalışma döneminde gerçekleştirilen çalışmalarımıza katılan, katkıda bulunan üyelerimize ve Oda emekçilerine çok teşekkür ediyoruz.

Mutlu, sağlıklı, barış içinde bir yıl diliyoruz.

YÖNETİM KURULU

ŞUBE'DEN

SAĞDA 7800 Çeşme Oteli ve Konutları - İskele
FOTOĞRAF Ahmet Giliz

EGE MİMARLIK'TAN

UIA tarafından belirlenen “Küresel Kriz Karşısında Mimarların Gücü” teması çerçevesinde bir dizi etkinlik ile kutlanan Mimarlık Haftası, 05-11 Ekim 2009 tarihleri arasında bu sene de geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi yoğun bir katılımı Atatürk Kültür Merkezi'nde gerçekleşti. Hafta kapsamında söyleşiler, atölye çalışmaları, geziler, açık ofis, açık ev, sergiler ve film gösterimleri yer aldı. Mimarlık Haftası'nın tematik sunuşunu gerçekleştiren Hasan Ünal Nalbantoğlu'nun konuşmasına “Esnek Kapitalist Ekonomiler ve Günümüz Mimarlığı” başlığı altında dergimizin bu sayısında yer verdik. Ayrıca Mimarlık Haftası'nda bizlerle birlikte olan dünyaca ünlü mimar Eric Owen Moss ile röportaj yapan Dürnev Atılğan'ın “Mimarlıkta Olasılık ve İmkân Olarak Gerilim” başlıklı derlemesini de sizlerle paylaştık.

İzmir gündeminde bir süredir yer bulan yeni müze ve bu müze için yer seçimi konusu, tüm İzmirli gibi Şubemizi de ilgilendirmektedir. Bu bağlamda hazırlanan “İzmir'de Yapılacak Yeni Müze Binası İçin Yer Seçimi Konusunda Bir Değerlendirme” başlıklı yazı ile Şubemiz Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal konuyu Kent Gündemi bölümünde irdeledi.

Editörlüğünü H. İbrahim Alpaslan ve Tuba Çakıroğlu'nun üstlendiği dosya içerisinde Alaçatı'nın yakın tarihli yaşamış olduğu hızlı dönüşümü; Alaçatı'nın kısa özgeçmişini, fiziksel yapısını, Koruma Amaçlı İmar Planı'nın öncesi ve sonrasını, değişim aracı olarak turizmin toplumsal yanını, Alaçatı'daki inşa pratiğine dair iki yeni proje ve bir restorasyon uygulamasını irdledik. Nimet Özgönül, İnanç Gürkan, Abdi Güzer, Hasan Topal, Ali Kural ve Salih Seymen'in katkılarıyla hazırlanan “Alaçatı...” dosyasının bu tip hızlı dönüşümler yaşayan yerleşim örneklerinin göz önüne alınarak, gerekli önlemlerin alınmasında ön ayak olabileceğini umut ettik.

Salih Seymen Tasarım ve Planlama Ofisi'nin Alaçatı'da gerçekleştirmiş olduğu nitelikli bir restorasyon örneğinin yanı sıra Emre Arolat Mimarlık tarafından tasarlanan, İzmir Çeşme'de yer alan “7800 Çeşme Oteli ve Konutları”nı, bu sayımızın Yapı Tanıtım bölümünde sizlere sunduk.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle İyi okumalar...

YAYIN KOMİTESİ

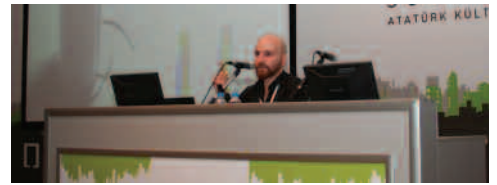
Mimarlık Haftası 2009 “Küresel Kriz Karşısında Mimarların Gücü”

ŞUBEMİZ TARAFINDAN HER YIL DÜZENLENEN MİMARLIK HAFTASI BU YIL 05-11 EKİM 2009 TARİHLERİ ARASINDA “KÜRESEL KRİZ KARŞISINDA MİMARLARIN GÜCÜ” TEMASIYLA KUTLANDI

Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından her yıl düzenlenen Mimarlık Haftası Etkinlikleri 05 Ekim 2009 Pazartesi günü yapılan tören ile başladı. Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal, açılış konuşmasında yaşanan küresel krize ve bu bağlamda UIA tarafından da Dünya Mimarlık Günü'nün teması olarak seçilen “Küresel Kriz Karşısında Mimarların Gücü”nün önemine değindi. Şubemiz tarafından düzenlenen Fotomaraton ve Kısa Film Yarışması'ndan söz eden Topal, bu sene kentin çeşitli noktalarında açılan sergileri, düzenlenen gezileri, atölye çalışmalarını, söyleşileri ve film gösterimlerini kısaca aktardı. Açılış konuşmasının ardından “kent in oylumları: kente açılan kapılar, pencereler, ...” teması kapsamında düzenlenen fotomaratonda dereceye giren ve sergilemeye hak kazanan yarışmacılara ödülleri seçici kurul üyelerinden Mehmet Koştumoğlu tarafından verildi. “Kentli olmak” temasıyla düzenlenen kısa film yarışmasında en iyi film ödülü kazanan ve mansiyon alan yarışmacılara da jüri üyesi Gül Kaçmaz Erk tarafından ödülleri verildi. Meslekte 30. ve 50. yılını geride bırakan üyelerimiz için plaket töreni de ödül

töreninin ardından gerçekleştirildi. Meslektaşlarımız plaketlerini İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu, CHP İzmir Milletvekili Mehmet Ali Susam, AKP İzmir Milletvekili Tuğrul Yemişçi, Karşıyaka Belediye Başkanı Cevat Durak, İzmir Ticaret Odası Başkanvekili Akın Kazançoğlu, Seferihisar Belediye Başkanı Tunç Soyer, Makina Mühendisleri Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Özsakarya ve Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal'dan aldılar. Tören sonrası Mimarlık Haftası'nın açılış kokteyli gerçekleşti. Mimarlık Haftası etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen söyleşilerde; ülkemiz entelektüel ortamının önemli isimlerinden Hasan Ünal Nalbantoğlu, son dönemde yaptıkları tasarım ve uygulamalarla beğeni toplayan Kurtul Erkmen-Gürhan Bakırküre, Durmuş Dilekçi, İzmir mimarlık kültürüne önemli katkılar koymuş olan Güngör Kaftancı, hesaplamalı tasarım konusundaki çalışmaları ile tanınan Onur Yüce Gün, gelecek vaat eden önemli genç mimarlar arasında gösterilen Julien de Smedt, Çin Mimarlığı üzerine akademik çalışmaları ile tanınan Stanislaus Fung ve dünyanın en önemli mimarları arasında yer alan, AIA'dan pek çok ödül almış Eric Owen Moss bizlerle birlikte oldu. Atölye çalışmalarında ise; Zehra Ersoy, Erdem Yıldırım, Reşit Soley, Onur Yüce Gün, Gökçeçiçek Savaşır, Gül Kaçmaz Erk, Tuna Yılmaz, Burcak Pasin, Ruken Gülerüz, Hikmet Gökmen, Burcu Gülay Taşçı, Gülşan Yılmaz, Ahmet Özgüner, Yılmaz Zenger ve Ali Okan Yılmaz

çeşitli temalarda yürütücü olarak yer aldılar. Bu yılki yapı gezilerimizde; Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi, T.C. Eski Merkez Bankası Binası Butik Otel Şantiyesi, SEV İlköğretim Okulu ve Aydın Nazilli Basma Sanayi İşletmesi Yerleşkesi ziyaret edilirken, Edebiyatçı Gözüyle İzmir, Açık Ofis, Açık Ev, Kruvaziyer Gezisi, Agora Kazı Alanı Gezisi ve Buca Kentsel Sit Alanı Gezisi programda yer aldı. Edebiyatçı Gözüyle İzmir gezilerinde Ünal Ersözlü ve Nedim Atilla bizlerle birlikte olurken, Açık Ofis ve Açık Ev gezilerinde İzmir'de yer alan mimarlık ofisleri mimarlık öğrencilerine kapılarını açtı, İzmir kent merkezinde yer alan nitelikli mimari kimliğe sahip bazı apartman yapıları da mimar ve mimarlık öğrencilerine açıldı.

Hafta boyunca izlenen sergilerden Emel Kayın küratörlüğünde hazırlanan "Güngör Kaftancı Mimarlığı Sergisi", "Erdem Yıldırım Fotoğraf Sergisi" ve "Öğrenci Projeleri Sergisi" Atatürk Kültür Merkezi'nde, Hümeysa Birol Akkurt, Yasemin Sayar ve Feyzal Özkaban'ın küratörlüğünde hazırlanan "İzmir Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Mirası Sergisi" 1.Kordon-Gündoğdu Meydanı'nda açıldı. Burak Besen tarafından hazırlanan "Mimari Yapı ve İnsan Formu Sergisi" Havagazı Fabrikası'nda, "Fotomaraton Yarışması Sergisi" Konak Metro İstasyonu'nda ziyaretçilerle buluşurken, "Bruno Taut: Renkli Yapıların Ustası Sergisi" ve "Le Corbusier İzmir'de: Geleceğin Kenti İçin Bir Plan Önerisi Sergisi" İzmir Ekonomi Üniversitesi'nde, Ufuk ve Clarissa Ersoy tarafından hazırlanan "İnşaat Zamanı / Zamanı İnşa Etmek Sergisi" Dokuz Eylül Üniversitesi'nde mimarlık öğrencileriyle buluştu.

Bu yıl ilk kez düzenlenen kısa film yarışmasında birincilik ödülü ve mansiyon alan filmler Mimarlık Haftası kapsamında gösterimdeydi. İlgile izlenen kısa filmlerin yanı sıra Avrupa'nın en yüksek binası 'Kıvrılan Gövde'nin merak uyandıran öyküsünün anlatıldığı "Bir Sosyalist, Bir Mimar ve Gökdelen" isimli Santiago Calatrava'nın ilk gökdelen yapısının aktarıldığı film, "Le Corbusier ve Hindistan" ve "Michael Scott - Değişen Bir Adam" filmleri gösterildi.

Ücretli Çalışan Mimarlar Danışma Kurulu Kuşadası'nda Gerçekleştirildi

ŞUBEMİZ TARAFINDAN DÜZENLENEN ÜCRETLİ ÇALIŞAN MİMARLAR DANIŞMA KURULU 24-25 EKİM TARİHLERİNDE MURAT GÜNAYDIN VE GÖNÜL BALKIR YÜRÜTÜCÜLÜĞÜNDE GERÇEKLEŞTİ

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin düzenlediği, "Ücretli Çalışan Mimarlar Danışma Kurulu" 24-25 Ekim Cumartesi-Pazar günleri Murat Günaydin ve Gönül Balkir yürütücülüğünde Kuşadası Korumar Otel'de gerçekleştirildi. 91 mimarın katılımıyla gerçekleştirilen çalıştay, Prof. Dr. Gönül Balkir'in "Ücretli Çalışan Mimarların Hukuki Yapısı ve Sorunları" konulu sunumu ile başladı. Gönül Balkir öncelikle makro ölçekte yaşanan sorunlara ve sonrasında bireysel olarak yaşanan iş güvenliği konularının hukuki yapısına değindi. Çalıştayın ikinci oturumu Murat Günaydin'in çalıştay sürecine ve kullanılacak yöntemle ilişkin bilgilendirmesi ile başladı. Mimarlar Odası İzmir Şubesi SMGM Sorumlusu Zübeyda Özkan, Mimarlar Odası Genel Merkezi'nin ve Şubemizin ücretli çalışan ve işsiz üyelerimize yönelik çalışmalarını ve Şubemizin son on yıl

mezunları arasında gerçekleştirilmiş olan anketin sonuçlarını katılımcılara aktardı. Murat Günaydin'in yürütücülüğünü üstlendiği "Ücretli Çalışan Mimarların Sorunları" temalı atölye çalışması; değişik kesimlerden ve yaş gruplarından ücretli çalışan üyelerimizden oluşturulan 20 grup ile çalışma yaşamında karşılaşılan sorunları saptamak üzere gerçekleşti. Çalıştayın ikinci günü, bir önceki gün belirlenen 89 sorunun Murat Günaydin ve Gönül Balkir tarafından değerlendirilmesi ve katılımcılar ile tartışılması ile başladı. Yapılan değerlendirmelerin ardından gerçekleşen atölye çalışmasında gruplar kendi seçtikleri sorunlara çözüm önerileri sundu. Öğle yemeği ile sonlanan çalıştayda ortaya konulan öneriler değerlendirilip Yönetim Kurulu'na iletili ve çalıştaya ilişkin bir kitapçık hazırlandı.

Ünsal Oskay'ı Kaybettik

Toplum bilimci ve iletişim biliminin önde gelen isimlerinden Prof. Dr. Ünsal Oskay hayatını kaybetti. Kitle iletişim teorileri, popüler kültür, iletişim sosyolojisi ve kültür sosyolojisi konularında çok sayıda çalışması olan Oskay Türkiye'de iletişim biliminin kurucusu sayılmaktadır. FOTOĞRAF Uğur Bektaş

İzmir’de Yapılacak Yeni Müze Binası İçin Yer Seçimi Konusunda Bir Değerlendirme

İZMİR GÜNDEMİNDE YER ALAN MÜZE VE YER SEÇİMİ KONUSU ŞUBEMİZ YÖNETİM KURULU BAŞKANI HASAN TOPAL TARAFINDAN ELE ALINMAKTADIR

Müzeler; toplumların bilimsel ve kültürel geçmişini yansıtan ürün ve malzemeleri araştıran, toplayan, belgeleyen, koruyan, sergileyen, kurumlardır. Uluslararası Müzecilik Konseyi’nce (ICOM) Müze; “sürekli bir kuruluş olarak kazanç amacı gütmeyen, toplumun gelişmesine hizmet eden, topluma açık, insanın ve çevresinin görgü tanıkları olan malzemeler üzerinde araştırma yapan, bulguları toplayan, saklayan, işleyen, aynı zamanda eğitim ve araştırma amacıyla sergileyen bir kuruluştur” şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumların insanlık tarihi boyunca ürettiği ve biriktirdiği kültürel mirasların sergilendiği mekânlar olan müzelerin, bu bağlamda odak noktalarında sergi malzemesi olarak kültürel miras yer almaktadır. Dünyada ekonomik gelişmelere paralel olarak artan turizm etkinlikleri, küresellik ve yerellik kavramlarının da katkısıyla “kentsel ve kültürel” turizm olanaklarını daha yaygın olarak insanların gündemine getirmektedir. Bu gelişme ise müzeleri, kentler için yalnızca sosyal kültürel açıdan değil aynı zamanda kent ekonomilerine de olumlu etkileri olan birer kentsel donatı mekânı olarak da geliştirmiştir.

Müze Yapıları İçin Yer Seçimi

Müzelerin kentin yoğun olarak kullanılan, kültür mekânlarından olabilmesi için kent mekânı içinde görünürlüğünün artırılması, kolay ulaşılabilir olması, bunun için ise müzenin kent mekânındaki konumu, yerleşimi ile müzenin mimari ve yapısal özellikleri belirleyici olmaktadır. Kentlerde, müzeler yer ve güvenlik gereksinimlerinin karşılanması koşuluyla, kentlilerin en iyi görebilecekleri, fark edebilecekleri, hızlı ve kolay olarak erişebilecekleri yerlerde konumlandırılmaktadırlar. Tanımlanan bu ilkeler bağlamında müzeler için en uygun mekânlar kentin merkezidir. Bir başka ifadeyle müzeler kentlerin merkez fonksiyonlarındandır.

Dünyada Çok Bilinen Müzeler ve Konumları

Louvre Müzesi: Paris’in merkezinde, ünlü Concorde Meydanı ve Champs Elysees (Şanzelize) Bulvarı’nın başlangıcında yer almaktadır. Eski Louvre Sarayı 1793 yılında müzeye dönüştürülmüştür. Yaklaşık 9 ha. alan üzerinde yer almaktadır. Dünyada en çok ziyaretçisi olan müze olup, 2008’de 8,5 milyon kişi gezmiştir. 1988 yılında mimar IM Pei tarafından yer altı galerisi ve avluda cam piramit ile büyütülmüştür.

Britanya Müzesi: Londra’nın merkezinde 1759 yılında yapılmış olup, ünlü Trafalgar Meydanı’na 1.200 m. mesafede, yaklaşık 4,5 ha. alan üzerinde 54.600 m² yapı alanı bulunmaktadır. Müzeyi 2008’de 6,05 milyon kişi ziyaret etmiştir. 2000 yılında mimar Sir Norman Foster tarafından tasarlanan cam galeri ek binası yapılmıştır.

Berlin Müze Adası – Bergama Müzesi: Berlin’in merkezinde, ünlü Brandenburg kapısı ve meydanına ve (Reichstag) Federal Parlamento binasına 1.300 m. mesafede yer almaktadır. 1861 yılında kurulmuş olup yaklaşık 4,1 ha. büyüklüğündedir. Mimar Oswald Mathias Ungers’in geliştirme tasarımının inşaatı 2010 yılında tamamlanacaktır. Yılda ortalama 850 bin kişi yalnızca Bergama Müzesi’ni ziyaret etmektedir.

Prado Müzesi: 1819 yılında yapılmış olup, Madrid’in merkezinde, kentin ünlü Plaza Del Sol ve Plaza Mayor meydanlarına 950 m. mesafede, yaklaşık 3 ha. büyüklüğünde bir alandadır. 2008’de 2,5 milyon kişi ziyaret etmiştir. 2007’de mimar Rafael Moneo tarafından tasarlanan ek yapısının inşaatı sürmektedir.

Metropolitan Müzesi: New York'un merkezinde, Central Park içinde 5,5 ha. bir alan üzerinde yer almaktadır. 1870 yılında yapılmış olup karşısında ünlü mimar Frank Lloyd Wright tarafından tasarlanmış olan Guggenheim Müzesi bulunmaktadır. 2008 yılında yaklaşık 5,2 milyon kişi ziyaret etmiştir.

Bilbao Guggenheim Müzesi: Mimar Frank Gehry tarafından tasarlanmış olan ve son yıllarda çok tanınan bu müze yapısı, Bilbao'nun merkezinde, kentin meydanına 300 m. mesafede bulunmaktadır. Sanat müzesi işlevine sahiptir.

Dünya ölçeğinde en çok bilinen ve sonuncusu hariç çok zengin eserler bulunan bu müzelerin tamamı kentlerin merkezinde, yaya olarak ve raylı sistemlerle en kolay erişim mesafesi içinde konumlanmaktadır.

Yeni Atina Müzesi: Yeni Atina Akropolis Müzesi, Atina'da Akropol'ün eteklerinde, yoğun kent dokusu içinde, mevcut bir imar adasında, birisi eski kışla binası olmak üzere bazı eski yapılar yıkılarak elde edilen alanda yapılmıştır. Bugünlerde açılışı yapılan Yeni Atina Müzesi Yunanistan

Parlamento binasına da 800 m. mesafededir. İsviçreli ünlü mimar Bernard Tschumi'nin 1999 yılında düzenlenen yarışma sonucu tasarladığı müze binası, yaklaşık 1,7 ha. alanda yapılmıştır. 14.000 m² sergileme alanı bulunmaktadır.

İzmir'de Yeni Müze Binası İçin Yer Seçimi

İzmir'in ve yakın çevresinin çok zengin uygarlık birikim ve mirasını barındıracak bir müze yapısına ihtiyacı kentin uzun yıllardır gündemindedir. Ege Uygarlıkları

Müzesi olarak adlandırılan yeni müze binası için, Sasalı'da, İnciraltı'nda vb. alanlarda yer önerileri yapıldığı izlenmektedir. Müzelerin özellikleri ve kent formundaki konumu konusunda yukarıda özetle tanımlanan ilkeler kapsamında yer seçimi için kentin merkezi benimsenmelidir. Esasen İzmir'de mevcut müzenin yeri ve konumu müze işlevine uygun alanlardandır. Konak Meydanı'na, metro istasyonuna, iskelelere yakınlığı tanımlanan bölgenin çok önemli ayrıcalıklarıdır. Mevcut müze, ESHOT otobüs durakları, Bahribaba Parkı, Deniz Kuvvetleri'nin kullanımındaki bina ve alanı yeni müze alanı olarak belirlenip, Konak Meydanı ile de ilişkilendirilerek bir kentsel tasarım konusu ve bir bütün olarak ele alındığında, kentte çok iyi algılanabilen, çok kolay erişilebilen ve yeterli büyüklüğe sahip bir müze alanı

en ekonomik koşullarda elde edilebilir. Tanımlanan alan, başarılı bir mimari ve kentsel tasarımıyla denizden, Konak Meydanı'ndan, ulaşım koridorlarından algılanabilen bir müze yapısı ve çevre düzenlemesi için, kentin gereksinim duyduğu müze ihtiyacını en uygun şekilde karşılayabilme potansiyeline sahiptir. Mevcut müzenin yer aldığı alanla bütünleştirilerek tasarlanması önerilen bölgenin, tarihi ticaret merkezi olan Kemeraltı ve Agora akslarında nitelikli mekânsal düzenlemelerle geliştirilecek yaya ulaşım koridorları, Kadifekale ve antik tiyatro ile ilişkilendirilecek iyi düzenlenmiş tur rotaları İzmir kentinin kültürel zenginliğini de güçlendirecektir. Diğer yandan günümüzde kentlerin, çeşitli tür ve temada çok sayıda müzeye sahip olması gerektiği toplumun ortak beklentisidir. İzmir'in potansiyelleri irdelendiğinde; kent planı verileri kapsamında, Sasalı'da: Doğa Tarihi Müzesi, Havacılık Müzesi; İnciraltı'nda: Doğal sit niteliklerine uygun bir bölgesinde Deniz Müzesi (Akvaryum), Bilim Müzesi gibi işlevler geliştirilebilir. Büyükşehir Belediyesi programında Sasalı'da Doğa Tarihi Müzesi yapılması hedefi yer almaktadır. Gerçekleştirildiğinde, Doğal Yaşam Parkı ve Kuş Cenneti işlevleriyle uyumlu ve bu işlevleri tamamlayan bir kentsel proje olacaktır. Konak'ta mevcut müze ve çevresindeki alanlarla bütünleştirilerek önerilen öncelikli potansiyel alanın dışında, Alsancak eski Havagazı Fabrikası, çevresinde bulunan boş parsellerle birleştirilerek, yer seçimi için gözetilmesi gereken ilkeler ve alanın kent planlarında kültürel işleve ayrılmış olması kapsamında, Alsancak Garı, eski Elektrik Fabrikası gibi kullanımların yer aldığı bölgede yeni müze yapısı için ikinci alternatif yer önerisi olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak; müzeler merkez işlevlerinden olup, müze için kentin merkezinde yer seçilmelidir.

‘Esnek’ Kapitalist Ekonomiler ve Günümüz Mimarlığı

2009 DÜNYA MİMARLIK GÜNÜ “KÜRESEL KRİZ KARŞISINDA MİMARLARIN GÜCÜ” TEMASIYLA İLGİLİ MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ SÖYLEŞİSİ

Hasan Ünal Nalbantoğlu

Tartışmamızın ana eksenini sağlam bir çözümlemeye girizgâh teşkil edecek ‘asgari’ bir genelleme olmak ötesinde bir şey ifade etmeyen ‘genelde’ bir ‘kapitalist üretim tarzı’ değil, mantığı gereği ‘meta değişimi’nin herşeyi kendi gri dünyasında düzleyemediği ve ezip geçemediği yerel kapitalist işleyişleri de önünde sonunda kendisine bir güzel eklemelendiren, böylece günümüze de damgasını vuran ‘küresel’ bir kapitalist ekonomik işleyiş oluşturuyor. Özellikle arkada bıraktığımız yüzyılın sonlarına doğru henüz geniş çapta sabun köpükleri patlayıp da korku dağları beklemediği sıralarda bile eğer bu işleyiş kapitalist olarak nitelerlerse yüzleri kızaracağından, onun yerine ‘yeni ekonomi’ dem vurmaya çalışan zavallı ideologları da hatırlayarak, burada yerel yapıları kendine bağımlı kılan, yüksek enformasyon ve üretim teknolojileriyle donatılmış, temelde ise kapitalist ekonominin bilinen artı-değer, kâr, üleşim, krizler, vb. esaslarına uyan ‘esnek’ -o da tartışmalı ya- bir kapitalizmden söz ediyoruz.

Tartışmanın öteki eksenini ise ‘modern’ mimarlık, özellikle de onun Türkiye’deki işleyişini oluşturmaktadır. Daha doğrusu şu soru: Mimarlık hangi yönlerde etkilenmektedir, hem modernlik eşliğinde adına ‘kültür’ denilen gecekonduyu hem de kapitalizm-öncesi köylü toplumlarına özgü ‘festival’in yerini zorbela tutmaya çalışan ‘modern’ sanatı bile metalar dolaşımına sokuvermiş şimdiki esnek kapitalizmin ekonomik koşullarında? Biliyoruz ki bir yönüyle hep oynaşmıştır mimarlık ‘kültür’le, ama asıl ‘sanat’

dedikleriyle; dolayısıyla da ‘güzellik’ yani ‘venustas’la.

Bitmedi. Doğaldır ki soruyor bu ülkenin duyarlı, sorumlu mimarları burada söz konusu soruyu; biz de soruyoruz kendimize, mimarların bu ‘küresel’ koşullar karşısında direnci ne olabilir diye. İşte işin en zoru. Nedeni basit: Bu noktada soru öncelikle ‘politik’ bir soruya ve her şeyden önce de bir ‘yurttaşlık’ sorusuna dönüşür hemen. Bu ‘burjuva’ olmayı ilgilendiren bir soru değil; onun ötesinde bir soru en azından Jean-Jacques Rousseau *bourgeois* ile *citoyen* arasındaki önemli ayrımı yapalı beri. İlkini en azından ekonomik anlamda kolayca gerçekleştirdiği (Türkiye iyi bir örnek), ama ikincisinin gerçekleşmesinin alabildiğine zor olduğu (gene Türkiye çok iyi bir örnek) bu ayrımı burada mimarların olası ‘direnişi’ne uyarlırsak ne diyebiliriz? Özellikle, TMMOB’nin haber bülteninde (No. 129) çıkan son resmî istatistiklere göre mimar sayısının 35.399’a tırmadığı, bunun da % 17’sini mimarlık öğrencilerinin oluşturduğu, bırakın mimarların sendikalaşması ve siyasi birlik oluşturmalarını, Oda üyeliklerinin bile ciddi erozyona uğradığı, dahası genç mimarların sektör içinde istihdamı söz konusu olduğunda, iş bulabilseler dahi önemli bir kısmını şimdiden CAD/CAM’in uzantısı da demek olan ‘beyaz-yakalı işçi’liğin beklediği günümüz Türkiye koşullarında?

Kuşkusuz, eskilerin deyişiyle her ‘serbest meslek’te olduğu gibi mimarlıkta da bir kaymak tabaka, hak ederek ya da değil Türkiye ya da falanca ülkenin mimarlık tarihine adını altın yaldızla yazdırmak yolunda emin

adımlarla ilerleyenler hep var. Bu arada 'dünya çapında' artiz-mimarların da disiplinin tarihinde yer tuttuklarını ve şöhret yoluna çıkabilmek uğruna oranını tam kestiremeyeceğim bir kesim genç mimarların da başta bu artizlerin kendi kafaları etrafında çoğu kez bilerek oluşturdukları hâle ve 'mannerism'lerine özenerek onları örnek aldığını ayrıca belirtelim. Elbette ortaya çıkan ürünlerdir önemli olan. Her yiğidin yüreğinde bir aslan yatar. Bazı sosyologlar bunun bir mesleğe özgü 'kendiliğinden ideoloji'nin (*idéologie spontanée*) bir parçası olduğunu, zaten ideolojinin temel anlamının kişinin onu saran gerçeklikle kurduğu 'düşsel' ve 'tarihsiz' bir ilişki olması nedeniyle böylesi düşlerin, yanılsamaların gerekli olduğunu teslim etmektedirler. Bu alanı belirleyen ekonomi politikin önceliğini hiç unutmadan ama.

Ama bunların hiç biri ve de "mimarlığın 'kendiliğinden' ideolojisi" tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de mimarlık alanında, teori yüklü ama mutlaka güvenilir somut-görgül araştırma verileri yoluyla oranı ve etkisini öğrenebileceğimiz bir 'şirketleşme'nin, üç beş çalışanı ve stajyeriyle kendi bürosu olan o eski 'bağımsız' üstâd-mimar tipini müzeliğe kılarak, paketleyip bir köşeye, zengin, tuzu kuru ve iktidarını simgeleştirmek '*habitus*'larının bütünleşik parçası olan sınıfların beslediği beğeni, haz ve nostalji pazarına atışını göz ardı etmemiz için gerekçe oluşturamaz.

Bunun bir de kaliteli kalitesiz eğitimden geçerek piyasaya 'mimar' sıfatıyla çıkan işçi-mimar kitleleri ilgilendiren bir yanı da var ki, bunu Amerikan sosyolojisinin köktenci kanadında epey ses getirmiş C. Wright Mills'in deyişiyle, 'beyaz-yakalı işçi' kategorisi içinde ele almakta bir an bile tereddüt etmiyorum. Bugünün esnek kapitalist üretim kiplerini niteleyen üretim ilişkileri içinde, daha da somut konuşursak, işçi-işveren ilişkisinde bu kesimin yazgısı nasıl çizilmektedir 'beyaz yakalılar' olarak ve diğer mesleklerdeki benzerlerinden hangi bakımlardan farklılık göstermektedirler? Bu tabandan bir direniş ve örgütlülük beklenebilir mi, artık mimarların da üstüne eğilmesi gereken "mimarlığın 'kendiliğinden' ideolojisi" ve orta-sınıfa özgü önyargılar, mitler ve yanılsamalar

söz konusu olduğunda? Tüm bu olayın bir de kişi' olmak gibi zorlu bir çabaya girmek, benliğini inşa etmek yerine, ayakta kalmak ve şimdiki benini kurtarmak saikiyle hemen havlu atarak yalınkat ve kalıp 'bireylik'lerin kolaylığına kaçmanın getirdiği bir 'karakter çürümesi'ni de beslediğini unutmayalım.

Hemen ekleyeyim ki, eski burjuva romantiklerinin ve onların günümüzde ayağını sürüyen kötü kopyaları postmodern kitsch-bilimcilerin, bilginin oluşma dinamiklerini açıklarken, ayağı yere basan sağlam bir sorgulama karşısında sıkıştıklarında ulu orta geveledikleri şu 'dehâ' denilen boş lâf ve temsil ettiği ideolojik nosyon ile 'etik' sonuçları da olan gerçek bir 'esinleniş' ve mimarlık için elzem düşgücünü birbiriyle asla karıştırmamak gerekir. İşini iyi bilen ve yapan, bilgi ve beceri birikimi olan, üstelik duyarlı bir mimarın 'esin' kaynakları 'dehâ' etrafında uydurulan efsanedeki gibi gökten zembille inmez; sorumlu yoğun bir çalışmayla gelir.

Son olarak da 'küreselleşme' karşısında direniş göstermesi en azından bazılarımızca beklenen bu mesleğin, eğer varsa 'etik' kurallarının dünya kapitalizminin gidişine mimarların direnebilmesinde nasıl bir rol oynayabileceği konusuna gelmek istiyorum. İnşaat pazarı ve mesleğe özgü iktidar kalkülüsüyle iç içe düşünülmesini önerdiğim bu kaypak konunun tartışmasına Spinoza'dan zaman zaman yapılan bir alıntıya yer vermekle başlamak çok daha doğru olur:

"Kendini koruma gayreti erdemin ilk ve tek temelidir; çünkü bu ilke konuşlanmadan önce hiçbir şey kavranmadığı gibi, onsuz da hiçbir erdem düşünülemez. [*Conatus sese conservandi primum et unicum virtutis est fundamentum.*]"

Bence kişisel ahlâkı ve meslek etiklerini konu edinip sorunlaştıran her tartışma bu gözlem zihninin ardalanında tutularak sürdürülmek zorundadır.

Bu nedenle, başka ortamlarda da vurguladığım gibi, meramımı açıklayıcı olduğunu düşündüğüm Lukács'ın şu yazdıkları belki de özellikle günümüz akademik endüstrisinde 'etik' konuları olur olmaz her tür gündeme bir tüy hafifliğiyle taşıyanlar için en azından fazla kafa karıştırıcı gelmişti. Bu

söyleşiyi izleyenlerce oluşturulan buradaki seçkin ortamı paylaşılanların ise aynı alıntıyı pek zorlanmadan anlamlandıracağını düşünüyorum.

"Ama her ahlâklılık ve her etik için temel nitelikteki olgu, yani gerçek anlamda etik davranışın günlük yaşamdaki insanın dolaysız tikelliğinin kararlı bir tutumla aşılması anlamını taşıdığı, kendini her yerde dile getirmektedir. Bu ister Sokrates'in »Daimonion«unda olduğu gibi yarı mitolojik bir biçim taşıсын (»Daimonion«, etiğin iki temel akımı arasında bir geçiş görüngüsü niteliğindedir), ister Epikür'deki bilge ideali gibi salt insani, ama gündelik yaşamın kendiliğindenliğini aşan bir tip olarak belirginleşsin, ister »Wilhelm Meister'in Öğrencilik Yılları«ndaki gibi, eğitici bir yapıtın sonucu olsun, sözü edilen diyalektik her zaman günlük yaşamın şu andaki ilginç odak noktasını oluşturan temel çelişkililiğini yansıtır." Gözü nerdeyse yaşlı 'hümanist' reçetelerle değil, brutal gerçeklerin kara gözümüze düşen imgeleri yoluyla irdeleyip tartışsak ileride bugünkü konumuzu diye minimalist bir temenniyle bitireyim bu söyleşiyi. ■

Hasan Ünal Nalbantoğlu, Prof. Dr., ODTÜ Sosyoloji Böl.

DİPNOTLAR:

1 »In einer homerischen Erzählung ist die Verschlingung von Mythos, Herrschaft und Arbeit ausbewahrt.«, Dialektik der Aufklärung: Philosophische Fragmente (Frankfurt am Main/Fischer Taschenbuch Verlag, 1969): 29. Aslı için bkz. Ethica, Part IV ["On Human Servitude, or the Strength of the Emotions"], Proposition XXII-Corollary. Burada kullandığımız İngilizce çevirisi: Spinoza, Ethics, tr. by Andrew Boyle and rev. by G. H. R. Parkinson (London: Everyman, 1993): 155. Bugünün Türkçesine uyarlanmış Prof. Hilmi Ziya Ülken çevirisi ise şöyledir: "Kendi kendisini korumak için çaba, erdemin ilk ve biricik köküdür. Zira bundan önce gelen başka hiç bir ilke tasarlanamaz...ve o olmadan ... hiçbir erdem kavranmış (tasarlanmış) değildir." Spinoza, Etika, Fransızcadan çeviren Hilmi Ziya Ülken (Ankara: Dost Yayınları, 2004): 215.

2 G. Lukács, Estetik, III, çev. A. Cemal (İstanbul: Payel Yay., 197): 173-174. [Almanca: »Überall drückt sich aber die für jede Moralität und jede Ethik fundamentale Tatsache aus, daß das eigentliche ethische Verhalten ein resoluter Sich-Erheben über die unmittelbare Partikularität des Alltagsmenschen bedeutet. Mag dies eine halb mythologische Form wie im »Daimonion« des Sokrates (der eine Übergangserscheinung zwischen beiden Hauptrichtungen der Ethik ist) annehmen, mag es als schlicht menschliche, aber über die Spontanität des Alltags hinausragende Gestalt wie das Ideal des Weisen bei Epikür erscheinen, mag es das Ergebnis eines Erziehungswerks sein wie in »Wilhelm Meisters Lehrjahre«: Stets spiegelt sich in dieser Dialektik jene grundlegende Widersprüchlichkeit des Alltagslebens, die gerade den Gegenstand unseres jetzigen Interesses bildet.«. G. Lukács, Die Eigenart des Ästhetischen, Band II (Berlin und Weimar: Aufbau-Verlag, 1. Auflage 1981), »Kap. 14: Grenzfragen der ästhetischen Mimesis, VI Der Problemkreis des Angenehmen«: 526.

Eric Owen Moss ile Söyleşi

Mimarlıkta Olasılık ve İmkân Olarak Gerilim

ERIC OWEN MOSS MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ TARAFINDAN DÜZENLENEN MİMARLIK HAFTASI ETKİNLİKLERİ KAPSAMINDA 09 EKİMDE SÖYLEŞİ GERÇEKLEŞTİRDİ, 10 EKİM TARİHİNDE DE KENDİSİYLE BU SÖYLEŞİ ÜZERİNDEN BİR RÖPORTAJ YAPILDI

Dürnev Atılğan

ÜSTTE Eric Owen Moss
FOTOĞRAF Tuba Çakıroğlu

SAĞ ALTTA Guangdong Müzesi, Guangzhou, China.
"Uzun Sanat Yürüyüşü" konsept çizimleri ve perspektif

Dürnev Atılğan- Mimarlık Haftası Etkinlikleri kapsamında sizi İzmir'de görmekten mutluluk duyduk. Sunumunuzun başında, bir tasarım stratejisi olarak gerilim hakkında fikirlerinizi tartışmak üzere dört kavramsal imaj gösterdiniz. Eski ve yeni - geçmiş ve günümüz; anlamak ve anlaşılmak; iç ve dış; son olarak da tasarımın bağlamıyla olan ilişkilerini, yarattıkları gerilimden kaynaklanan imkân ve olasılıkları ile tartışma ortamına getirdiniz. Çalışmalarınıza girmeden önce sormak istiyorum, bu gerilim fikri benliğinizle nasıl ilişkiliniyor?

Eric Owen Moss- Bu ilginç bir soru. Gösterdiğim imajlar esas olarak hiçbir şekilde mimarlık ile ilgili değillerdi, söylediğiniz gibi benimle ne ilgisi var. Galiba benimle başlıyor, söylediklerim sadece mimarlık için kavramsal bir model değil. Olasılıklar ve alternatif fikirler arasında gerilimler vardır. Tarih bunu anlatır, İstanbul bunu anlatır, sarnıçtaki Medusa sütun başlığı bunu anlatır. Biri dünyayı belli bir şekilde hayal ederek bir şeyin nasıl olması gerektiği üzerine savlar ileri sürer. Ne zaman bir filozof, sanatçı ya da politik figür dünyayı belli bir şekilde hayal etse, ister Platon ister Kristof Kolomb, Atatürk, Karl Marx ya da Picasso olsun, bütün bu insanlar "bu böyledir, böyle yapın" derler. Er ya da geç kaçınılmaz olarak dışarıda bıraktıkları şey, tartışma ya da itiraf konusu olur. Başka tartışmalar, "bu kişilerin söylediği gibi değil" üzerinden yürütülür ve bu olasılıklar her zaman ilginçtir. Fakat bu, her olasılık aynı derecede zekice, faydalı ya da ilginçtir demek değildir,

olasılıklar arasında gerilimler var demektir. Kararlar alabilme, bir tartışma ileri sürebilme ya da farklı bir yoldan gideceğini söyleyebilme imkânları var demektir. Geçen zamanla da ilgisi var. Eğer Efes'te yaşıyor olsaydın, Mexicocity'nin yakınında devasa bir antik kent olan Tenochtitlan hakkında hiçbir fikrin olamazdı. Marco Polo ve Kubilay Han'ın arasındaki tartışma bile İtalya'nın İtalya, Çin'in Çin olduğunun ve pek iletişimlerinin olmadığını bir yansımasıdır. 700 yıl önce Semerkand'da yaşayan bir kadın, Pekin'de yaşayan Budist'ten haberdar değildi. Şimdi her şey çok daha bağlantılı ve pek çok değişik şeyin farkındayız. Daha çok şeyin farkında oldukça, olasılıkları daha çok anlayabiliyoruz. Bu demek ki daha çok seçme hakkımız oluyor ve bir bakıma, daha çok gerilimlerimiz oluyor.

DA- Marco Polo ve Kubilay Han'ın konuşması üzerinden anlamak ve anlaşılmak tartışmasını açtınız. Bu konuyu uluslararası çalışmalarınızla nasıl ilişkilendiriyorsunuz? Farklı bir kültür, farklı bir ülke için çalışır ve tasarlarlarken onları anlamaya nasıl başlıyorsunuz, onlar sizi anlamaya nasıl başlıyor?

EOM- Bir Amerikalı olmama ve söylediğim bazı şeylerin çok Amerikanvari bulunmasına rağmen, eğitimim ve ilgi alanlarım sebebi ile bir Amerikalı olmak pek ilgimi çekmedi. Her zaman başka ülkelerin kültürlerinin düşünce tarihlerine ilgi duydum. Rusya'da çalıştığım zaman bir Amerikalı'nın herhangi bir şeyin tarihini bilmesinin insanları şaşırttığını

KAVRAMSAL SLAYT 1 Eski ve yeninin, Geçmişin ve günümüzün gerilimi. Medusa başlı (4.yy) sütun kaidesi, Yerebatan Sarayı (527-565).

...Kubilay Marco Polo'ya sorar, "Batı'ya döndüğün zaman insanlarına bana anlattığın aynı hikâyeleri mi anlatacaksın?". "Ben anlatır, anlatırım..." der Marco Polo, "fakat dinleyen sadece umduğu sözleri tutar... (Hikâyeyi yöneten ses değil kulaktır)" ... Italo Calvino, Görünmez Kentler.

KAVRAMSAL SLAYT 2 Anlamak ve anlaşmak

KAVRAMSAL SLAYT 3 İç ve dış
Henry Moore. The Helmet (Miğfer)

KAVRAMSAL SLAYT 4 Tasarımın bağlamıyla ilişkileri. Michelangelo Buonarroti, St Matthew. 1503. Mermer, Yüksekliği: 271 cm. Galleria dell'Accademia, Floransa

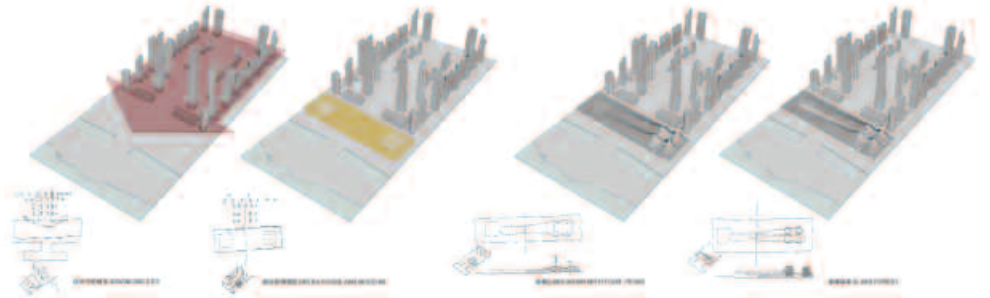
hatırlıyorum. Bırakın başka yerleri, genel olarak Amerikalılar'ın kendi tarihlerini bile pek bilmediklerini söyleyebilirsiniz. Fakat her zaman farklı kültürler ve fikirlerle ilgilendim, çünkü hiçbir zaman anlamının tek bir yolu olduğunu düşünmedim. Kendi adıma, yorulmak ya da bazen gözümün korkması dışında, insanların farklı şeyler söylediği yerlerde olmaktan rahatsızlık duymuyorum. İstanbul'un ortasında, Viyana'nın birinci bölgesinde ya da Los Angeles'ta Venedik sahilindeki tahta yolda oturduğunuzda özellikle genç insanlara bakarsanız gerçekten çok benziyorlar, aynı I-podlar, I-phonelar, benzer kıyafetler. Ama yine de farklılar. Bursa için bunu diyemiyoruz, farklı görünüyorlar ve farklılıkları önemsiyorum, ayrıca sadece bakarak da bir şey söylemek mümkün değil. İlk gelirken İzmir bana biraz Güney Kore'nin başkenti Seul'u hatırlattı, daha küçük ölçekte ama çok yoğun, çok enerjik, tam bir modern şehir ve yine Bursa'dan çok farklı. İstanbul ise daha karmaşık ve modern olmak ile birlikte aynı değil, biraz Milano gibi, ilginç tarihi olan modern bir şehir. İzmir pek tarihi ile ilgili değil gibi, daha çok çağdaş şehirlere denk görülebilir. İzmir'in merkezini alıp Osaka'ya, Los Angeles'a ya da New York'a koyabilirsiniz gibi, konuşulan dilin Türkçe, Korece, İngilizce ya da Japonca olması dışında pek çok yere uyabilirmiş gibi. Bu iyi ya da kötü bir şey olmak zorunda değil, sadece böyle hissettiriyor.

DA- Şehirlerde yaşayan insanların ve şehirlerin görüşlerinin benzemeye başladığını söylediniz. Şehirlerin

görünümlerinde en önemli unsurlardan biri de mimari miraslarıdır. Daha önce, Kaliforniya'da bu türlü bir geçmişin olmadığını, sadece geleceğiniz olduğundan bahsetmişsiniz. Tayvan, Çin ve Avusturya gibi köklü geçmişleri ve mirasları olan ülkelerde tasarladığınız belki bir dahaki sefere İstanbul'da tasarlıyor olabilirsiniz. Örneğin Guangzhou, Çin'de tasarladığınız

Guangdong Müzesi'ndeki projeye yaklaşımınızdan bahsedebilir misiniz?

EOM- Çin'in tarihini temsil edip etmediği ya da neyi temsil ettiğini tartışırsak, bir bakıma ilişkisi var. Pearl nehrine inen ticari yapıların önüne opera ve müze binaları arasında uzanan bir bariyer, "uzun sanat yürüyüşü"nü yapmaya böyle karar verdik. Uzun yürüyüşün Çin'in tarihinde çok önemli

ÜSTTE, ALTTA Stealth, Culver City, Kaliforniya
FOTOĞRAF Tom Bonner

SAĞ ÜSTTE Smithsonian Enstitüsü, Patent Ofis Binası, Washington, D.C.

SAĞ ALTTA Cam Kule, Los Angeles, Kaliforniya

bir yeri var. İç savaş sırasında Komünistler Mao Zedung ve Çu En-Lay'ın idaresi ile milliyetçi Çan Kay-Şek'in ordusu karşısında Çin'in kuzeybatısına yaklaşık on üç bin kilometrelik ünlü "uzun yürüyüş (1934-1935)" ile geri çekilir, sonrasında komünistler güçlenir ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasına giden süreç başlar. İyi ya da kötü olduğu farklı bir tartışma konusu. Fakat uzun yürüyüş, sanatsal bir referans değil, Çin'in tarihini biraz olsun anladığımıza yönelik bir referans çerçevesi oluşturuyor. Sanırım sormak istediğiniz, çağdaş dünyada, bir yandan mimarlığın uzlaşmaması, farklı iddialar ileri sürmesi gerektiğini ileri sürüyorken, bir yandan da ülkelerin farklılıklarından bahsederek mimarlığın çalıştığımız ülkelerin tarihlerinin parçası olan konuları temsil etmesi ya da içermesi için bir yol bulması gerektiğini tartışıyor olmam.

“...HER İNŞA ETTİĞİNİZDE DÜNYAYI BİR ŞEKİLDE DEĞİŞTİRİYOR VE DÜZENLİYORSUNUZ”

Bu gerçekten kolay bir soru değil, bir bakıma Amerika pek çok kültür için bir model, Los Angeles, New York ya da Chicago birer imaj. Seul, Incheon, Şanghay, Hamburg, hatta belki bazı açılardan İstanbul'un yakalamak istediği bir imaj. CNN International'ı izlediğinizde, uluslararası piyasalar ve finanstan bahsedilirken büyük yüksek

binalar gösteriliyor. Belli imkânları sağlayabilen, tahmin edilebilir ve uyumlu birbirine benzer yerlerden birinden diğerine gidebilir, iş yapabilirsiniz. Onlara göre bunlar iyi bir iş ortamı sağlıyor. İster Dubai ister Wall Street olsun bu türlü bir homojenlik, önemli olduğunu düşündüğüm bir şeyi atlıyor. Ama bunu yakalamak da pek kolay değil.

DA- Bazen eski ya da mevcut yapılarla beraber tasarlıyorsunuz ve kendi eklerinizi yapıyorsunuz. Yeni yapı ve mevcut yapılar beraber bulunarak birbirini vurguluyor.

Tuba Çakıroğlu- Ya da bir dikdörtgenler prizması içinde amorf bir biçim yerleştirirken ikisi birbirini ortaya çıkarıyor. Gerilim ve çatışma iki tarafın da kimliğini açığa çıkarıp, yükseltiyor. Projeye bakışınız böyle mi?

EOM- Çok genelden yaklaştığımızda, bir şey inşa etmeye kalktığınızda, alan boş bile olsa varolan bir çevreye inşa ediyorsunuz. İster gerçekten eski bir binayı korumak ya da değiştirmek olsun, isterse daha geniş bir ölçekte bir mahalle ya da şehir, her inşa ettiğinizde dünyayı bir şekilde değiştiriyor ve düzenliyorsunuz. Ek yaptığımız ya da dönüştürdüğümüz pek çok yapı çok genel, mimar tarafından tasarlanmamış yapıları. Amerika'nın her yerinde bulabileceğiniz kimsenin ilgilenmeyeceği türden tip binalar. Ayasofya'yı dönüştürmek gibi değildi - ki bu da ilginç bir spekülasyon olabilir-. Devasa ambarlar gibi büyük mekânların bazı ekonomik değerleri ya da projeye faydalı olabilecek işlevsel olasılıkları olabiliyor. Bunları yıkmak gereklilik olmadıkça seçerek çalışıyoruz.

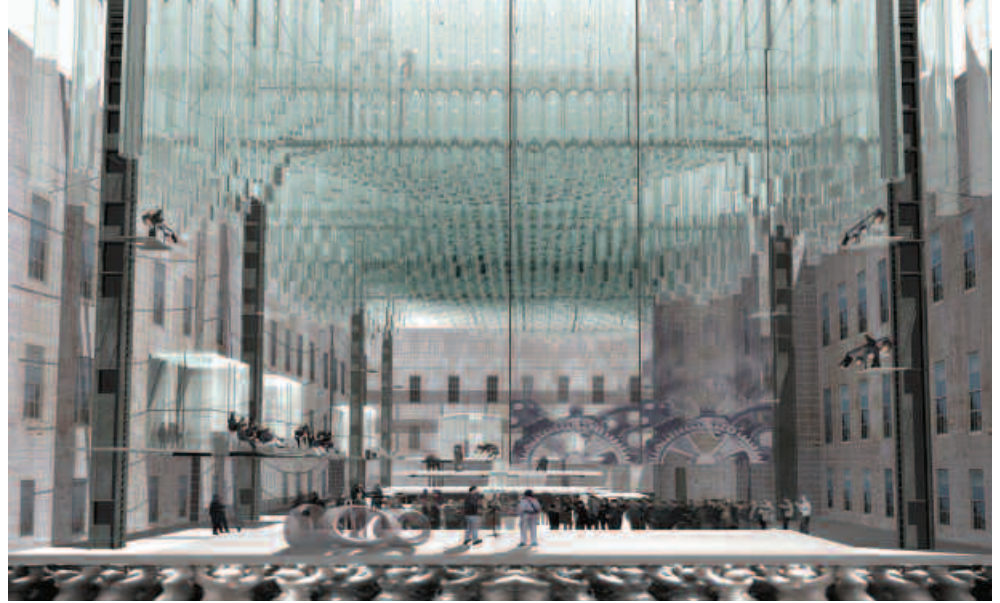
TÇ- Pek çok yarışmadan bahsettiniz, işleri genelde böyle mi alıyorsunuz?

EOM- Değişiyor. Yarışmaların faydalı olduğunu düşünüyorum. Çünkü büyük ölçeklerde, ilginç insanlar, yerler, mimarlar ve problemlerle çalışmanıza fırsat veriyor. Her zaman değil ama bazen sonuç alıyorsunuz. Bazen kazanıyorsunuz ama işi vermiyorlar,

bazen kazanmıyorsunuz ama işi size veriyorlar. Pek çok sıra dışı deneyim sahibi olduk ve kazansak da kazanmasak da bunları paylaşmak istiyoruz, çünkü fikirler gelişmeye devam ediyor. Örneğin Smithsonian Enstitüsü'nde yarışmayı kazanmamıza rağmen binayı yapmaya çekindik. Bir yandan müthiş bir iş olduğu söylenirken bir yandan da bu işe para yatıracak olanlar cam tüplerden oluşan böyle bir çatının düşeceğini düşünüyordu. Daha sonra bu yarışma projesini gören başka bir işverenle Los Angeles'ta bir otopark ve alışveriş merkezinde bunu başarabilmek için uğraştık ve şimdi gerçekleştiriyoruz. İşleri sadece yarışmalar ile elde etmiyoruz tabii ki, bazen müşteriler bir dergi, kitap ya da internette işlerimizi görüyor ve bunların mimarisinde kendilerine yararlı olacak bir şey görüyorlar.

DA- Müşterilerde bir değişim fark ettiğinizi, tasarımın değerini anlamaya ve kendilerini şehirlerde mimari ile ifade etmekle ilgilenmeye başladıklarından bahsetmiştiniz.

EOM- Bunun doğru olduğunu düşünüyorum. Ekonominin biraz daha iyiye gideceğini varsayarsak ki bir süre zarfında olacaktır, sizin kuşağınızda pek çok insan giderek bu konuyla daha da çok ilgilenecektir. Los Angeles'ta yıllar önce işe başladığımızda beni dünyada sadece üç ya da dört kişinin dinlediğini düşünüyordum, Viyana, Londra, Incheon ve Tokyo'da böyle şeyler yayımlamak zorunda olan üç dört kişi. Çoğu, işlerin çılgın ya da duyarsız olduğunu düşünüyordu. İnsanların ne yaptığınızı merak etmesi ve şüphe duyması kolay bir durum değildi. Şimdi birden bire herkes kabulleniyor ve bu da tuhaf geliyor, çünkü insanların şaşırmasına alışmışsınız ama artık insanlar şaşırmıyorlar. Daha önce kabul etmediklerini şimdi kabul ediyorlar. Şimdi sorun şu, acaba onlar benim anladığım şekilde mi anlamaya başladılar, yoksa sıra dışı ve radikal olduğunu düşündüğüm şeyler o kadar da radikal değil miydi? Bu ilginç bir soru. Seni sevmedikleri zaman iyi ama zor bir durum, seni sevdikleri zaman da iyi ama yine zor diyebiliriz. Her ikisi de doğru. Bunun ne demek olduğunu anlamaya çalışmalıyız.

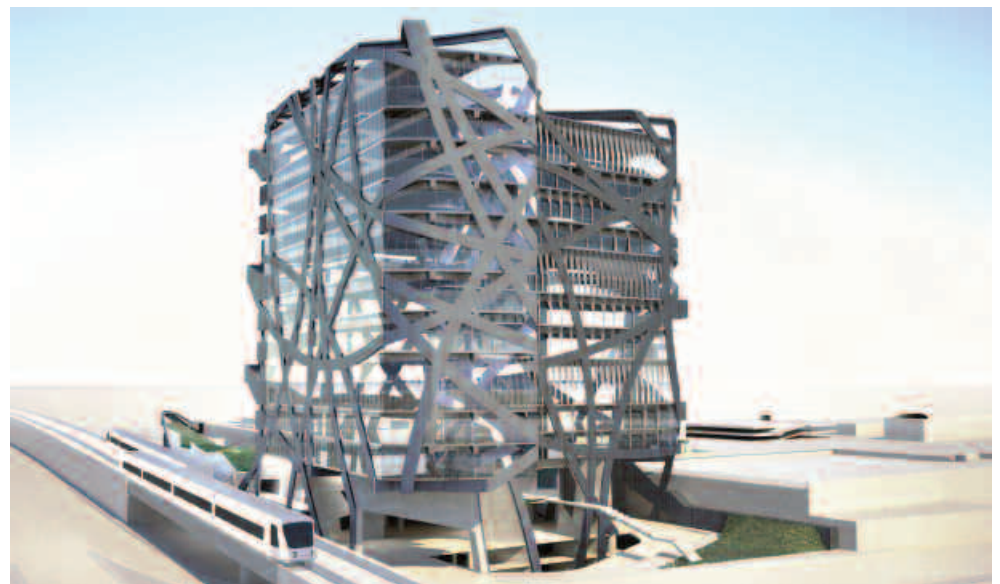

“ACABA MÜŞTERİLER ARTIK BENİM ANLADIĞIM ŞEKİLDE Mİ ANLIYOR YOKSA DÜŞÜNDÜĞÜM ŞEYLER O KADAR DA RADİKAL DEĞİL MİYDİ”

DA- Söyledikleriniz, 1980'de televizyonda yayınlanan, “The Shock of The New- Yeninin sarsıcılığı” dizisini hatırlatıyor. Günümüzde yeni olan hiç kimse için çok sarsıcı değil galiba, ne müşteri, ne mimar için. Strüktür ve malzeme ile yaptığınız araştırmalar, keşif ve yenilikler konusuna gelirsek, örneğin biraz önce bahsettiğiniz Smithsonian Enstitüsü'ndeki cam tüp ve kablolardan oluşan çatı, cam kulenizdeki kurdeleye benzer strüktürel çelik şeritler ya da basınç

halkası olarak ağaç saksıları kullanırken, sizi gerek malzemelerin akustik ve strüktürel sınırlarını, gerekse de kullanılma biçimlerini zorlarken görebiliyoruz. Ezberlerin dışında denemeler yapıyorsunuz, bu da strüktür ve malzemenin kullanımı ile ilgili başka bir gerilim olmalı. Camı eğip bükerek, defalarca kırılana kadar zorlayarak sonunda başardığınız örtü gibi. Bazı malzemelerin kullanımı ile ilgili takıntılarınız var mı?

EOM- Takıntı diyemem ama belki de buna başkası karar vermeli. Malzemeleri

SOLDA Şemsiye. Culver City, Kaliforniya
(bükülmüş cam örtü) FOTOĞRAF Tom Bonner

Arı Kovanı. Culver City, Kaliforniya. Mevcut
ambar binaları dokusunun içine eklenmiş yeni
ofis binası ve konferans merkezi

Gateway Sanat Kulesi. Culver City, Kaliforniya
FOTOĞRAF Tom Bonner

SAĞ ALTTA Mariinsky Kültür Merkezi, Yeni
Mariinsky Tiyatrosu, St. Petersburg, Rusya

yorumlamadıkça yapabileceğin biçim, yüzey ve mekânları yapamazsın. Malzemeyi daha çok araştırdıkça ve sorguladıkça, mekânda başka olasılıklar düşünebilmek için fırsatlar elde ediyorsunuz. Dilleri düşünürsek, pek çok ülkede, örneğin Japonya'da özgün bir kaligrafiye fonetik bir ek yapılmış, Mandarin'in de sadece katı bir görselliği yok, fonetik bir anlamı da var. Atatürk ise Türkçe eski yazıyı yine fonetik bir alfabe olan Latin alfabesine çevirmiş. Yani diller değişiyor, vokabüler değişiyor. Efes'te binaların üstünde Latince yazılar görüyorsunuz ama kimse bu dili konuşmuyor artık. Şurası bir gerçek ki, mimarlığın dili de yazı ve konuşmanın dili gibi zamanla değişebilir. İrlandalı yazar James Joyce, hala çok modern bir roman olan Ulysses'i yazdığında dili değiştirmede, kendi dilini değiştirdi ama insanlar öyle konuşmaya başlamadılar. Fakat birinin çıkıp da "Ben İngilizce yazıyorum ama İngiliz dili bana yeterli değil" demesi çok ilginç, belki Atatürk'ün duruşu da bu. İngiliz dili bana ifade etmek istediklerimi söyleyebilmek için yeterli değilse, dili değiştiririm. Öyle bir cümle yazarım ki sonuna kadar okuması iki hafta sürer. Bu sebeple mimarlığın vokabülerinin değişmesi o kadar şaşırtıcı değil. Belki haftanın çoğu günü, çoğu bina ve mimar için değişmiyor. Ama bu cam gibi bir şeyleri bükmeye başladığınızda birden bir kitaba, bir dergiye giriyor, Capetown ya da Bangladeş'te birileri görüyor ve tartışmaların içinde yerini alıyor.

DA- Bazen çok ilginç malzeme kullanımları olan detaylı ve işlenmiş yapılar tasarlıyorsunuz. Kavramsal başlangıçlarınızı gerçekleştirmek isterken detaylandırma ve inşaa süreçlerinin, hayal kırıklığı olduğu oldu mu?

EOM- Elbette. Örneklerimi EOM Yapı Kılavuzu'nda gösteriyorum. Kitabın bu kadar büyük olmasının nedeni, yapmaya çalıştığımız, işe yarayan yaramayan her şeyi gösteriyor olması. Çoğu monografi kırılan şeyleri göstermez, insanlar işe yaramayan şeyler hakkında konuşmayı sevmez. Kırılan cam örtüyü bu sebepten gösterdim. Eğer daha önceden örneği olmayan bir şey yapmaya çalışıyorsanız

projedeki cam örtüde de başlangıçta teknik problemlerimiz oldu ama çözdük. Önemli nokta, anlamaya istekli olmak, daha önceden denenmemiş bir yoldan gidecekseniz, bilmediğiniz şeylerle karşılaşacak ve çözmek zorunda kalacaksınız. Sizi buradan alıp İzmir'in ortasında bıraksak hiç problem yaşamazsınız, Los Angeles'ın ortasına bıraksak büyük ihtimal yine idare edersiniz ama anlamamız biraz zaman alabilir. İnsanları bilmedikleri yerlerin ortasına atmayı seviyorum.

DA- Ofis yapılanmanız nasıl, nasıl çalışıyorsunuz? İşleriniz oldukça ekspresyonist ve kişisel, böyle olunca tasarım sürecinin yönetimi nasıl oluyor?

“...DAHA ÖNCE DENENMEMİŞ BİR YOLDAN GİDECEKSENİZ, BİLMEDİĞİNİZ ŞEYLERLE KARŞILAŞACAK VE ÇÖZMEK ZORUNDA KALACAKSINIZ”

böyle oluyor. Cam var ama bükülmüş bir cam yok. Bir projede, normalde yerin altında olan boruları, kanalizasyon borularını kolonları yapmak için kalıp gibi kullandık, betonu içine döktük. Bazen hazırda olan şeyleri farklı şekillerde kullandık. Bazen de yeni bir malzeme icat ettik ya da malzemeyi kullanmanın yeni bir yolunu bulduk. Her yaptığınız olmuyor ama düzeltmeler yapıyorsunuz ve sonunda oluyor. Umbrella-Şemsiye adını verdiğimiz

EOM- Sadece çok çalışıyoruz. İstanbul'a geldiğim gün bütün gece ayaktaydım. Çünkü ofisimdakilere dünyanın öbür ucunda Taipei'de bir Rock and Roll festival ve konser salonu projesi üzerinde çalışıyorlardı ve teslim edilmek üzereydi. Sürekli görseller gönderiyorlar ben de onlara sürekli geri bildirim yapıyordum. Bu bir sabır, zaman, ilgi ve enerji meselesi. Ofisimde çok olağanüstü insanlar var, geliyorlar ve çok çalışıyorlar.

DA- Ofis ortamınızı da merak ediyorum. Mekânlar ve ofisler tasarlıyorsunuz hatta bazıları, yaratıcı aktiviteler yapan insanlar için tasarlanmış ofisler. Kendi ofisiniz nasıl, aynı gerilimleri taşıyan mekânlarda mı çalışıyorsunuz? Galiba ilk soruma geliyor, gerilimleriniz ile yaşayabiliyor, çalışabiliyor musunuz?

EOM- Öyle bir yer değil, basit bir organizasyon, devasa bir ambar yapısı içinde bir sürü masa, birkaç özel ofis, konferans salonu ve bir resepsiyon. Her şey beyaz, renk yok. Odadaki renkler ışığı etkileyebilir ve ışık maketleri etkileyebilir. Gerilim masadaki işin üstünde, duvarda ya da tavanda değil, hiçbir şeyin çalışmama müdahale etmesini istemiyorum.

DA- Ofis dışındaki çalışmalarınız hakkında konuşalım, kitaplar hazırlıyorsunuz, eğitimci bir yanınız da var.

EOM- Bu sıralarda pek eğitim yapmıyorum. Bir yıl kadar önce Güney Kore'de bir hafta Seul'un eski şehir duvarları ile ilgili bir çalışma yapmıştım ve o sırada bir kitap yaptık. Birkaç gün Viyana'da ve gelecek dönem Sci-Arc'da, Milano'da bir proje üstünde üç dört hafta çalışacağım. Kitaplara gelince, farklı işlerimiz hakkında kitaplar, Rizzoli, Monticelli, Harvard Üniversitesi gibi yayıncılarla monografiler yaptık. Çin'de yaptığımız Yapı Kılavuzu adını verdiğimiz kitap ise oldukça sıra dışı ve kişisel bir kitap.

DA- İçinde çok sayıda fotoğraflar ve grafikler var. Kitabın formatı içeriğine kavramsal olarak nasıl ilişkileniyor?

EOM- Kalınlığı ve kenarı boyunca yer alan kesik ile sadece dışından bir kılavuza benziyor. Kuran, imar kuralları ya da sözlük de böyle bir formatta olabilir. Ciddi görünümlü, bildiğimiz geleneksel bir kılavuz formatı gibi ama içi oldukça farklı, açtığınız zaman hiç de geleneksel değil. Öğrenciler için iyi bir kitap olabilir, çünkü hiçbir şeyi ispatlamaya çalışmıyor. Daha önce bir şeyler ispatlamaya çalıştığımız kitaplar da yaptık. Monticelli ile yaptığımız Gnostic Architecture dik durması mümkün olmayan tuhaf biçimli böyle bir kitaptı. Süreçler ve düşünceleri gösteren eskizleri, maketleri, inşaa süreçlerini, başarılı olan olmayan her şeyi gösteriyor. Belki mimarlar için değil, çünkü onlar için artık çok geç, ama öğrenciler için iyi bir kitap.

DA - TÇ- Teşekkür ederiz. □

Dürnev Atılğan, Yrd. Doç. Dr. DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

* Aksi belirtilmedikçe görseller "Eric Owen Moss Architects"e aittir.

DİPNOTLAR:

- 1 Robert Hughes'un 1980'de BBC'de yayınlanan, modern sanat ve mimarlığın gelişimini anlatan "The Shock of The New" televizyon dizisi.
- 2 James Augustine Aloysius Joyce (1882 -1941) İrlandalı yazar. Getirdiği anlatım yenilikleri ile 20. yüzyıl edebiyatını derinden etkilemiştir. Ulysses kitap olarak ilk kez 1922'de Paris'te basıldı. Dublin'de geçen 24 saati anlatan roman Homeros'un Odysssea'sı üzerine kuruludur. Pek çok yeni tekniğin kullanıldığı roman yayınlandığında büyük yankı uyandırmıştır.
- 3 Eric Owen Moss: Construction Manual 1988-2008, AADCU.

Dönüşüm Sürecinde Alaçatı
FOTOĞRAF Tuba Çakiroğlu

ALAÇATI...

EDİTÖRLER **H. İbrahim Alpaslan - Tuba Çakıroğlu**

ALAÇATI'YI, DAHA DOĞRUSU ALAÇATI'DAKİ YAKIN TARİHLİ HIZLI DÖNÜŞÜMÜ DOSYA HALİNE GETİRİRKEN, YAPILI ÇEVREDEKİ DEĞİŞİMLERİN SOSYAL VE EKONOMİK BOYUTLAR GÖZETİLMEDEN AÇIKLANMAYA ÇALIŞILMASININ HER ZAMAN EKSİK KALDIĞINI BİLEREK; MÜMKÜN OLDUĞUNCA FARKLI DİSİPLİNLERE DEĞİNEREN BİR ÇERÇEVE BELİRLEMENİN DOĞRU OLACAĞINI DÜŞÜNDÜK. BURADAN HAREKETLE FARKLI DÜZLEMLERDEN BAKIŞ AÇILARINI KURAMSAL ALANDAN İNŞA PRATİĞİNE DOĞRU GİDEN BİR SIRADA BİR ARAYA GETİRMEYİ AMAÇLADIK.

DOSYAYA, NİMET ÖZGÖNÜL'ÜN ALAÇATI'NIN KISA ÖZGEÇMİŞİNE, FİZİKSEL YAPISINA DEĞİNEREN VE KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI ÖNCESİ VE SONRASININ FOTOĞRAFINI ÇEKEN YORUMLARIYLA BAŞLADIK. BENZER İZLEKTEN DEVAM EDEN, İNANÇ GÜRKAN'IN TURİZMİ DEĞİŞİM ARACI OLARAK ELE ALAN YAZISININ ALAÇATI'DAKİ DÖNÜŞÜMÜN TOPLUMSAL YANINA DAİR BİLGİLENDİRİCİ OLACAĞINI UMUYORUZ. DÖNÜŞÜMÜN ÜST ÖLÇEKTEKİ MEKANİZMALARININ ARDINDAN MİMARİ SONUÇLARINA GELDİĞİMİZDE, ALAÇATI'DAKİ İNŞA PRATİĞİNE DAİR MİMARLIK MEDYASINDA SIKLIKLA YER BULAN İKİ PROJEYİ VE ALAÇATI İÇİN ÖNEMLİ OLAN BİR RESTORASYON ÖRNEĞİNİ MASAYA YATIRDIK. BİRİNCİ PROJE; MEDYADA ÖNEMLİ YER TUTAN VE BİRÇOK ELEŞTİRİNİN DE ODAĞINDA BULUNAN "PORT-ALAÇATI", ABDİ GÜZER VE HASAN TOPAL TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLDİ. İKİNCİ OLARAK ELE ALDIĞIMIZ DEĞİRMENALTI MEYDANI PROJESİYLE İLGİLİ DE ALİ KURAL'LA İNTERNET ARACILIĞIYLA YAPTIĞIMIZ SÖYLEŞİ OLDUKÇA YARARLI OLDU. SON OLARAK ALAÇATI KENTSEL DOKUSU İÇERİSİNDE, SALİH SEYMEN TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZENLİ BİR RESTORASYON UYGULAMASINA YER VERDİK.

YAŞANAN DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN ALAÇATI'YI GERÇEKLİĞİNDEN UZAK BİR İMGEYE, SİMÜLASYONA DÖNÜŞTÜRMEMESİ VE ALAÇATI'NIN BODRUM YA DA KUŞADASI'NDAKİNE BENZER BİR MEKÂNSAL TÜKETİM SÜRECİNE GİRMEMESİ İÇİN TARTIŞMALARIN VE ÖNLEMLERİN ACİLİYETİ ARTIK İYİCE NETLEŞMİŞ DURUMDA... ÖNÜMÜZDE DERS ALABİLECEĞİMİZ BU KADAR OLUMSUZ ÖRNEK VARKEN ALAÇATI'YI DA BU LİSTEYE EKLEMeye HAKKIMIZ YOK...

Alaçatı'da Yaşam

BU YAZIDA TARİHİ GELENEKSEL BİR KASABA YERLEŞİMİ OLAN ALAÇATI'NIN MEDYATİK OLMA SÜRECİ VE NEDENLERİ İRDELENMEKTEDİR

Nimet Özgönül

ÜSTTE Alaçatı geleneksel dokusundan bir örnek
FOTOĞRAF Ahmet Giliz

SAĞ ALTTA Alaçatı yakın çevresi alan kullanım dokusu, Ağustos 1994 (Resim 1)
Farklı özelliklerine göre alanda yapı dağılımı, Ağustos 1994 (Resim 2)
Kaynak: Nimet Özgönül, A method for restructuring the interrelation between tourism and usage of traditional/historic settlements-case study: Alaçatı, 1996, yayımlanmamış doktora tezi, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi, Ankara, sf. 99/103

İlk Anılar

Bu yazının temel amacı, son yıllarda belirli aralıklarla medyada sürekli yer alan tarihi geleneksel bir yerleşmenin “medyatik” olma nedenlerinden çıkarak yerleşmede yaşanan süreçleri koruma bağlamında irdelemektir. Bu amaca yönelik olarak “Neden Alaçatı bu kadar gündemde?” sorusuyla başlayan, nereye gittiğini kestirmeye çalışan, bunun neden-sonuç ilişkilerini tartışan gelecekte bu yerleşmenin benzer diğer tarihi yerleşimlere örnek (olumlu ya da olumsuz) olmasını isteyen bir süreç izlenmeye çalışılacaktır.

Bu çalışma, bilimsel veriler kadar kişisel gözlemler üzerine de kurgulanmıştır. Yazarın Alaçatı ile tanışıklığının yoğunlaşması 1991 yılında başlar ve aralıklarla 1996 yılına kadar sürer. Bu nedenle kasabanın uzak geçmişi kaynaklardan, yakın geçmişi ise yaşanmışlıklar üzerinden aktarılacaktır.

Yazar, 1990'lı yılların başında ve yaz sezonunun ortasında Alaçatı'da akşamüstü saat 7'den sonra yemek bulunmadığını ve en yakın ilica'ya gidilmesi gerektiğini, konaklama için eski belediye binasının odalarının paylaşıldığını, İstanbullular'ın yapıları satın alarak onarmaya başladıklarını, yeni yeni türeyen pansiyonların müşterilerinden nasıl bir ücret isteyeceklerini bilemediklerini ve benzeri birçok Alaçatı olayını bildiği ve yaşadığı için, günümüzün Alaçatı yaşamını biraz hayret, biraz kaygı, biraz müstehzi ama herşeyden çok üzüntü ile izlemektedir. Onlarca, binlerce kişinin mutlu olduğu (ya da kendini mutlu sandığı) yeni Alaçatı için az sayıda da olsa birilerinin üzülmeye ise ironi bile

değildir ve de dikkate alınmaması gerekir.

Soru geçerlidir. Alaçatı'ya ne olmuştur?

Alaçatı'nın Kısa Özgeçmişi

Alaçatı, Çeşme ilçesine bağlı, yedi köyü bulunan bir beldedir. Konumu itibarıyla bir kıyı yerleşmesidir ancak Alaçatı'nın meskûn alanı kıyıdan içeride konumlanmıştır. Kış nüfusu 10.000'dir. Yaz nüfusunun ne kadar olduğunu kimse bilmemektedir. Telaaffuz edilen “bir kaç yüz bin” sözcüğü abartılıdır. Yine de 50.000'i geçen bir nüfus beklenmelidir.

Alaçatı'nın tarihsel kimliği, içinde bulunduğu coğrafyadan ayrı tanımlanamaz. 12 iyon kentinden biri olan Erythrai'nin iskelesi olan Çeşme'ye bağlı olarak yaşamını sürdürmüştür.

Orta Çağ'da Bizans İmparatorluğu'na bağlı olan Erythrai ve Çeşme yöresi 14. yüzyılın ikinci yarısında Türkler tarafından işgal edilmiş ve bölge Aydınogulları Beyliği'ne katılmış, Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır. İçinde Alaçatı'nın da bulunduğu yöre Ege adaları ve Anadolu arasında özellikle Cenevizliler ile ticari ilişkisinin gelişmesiyle 15. yüzyılda önem kazanmıştır (Baykara, 1980: 279).

1530'da hazırlanan Çeşme Kanunnamesi'nde Çeşme'de 211, Alacaat'ta 127 ve Ildırı'da 60 konutun bulunduğu aktarılmaktadır. Bu resmi kaynaktan gelen bilgiler doğrultusunda;

- Alaçatı ismine bu dönemde rastlanmakta,
- Bu yıllarda Alaçatı Alacaat olarak tanımlanmaktadır.

17. yüzyılda Alaçatı kendi halinde bir tımar yerleşmesi olarak tarımla geçinmektedir. Çeşme'nin bölge içinde önemini kaybetmesi sonucunda ve dolayısı ile Sakız Adası'nın ticari karakterini kaybettiği 1622 yıllarından sonra Alaçatı da Çeşme ile birlikte önemini yitirmiştir. 1672 veba salgını, 1688 depremi ve bunun arkasından tekrar 1732 veba salgınları Çeşme ve Alaçatı'nın nüfusunun azalmasına neden olmuştur.

1821 yılındaki deprem sonrası Sakız Adası'nda yaşayan bir grup Çeşme'nin küçük bir köyü olan Alafata'ya yerleşmişler ve bu küçük köyde uzun bir süre bağcılık ve şarapçılık yaparak yaşamışlardır. Bugün Pazar Camii olarak tanınan ancak 1874'te kilise olarak inşa edilen Aya Triada bu süreçte camiye çevrilmiştir. Ancak caminin bugünkü minaresi 1960'larda inşa edilmiştir.

19. yüzyılın başında Çeşme'yi ziyaret eden Mac Farlane (1828) nüfusun çoğunluğunu Yunanlılar'ın oluşturduğundan, Alaçatı'nın ise minarelerin ve sakız ağaçlarının silüetlerinden oluşan bir yerleşme

olduğundan bahsetmektedir. Bu yüzyıl sonunda Alaçatı çoğunlukla Rumlar tarafından iskân edilen, 1881 yılı Aydın Salnamesi'ne göre nüfusunun 4.122 olduğu ve bunun 78'inin Türk, 4.055'inin ise Rum olduğu belirtilmektedir. Cuinet ise 1894 yılında yayımladığı eserinde Alaçatı ve civar köylerinde 7.200 Müslüman, 20.307 Rum, 50 Musevi ve 500 yabancı tabiiyette kişinin yaşadığını söylemektedir.

Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra Rumlar'ın büyük bölümü Alaçatı'yı terketmiş, yerine müslüman nüfus gelmiştir. Bu yıllarda Yugoslav ve Makedon göçmenleri ile Selanik, Girit ve İstanköy göçmenleri bölgeye yerleşen yaşam biçimini dönüştüren, fiziksel çevreyi şekillendiren yeni bir grup olmuştur. Tütüncülüğü de birlikte getiren bu grup bölgede yeni bir tarım türünün yayılmasına neden olmuş, bu uğraş giderek bağların yerini almaya başlamış ve bağcılığı yok etmiştir.

Girit ve diğer adalardan gelen mübadillerle birlikte Alaçatı ismi ile ilgili hikâyeler de aktarılmaktadır. Alaçatı

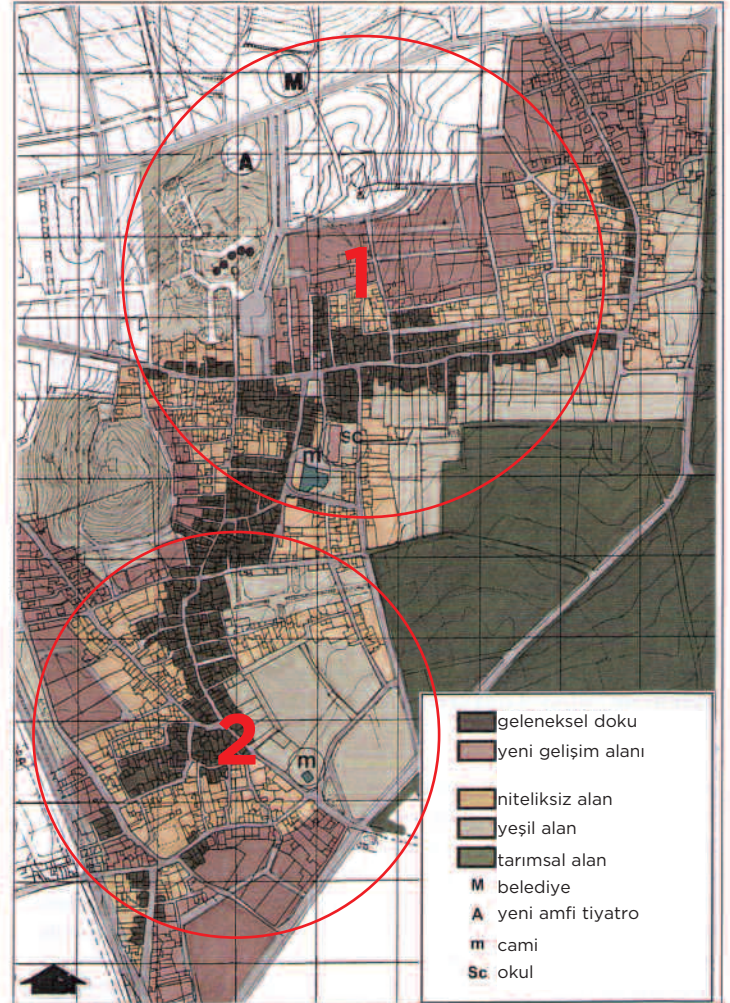
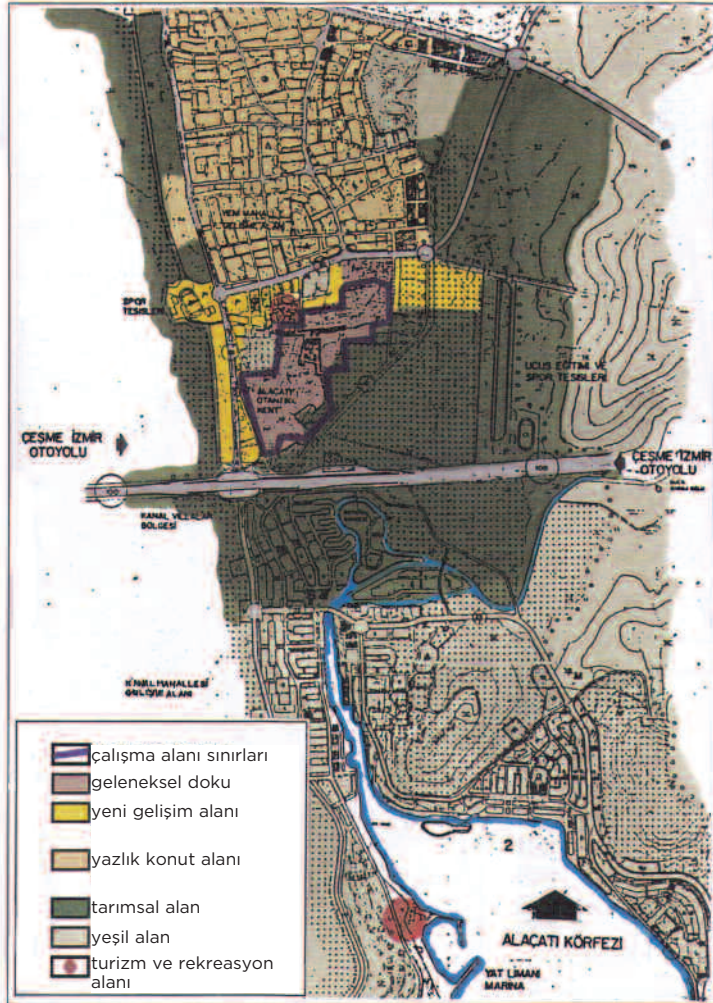
adının; bir zamanlar kasabanın girişinde yer alan tarla veya çiftliğin birinde bulunan "alaca attan" geldiği, yörede yaşayanların, bu heybetli at nedeniyle buraya "alaca at" derken yörenin adının zamanla Alaçatı'ya dönüştüğü söylenceler arasındadır.

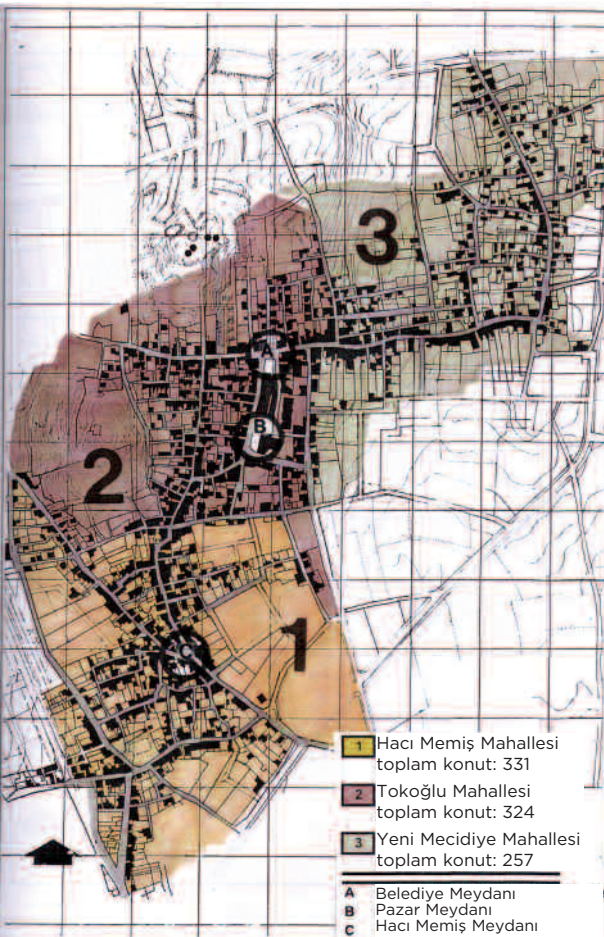
Görüldüğü üzere, Alaçatı'nın hikâyesi de tarihi gibi Ege kıyılarındaki onlarca yerleşmeden farklı değildir. Ayvalık, Dikili, Çandarlı, Çeşme, Karaburun, Eski Foça, Yeni Foça vb. yerleşmeler ortak bir yaşam çizgisine sahiptir. Birbirlerinden çok farklı yoktur. Alaçatı bu küme içerisinde ayrıcalıklı bir yere sahip değildir.

Sorumuz hâlâ geçerlidir. Alaçatı'ya ne olmuştur?

Kasabanın² Fiziksel Yapısı

Kasaba ve yakın çevresi incelendiğinde farklı nitelikte alanlar izlenmektedir. Alaçatı kuzeyde ikinci konut, ortada geleneksel yapı stoğu ve güneyde yeni oluşan turizm alanından oluşmaktadır (Resim 1). 1960 sonrası bölgede gelişen ikinci (yazlık) konutlarla tarım yok denecek kadar azalmıştır.

ÖZET: Yapılaşmış alanın tarihsel gelişimi ve anıtsal yapılarınalandaki dağılımı (Resim 3)
Kaynak: Nimet Özgönel, A method for restructuring the interrelation between tourism and usage of traditional/historic settlements-case study: Alaçatı, 1994, yayımlanmamış doktora tezi, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi, Ankara, sf. 102

SAĞ ALTTA Alaçatı konutları, cephe ve mimari öğeler (Resim 4)

Alaçatı yöredeki diğer yerleşmeler gibi 19. yüzyıl çizgilerini taşıyan geleneksel konutlardan oluşan oldukça homojen ve zengin bir doku ve bu doku içinde serpiştirilmiş küçük ölçekli anıtsal yapılara sahiptir. Geleneksel doku yerleşmenin odağındadır ve 7-8 yıl öncesine kadar yerleşmenin % 75'ini oluşturmaktaydı. Geleneksel dokudaki kentsel işlevler incelendiğinde iki bölge izlenmektedir. Bunlar kuzey-güney ve doğu-batı yol aksının ve eski belediye yapısının önündeki meydan civarındaki ticaret ve bunun etrafındaki geleneksel dokudur.

Geleneksel doku kuzey-güney yönündeki Mektep Sokak ile doğu-batı yönündeki Kemal Paşa Caddesi etrafındaki konut ve müstemilat birimleri ile avluların yer aldığı parsellerden oluşmaktadır (Resim 2). Topoğrafyaya uyumlu oluşan 6-7 metre genişliğindeki yollar geleneksel doku içinde her zaman değişik vistalar sunmaktadır. Bu yolların bazıları daha dar ve çıkmaz sokaklarla sonlanmaktadır.

Alandaki sokak yapısı ve konut birimleri değerlendirildiğinde üç tür doku izlenmektedir. Bunlar diğerine göre daha geometrik olan Kemal Paşa Caddesi etrafındaki doku ile Mektep Sokağın kuzeyindeki Tokoğlu ve Mecidiye Mahalleleri (Resim 2, 1 nolu alan) olarak tanımlanan alanları kapsamaktadır. Diğer alan ise tamamen organik bir dokuya sahiptir. Ağırlıklı olarak kasabanın güneydoğu bölgesinde bulunan Hacı Memiş Mahallesi'ni içeren alandır (Resim 2, 2 nolu alan). Yapıların parseldeki konumu, açık alan ve yapı ilişkisi geleneksel dokunun tüm bölgelerinde benzerlikler göstermektedir. Tarihi araştırma, arşiv belgeleri ve Hacı Memiş Camisi'nin varlığı, 331 yapı parselinin bulunduğu, güneydeki bu alanın ilk yerleşim alanı olabileceğini göstermektedir. 324 yapı parselinin yer aldığı Kemalpaşa yolu çevresinin gelişmesi ise kasabada ikinci gelişim alanı olarak belirmektedir. Bu bölge Pazaryeri Camii, eski belediye ve okulun alanını da içermektedir. Bu alan ve Tokoğlu Mahallesi'ndeki yapıların mimari özellikleri ve yapı kapılarındaki tarihler değerlendirilince tarihi dokunun gelişimi 1850 ve 1890 yılları arasında kapsamaktadır.

Geleneksel konutun yoğun olduğu Alaçatı'nın anıtsal nitelikli yapıları arasında Hacı Memiş Camii (1832), Hacı Mehmet Camii (1842), özgün işlevi kilise olan, daha sonra Pazaryeri Camisi adını alan Ayios Konstantinos Kilisesi, mahalle içlerinde yer alan ve sadece plan şeması okunabilen iki kilise kalıntısı, bir kaç çeşme sıralanabilir (Resim 3).

Ege kıyılarımızdaki yerleşmelerin geleneksel konut stoğu genellikle “Türk Evi”, “Rum Evi” olarak tanımlanmaktadır. Bazı mimari öge özellikleri ile antik dönem mimarının sentezini içeren bu yapıları Ege ortak kültürünün oluşturduğu yapılar olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Yerleşimde tek katlı depo ve buradaki konutlar genellikle cumbalı ve iki katlı olarak yöreye özgü taşlarla inşa edilmişlerdir (Resim 4). Konut, ticaret ve depo gibi yapı türlerinin yerleşimdeki dağılımı ve yapıların mimari özellikleri -plan ve plan elemanları ile cephe düzeni- yerleşimdeki ve konutlardaki işlevlerinin niteliklerini yansıtmaktadır (Resim 4). Mekânsal bu özellikler yerleşmenin ekonomik yapısının ve dokusunun Anadolu’nun diğer kentlerinden farklı olduğunu sergilemektedir. Alaçatı’da büyük ölçekli konutlara rastlanmaz, konutların ölçeği parsellerin de boyutlarına bağlı olarak küçüktür. Yapıların giriş katlarında üst kat giriş bölümü ve ticarete yönelik dükkânlar yer almaktadır. Konut olarak inşa edilen yapılar iki katlıdır ve yapıların arka cephelerinde depo ve/veya ahır mekânları yer almaktadır. Sokak, parsel ve yapı ilişkisi incelendiğinde, yapıların sokağa cephe veren genellikle arka avlulu bitişik nizam ya da yan avlulu yapılar olarak düzenlendiği izlenmektedir. Yapı girişi doğrudan sokağa açılmaktadır. Parsel büyüklüğüne göre yapının plan şeması ve dükkân/depo (mağza) mekân sayıları da değişmektedir.

Konutların zemin katlarındaki ticaret ve depo mekânlarına³ karşın, üst katlarda tamamen yaşam üniteleri konumlanmıştır. Üst katlara sokaktan girilen dar bir taşıltaki ahşap merdivenlerle erişilmektedir. Merdivenin binanın dışında olması durumunda merdiven taş olarak inşa edilmiştir ve bu durumda bir terasa ulaşmaktadır. Zemin katta günlük

yaşama yönelik işlevlerin sürdüğü avlunun yerini üst katta hayat olarak da tanımlanan teras mekânı yüklenmiştir. Günlük işlevleri içeren avlularda meyve ağaçları, çiçek tarhları ile saksıları ve çoğu kez de ocak yer almaktadır. Mavi ile boyalı cephe ve avlu elemanları küçük avluların yaşamsal özelliklerinin de göstergesidir. Bunlara ek olarak kuyu ve sarnıç türü kullanımlar da avluların ana öğelerini oluşturmaktadır. Tuvaletler ise genelde avlunun bir köşesinde ve/veya teraslarda konumlandırılmıştır.

Üst kat mekân kurgusu küçük bir sofa/hol, bu hola açılan odalar ve mutfak mekânından oluşmaktadır. Dolap, raf ve yemek pişirme ocağı olan mutfak genellikle yapının avlu cephesinde konumlanmıştır. Dolap, niş, ocak, yüklük, gusülhane ve lambalık mekânların mimari öğeleridir. Metal elemanlarla taşınan cumba ve balkon, katlar arası ve bina bitişiindeki silmeler ise cepheleri hareketlendiren tipik elemanlardır.

Taştan inşa edilmiş ahşap cumbalı ve/veya balkonlu iki katlı yapılar, dar ve farklı vistalar sunan taş kaplı sokaklar, sokakların kesiştiği noktalarda bazen genişleyen düğüm noktaları kasabanın ilk anda algılanan genel doku özellikleridir.

Tüm bu özellikler de birçok kıyı yerleşmemizde izlenmektedir. Bazı kent ya da kasaba merkezlerindeki geleneksel yapı stoğunun Alaçatı'nın yapı stoğundan daha zengin olduğu da

söylenebilir. Ayvalık (Cunda Adası ile birlikte) ve Eski Foça bu örnekler arasındadır.

Ama soru hâlâ ve daha da güçlü olarak geçerlidir. Alaçatı'ya ne olmuştur?

Koruma Amaçlı İmar Planına Kadar Planlama Çalışmaları

Alaçatı ilk kez 1950-1952 yılları arasında Çeşme ile birlikte bir plana kavuşmuştur⁴. Hangi gelişim ve değişimlerin bu planla geldiğini bugün okumak ve yorumlamak olası değildir. Çünkü sonraki planlamalar bu mütevazı planı okunmaz hale getirmişlerdir. Bu plan 1964 ve 1973 yıllarında revize edilmiştir. Alaçatı'nın geleceğine yönelik ilk ipuçları 1976 tarihli planda görülür. 200 hektarlık bir alanı kapsayan planın iki boyutu vardır. Bunlardan ilki İzmir metropolitan alanı içindeki yerleşmelerin ve yakın çevredeki diğer merkezlerin Alaçatı ve çevresine olası taleplerinin yönlendirilmesine, ikincisi ise Alaçatı yerleşik nüfusunu ilgilendiren çeşitli kentsel fonksiyonların çözümüne ilişkindir.

Plan kasaba merkezinde "birşeyler" olabileceğini görmüş ve alınabilecek en basit önlemleri tanımlamaya çalışmıştır.

- Mevcut sokaklar araç trafiğine olanak sağlamak için genişletilecektir.
- Çıkmaz sokaklar açılacaktır.
- Yerleşik alanda 2 katlı bitişik nizam, çevredeki bahçelik alanlarda 3 katlı ayrı nizam yapılaşma öngörülmüştür.
- Yerleşmenin batısındaki kuzey - güney yolunun iki cephesinde ayrı nizam 2 katlı ikinci konut gelişme alanı oluşturulmuştur.
- Yerleşmenin simgesi durumunda olan değirmenli tepe ağaçlandırılacak ve turizm işlevi getirilecektir.

Görüldüğü gibi bu planın koruma kaygısı "Değirmenli Tepe"nin ilerisine geçememiştir. Yine de kat sayısını geleneksel kat sayıları ile koştutması olumlu bir nokta olarak görülebilir. Unutulmamalıdır ki, plan Türkiye'nin ilk koruma yasası olan 1710 sayılı Eski Eserler Yasası'ndan sadece 3 sene sonra yapılmaktadır. "Sit" kavramı mekân literatürüne girmiş ancak bir planlamaya konu olması için gerekli ikincil mevzuat henüz oluşturulmamıştır. O dönemin tek ilke koyucu ve denetleyici kuruluşu olan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, yasadaki açıkları ilke kararları ile kapatmaya çalışmakta, Bodrum, Mersin vb. yerleşmelerde ilk "korumaya yönelik planlama" egzersizleri görülmektedir.

“...GİDEREK KENTİN TARİHSEL SÜRECİ VE BÜTÜNLEŞİK GELİŞİMİ BİR BÜTÜN İÇİNDE ELE ALINMAYA BAŞLANMIŞTIR”

1970'li yılların ikinci yarısından itibaren kıyı planlamasının "olmazsa olmaz" girdisi olan ikinci konut, Çeşme-Alaçatı alt bölgesini de etkilemiştir. 1983-1984 Yakın Çevre İmar Planı giderek artan ikinci konut taleplerini Alaçatı'nın yakın çevresinde karşılamayı amaçlamıştır. Beldenin kuzeyinde, Ilıca'ya kadar uzanan alanı (Resim 1) parçacı planlarla yerleşmeye açan bu planlar 1987 yılına kadar sürdürülmüştür. Seymen (1994) ve grubunun Çeşme ve yöresindeki ikinci konutlarla ilgili olarak yaptığı araştırmaya göre, 1970 ve 1980'li yıllar boyunca belediye ve mücavir alan sınırları içinde veya dışında olan birçok yer mevzi planlar, ilave planlar, plan değişiklikleri ile onarım ve uygulamaya geçme olanakları bulurken, 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yıllarda plan sınırları genişletilerek tüm mevzi imar planları ve benzeri eğilim taşıyan yapılaşmaya eğilimli alanlar, nazım ve uygulama planları kapsamı içine alınmış bir taraftan da hızlı yapay yerel yönetim oluşumları körüklenmiştir. Alaçatı'nın 1970 yılındaki nüfusu 3.940 iken, 1994 yılında buna 28.000 kişinin eklenmesi öngörülmüş ve bu nüfus için gerekli yapılaşma tamamlanmıştır.

1988 Nazım Planı Alaçatı - Ilıca arasındaki kuzey gelişim alanı ile güneyde azmağa kadar olan alanı kapsamaktadır. Çalışma, organize turizm kullanımlarına yönelik ilk kapsamlı kararları vermektedir. Bu planda da geleneksel yerleşme ve buradaki yapı stoğunun değerlendirilme ve kullanımına ilişkin hiçbir hüküm yoktur. Mevcut geleneksel yapı stoğunun ve kentsel öğelerin de

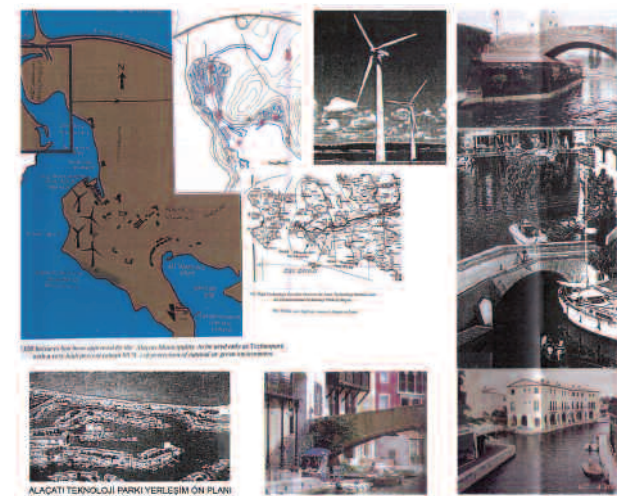
gelişmenin önemli unsurları olabileceği, turizm/kültürel miras ilişkisinin yeni boyutlara kavuşturulması gibi konular gündemde olmakla beraber (Antalya Kaleiçi, İstanbul-Tarihi Yarımada, Bursa-Kale Sokak ve çevresi vb.) Alaçatı bu gündemin parçası henüz olamamıştır. 1989 revizyonunda önemli bir hüküm görülmektedir. Bu plana göre Alaçatı çevresine hizmet veren bir servis yerleşmesi olacaktır. Geleneksel doku ve içerdiği değerler ilk kez ele alınmış ve plan raporunda şu yaklaşım getirilmiştir:

Kasaba içinde daha çok kişisel hizmetler türündeki hareketliliğin artması düşünülmüştür. Otel - pansiyonlar, değişik restoranlar ve kafelerin çoğunluğunu oluşturacağı geliştirme projeleri gereklidir. Bunların arasında çok sayıda turistik/ticaret ve bu çevrenin tamamlayıcısı olarak zengin görünümlü sokaklar yaratmak turizm gelişim projesinin odaklarından biri olacaktır. Seçilecek merkezi durumdaki iki sokak üzerinde bir model çalışmasını başlatmak, yapı ve açık alanları gündüz ve gece yaşayan bir merkez haline dönüştürmek ve böylece alternatif bir turizm merkezi yaratmak gerekecektir (1989 Plan raporu, s. 23).

Turizmi bir amaç, kültürel mirasın korunmasını bir araç olarak gören, çekiciliği artırmak için mekânsal animasyonlar öneren, mevcut geleneksel yaşamı yok sayan, odağında "insan" ögesi bulunmayan, hiçbir finansman ve yönetim modeli önermeyen bu planlar dönemin politikasının tipik öğeleridir. Bundan Alaçatı'nın da nasibini alması kaçınılmazdır. Ancak Alaçatı bu değişime biraz direnmiş, 1990'lı yılların ortasına kadar mevcut yaşamını korumaya çalışmıştır.

Alaçatı'yı hangi yönüyle ele alırsanız alın "Port Alaçatı"ya değinmezseniz araştırmanız eksik kalır (Resim 5).

Alaçatı'yı bir dünya markası yapmayı amaçlayan "Port Alaçatı Projesi" Belediye'nin, 1995'te altı yatırımcıyla birlikte Alaçatı Turizm AŞ'yi kurması ve 1995'te planlamanın ele alınması ile başlamış, 2000 yılında 1/25.000 Nazım İmar Planı, 2002'de 1/5.000 Nazım Planı Bayındırlık Bakanlığı tarafından onaylanmış, 1/1.000'lik Koruma Amaçlı İmar Planı ise 2003'te İzmir 1 nolu Kültür ve

SOL ÜSTTE Port Alaçatı (Resim 5) FOTOĞRAF **Ahmet Giliz**

Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanarak yasallaşmıştır. Konu Mimarlar Odası tarafından idari yargıya taşınmış, alınan değişik kararlarla bugüne değin gelinmiştir. Proje Alaçatı'nın güneyinde, azmağın girişinde yeni bir "Liman Yerleşmesi" önermekte ve bunu da Avrupa'daki kimi örneklerle öykünerek yapmak istemektedir (Resim 6).

Planların bir genel değerlendirilmesi şu sonuçları ortaya çıkarmaktadır:

1. Hemen tüm planlar, turizm ve ikinci konuta yönelik yeni gelişme alanları oluşturmayı temel strateji seçmişler, Alaçatı merkezini oluşturan dokuyu hemen hiç değerlendirmemişlerdir.
2. 1976 planında, kentsel dokuyla ilgili hükümler dokuyu bozucu niteliktedir.
3. 1989 planı geleneksel dokuda bir turizm olgusunu öngörmüş olmakla beraber bu öngörüne dayanması gereken potansiyel ve taşıma kapasitesi araştırması yapılmamıştır. Bu nedenle, "zengin görünümlü turistik sokak" yaratmak gibi boyutları, müdahale biçimleri ve hangi kullanıcıya hitap edeceği bilinmeyen bir yaklaşım getirilmiştir. Yine de "seçilecek merkezi durumdaki iki sokakta bir model çalışması yapmak", geleneksel yerleşmenin de değerlendirilmesinin artık zamanı geldiğini göstermesi bakımından olumlu karşılanmalıdır.
4. Planlarda izlediğimiz bu büyümeyi bir hızlı kentleşme olarak yorumlamak ve böylece Alaçatı'nın geleneksel dokusunun bozulacağı sonucuna varmak da doğru gözükmemektedir. Çünkü ikinci konutlar belli bir zaman için kullanılmakta, hiçbir sosyal ve yönetsel donatıyı içermemekte ve

geleneksel meskûn alanının dışında gelişmektedir. Bu nitelikler ile de, diğer bazı yerleşmelerimizde izlediğimiz (Bergama, Çeşme gibi küçük ölçekli, Ankara, İzmir, Kayseri gibi büyük ölçekli vb.), meskûn alandaki hızlı kentleşmenin geleneksel dokuyu doğrudan bozucu niteliklerinden farklılık göstermektedir.

Görüldüğü gibi, koruma alanlarını odak noktasına almadıkları için Alaçatı planlama açısından şanslı sayılabilecek bir kasabadır. 2006 yılına değin geleneksel dokuda olumsuz olarak değerlendirilebilecek köklü bir değişim yaşanmamıştır.

Ama soru hâlâ ve daha da güçlü olarak geçerlidir. Alaçatı'ya ne olmuştur?

**“PLANIN KORUMA KAYGISI DEĞİRMENLİ
TEPENİN İLERİSİNE GEÇEMEMİŞTİR”**

Koruma Etkinlikleri

Tarihi/geleneksel ve doğal değerleriyle zengin bir geçmişe sahip Alaçatı yerleşmesi ve çevresinde ilk koruma hareketleri Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1977 gün ve A-222 sayılı kararıyla kasabadaki korunması gerekli kültür varlıklarını tescili ile başlar. Daha sonra değişik kurullar değişik kararlar almışlardır. Bunların büyük bir bölümü, tescil kararı, sit sınırları vb. alan ölçeğinde kararlardır. İlginçtir, koruma amaçlı imar planı onaylanıncaya kadar üretilen taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin rölöve restorasyon proje sayısı beklenenin çok altındadır. İstanbullu

SOL ALTTA Alaçatı'da planlanan Alaçatı-port ve teknopark ile ilgili 1994 yılında Egeli Genç İş Adamları Birliği için hazırlanan rapor ve broşürde yer alan bazı görseller (Resim 6)
Kaynak: Nimet Özgönül, A method for restructuring the interrelation between tourism and usage of traditional/historic settlements-case study: Alaçatı, 1996, yayımlanmamış doktora tezi, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi, Ankara, sf. 119

ÜSTTE Geleneksel taklidi, yeni ama eski yapılardan örnekler (Resim 7)

ÜSTTE Geleneksel taklidi, yeni ama eski yapılardan örnekler (Resim 8) FOTOĞRAF Ahmet Gilliz

yeni kullanıcıların onarım ve yeni yapılaşmadaki yaklaşımları yerleşimin gelişiminde etkin olmuştur. Sıvalı yapılar olmalarına rağmen taş duvar yüzeylerinin çıplak bırakılarak taş malzemeye vurgu yapılarak onarımların yapılması, başka yapılardan toplatılan geleneksel yapı malzemelerinin ek ve yeni yapılarda kullanılması; yeni ama eski görünümlü yeni yapı uygulamaları yerleşimdeki koruma yaklaşımını sergileyen örneklerdir (Resim 7, 8).

Oysa alan çalışmaları sırasında birçok yapının farklı tür ve ölçeklerde onarım müdahalesine konu olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, Koruma Kurulu'ndan onaysız işlemler olduğunu göstermekle beraber yine de yoğun bir onarım etkinliği olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

“ALAÇATI'DAN GERİYE KALANIN BİR BODRUM BİR KUŞADASI OLMAMASI İSTENİYORSA GEREKLİ ÖNLEMLER ŞİMDİDEN ALINMALIDIR”

Koruma amaçlı imar planının hazırlanması, ilgili kurumlar tarafından tartışılması ve sonuçta onaylanması, Alaçatı'nın koruma tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Hazırlıkları iki yıla yakın süren ve 2007 yılında onaylanan plan, benzerlerinden çok farklı değildir. Mevcut düzeni koruyan, arazi kullanımı ölçeğinde köklü değişimler önermeyen, uygulanabilir bir belgedir. Planın genel yaklaşımının daha iyi anlaşılabilmesi için, bazı plan kararları⁵ aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

- *Alaçatı Kentsel Sit Alanında: Konut, otel, pansiyon ve her türlü ticaret; lokanta, sinema, tiyatro ve eğlence yerleri; sağlık eğitim tesisleri; bürolar, banka, sigorta, yerel ve bölgesel kamu kuruluşları, sosyal ve kültürel tesis alanları yer alabilir.* / Bu genel karar Alaçatı'nın bir sit alanı olması dışında yaşayan bir idari birim olduğunun kabul edildiğini göstermektedir.
- *Alaçatı Kentsel Sit Alanı içinde tescilli yapı bitişliği olan taşınmazlar dışındaki tüm taşınmazlarda, boş ve boşalacak parsellerde; her türlü inşaat faaliyeti, yıkım, basit ve esaslı onarım, kullanım değişikliği, ilave inşaat, yeni yapılanma gibi konular bu plan notlarının “yapılanma koşulları” bölümüne uyulması şartıyla, ilgili Belediyenin yetki ve denetimindedir.* / Mevcut mevzuat aynen kullanılmaktadır.
- *Bahçe ve set duvarları plan ile korunmuş ise, aynen korunacaktır. Yıkılması durumunda yerine, aslına uygun olarak yeniden inşa edilecektir. Orijinal ve eski ahşap ve demir kapılar korunacak, eğer bozulmuş ise aslına uygun olarak onarılacak veya yenilenecektir. Ayrıca alan içindeki yazıtlar, her türlü kalıntılar suyolları, köprüler vb. eserler tescil edilsin veya edilmessin korunacaktır.* / Görüldüğü gibi, korunacak değerler bağlamında başka planlara göre oldukça ayrıntıya inen bir yaklaşım sergilenmiştir.
- *Kentsel Sit Alanı'nda, boş ve boşalacak parsellerde yapılacak binalar, korunması istenen dokuyu oluşturan mimariye uygun, çağdaş teknik ve malzeme ile yapılmakla beraber, çevresindeki korunan yapılarla uyum*

sağlayacak nitelikte olacaktır. Tüm yapılarda iki kattan daha fazla yapılanmaya izin verilmez. / Bu hükümler çağdaş tasarımlara olanak tanımakta ancak mevcut doku özelliklerinin de göz ardı edilmemesini öngörmektedir. Oldukça çağdaş bir yaklaşımdır. Uygulamada geleneksel yapıların benzerlerinin yapılması kolaycı yolun tercih olduğunun da göstergesidir.

• *Sit Alanı içinde iki katın üzerinde izinli olarak yapılaşmış yapılar, yıkılarak yeniden yapılanma durumlarında kaldıkları takdirde, mevcut koruma amaçlı imar planında en çok iki kat öngören imar haklarına uygun olarak yapılanmaları gerekir.* / Kasabada, daha sonraki yıllarda istenmeyen boyutlarda bir yapılaşma olmaması için bu planın getirdiği önlemler arasındadır.

• *Tescilli olsun veya olmasın yapıların bahçelerine müstemilat yapılabilir. Plan üzerine korunan müstemilatların kullanım koşulları devam edecektir. Yeni yapılacak müstemilatlarda gabari, subasman seviyesi dâhil 2.30 metreyi geçemez ve bahçenin uygun kenarında, parsele verilmiş bulunulan yapı TAKS'ının %7'sini aşmayacak büyüklükte, çatı kaplaması alaturka kiremit olarak inşa edilebilecektir.* / Alaçatı'nın mikroklima koşulları ve geleneksel yaşam biçiminden kaynaklanan kararlardır.

• *Bahçe kullanımlarında, mevcut bahçe ölçülerinin %30'unu aşmayacak şekilde ahşap malzemeden, söküp takılabilir tarzda ve 3.30 metre gabariyi aşmayan pergole ve benzeri elemanlar yer alabilir.* / Aynı husus bu madde için de geçerlidir.

Plan, ayrıca mevcut dokudaki yol çizgilerini değiştirmemiş, yeni yol açmamıştır.

Görüldüğü gibi, kasabanın yaşamında bütüncül bir koruma ve gelişme için gerekli kurallar ilk kez bu belge ile yaşama geçirilmiştir. Yukarıda örnekleri verilen plan kararları oldukça muhafazakâr, mevcut düzeni korumayı, yeni düzenin de mevcutla uyum içinde olmasını öngören bir stratejiye sahiptir. Bir diğer deyişle son yıllarda Alaçatı'daki yaşamı bu belge üzerinden okumak olası değildir. Planlama yaşamın hızına yetişememektedir.

Ama soru hâlâ ve çok daha güçlü olarak geçerlidir. Alaçatı'ya ne olmuştur?

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Deneyimi

Alaçatı'nın koruma yaşamında bir deneyim daha bulunmaktadır. Turizm Teşvik Yasası'nda 2004 yılında yapılan bir değişiklikle, "KÜLTÜR VE TURİZM KORUMA VE GELİŞİM BÖLGESİ" diye yeni bir tanım getirilmiş ve bir süre sonra Çeşme ve Alaçatı alt bölgesi Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir. Bölge ilanının amacı, "tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek" olarak belirlenmiştir⁶.

Değerlendirme

Her bölümün sonunda "Ama soru geçerlidir. Alaçatı'ya ne olmuştur?" sorusu sorulmaktadır. Bunun nedeni öncelikle Alaçatı'nın özellikle bölgede bulunan birçok başka kasabadan çok farklı olmadığı, hatta oluşumu, gelişimi, içerdiği değerler, yaşam biçimi vb. yönlerden bazı kasabalardan daha da mütevazı olduğunun belirlenmesidir. Sorunun ikinci kısmı ise, böylesine orta halli bir kasabanın neden çok başka bir statü ve yaşam biçimine kaymak, kaydırılmak istendiği ile ilgilidir ve bunun yanıtını aramaktadır.

Aslında olanlar Alaçatı'ya özgü değildir. 1970'lerin 'Bodrum'unda, 1980'lerin 'Kuşadası'nda, 1990'ların 'Çeşme'sinde 2000'li yılların 'Türkbükü'nde ne olmuşsa Alaçatı'da da bunlar olmuştur. Mevcut tatil noktalarında artık alacak bir şeyleri kalmadığına inanan belli gruplar, bu kişileri yakından izleyen spekülâtörler, bir gün şans kuşunun kendi başlarına da yapacaklarını bekleyen kimi kullanıcılar bir araya gelmişler ve Alaçatı'yı keşfetmişlerdir. Bu sürece kadar, yukarıda da anlatılmaya çalışıldığı gibi, Alaçatı'nın mekânsal, sosyal ve kültürel karnesinde çoğunlukla pekiyi notları yer almıştır. Dolayısıyla halen sonuçları görülen, geçmişte oldukça eskiye dayanan, ağır ağır ilerleyen, bir aşamayı bitirdikten sonra diğer aşamaya geçen, yaşayanlarıyla birlikte gelişen, el değiştirmeden gerçekleşen bir değişim değildir. Kendine özgü koşulları ile birden örgütlenen ve yukarıda sıralanan

aktörlerini hemen devreye sokan bir mekanizma söz konusudur. Alaçatı'nın doğal ve kültürel değerleri de bu mekanizmanın serpilmesi için yeterli bereketi sunmaktadır.

Bilinmeyen bir tarihte, bu olumsuz değişimin duracağı ya da durağanlaşacağı beklenebilir. Ama geriye kalanın bir Bodrum bir Kuşadası olmaması isteniyorsa gerekli önlemlerin şimdiden alınması yararlı olacaktır. Olasılıkla bazı çıkar gruplarının reddedilecek bu önlemler, benim, sizin, Alaçatı yerlilerinin, Alaçatı'yı kullananların, Tüm Türkiye'nin ortak mirası olan Alaçatı'nın geleceğini kurtaracaksa, savunulmalı ve desteklenmelidir.

Son söz olarak dileğimiz; bazılarının "el değmemiş"e olan kibirli ve modernist merakı sonucu, değerlerini sıraladığımız Alaçatı'nın, seçkinlere ve orta sınıf maceracılar hizmet eden bir simülasyon ortamına dönüşmemesidir. ■

Nimet Özgönül, Dr., Öğ. Gör. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

DİPNOTLAR

- 1 <http://www.alacatibelediyesi.com/alacatihakkinda.html>
- 2 Bu sunuşta Alaçatı'dan "Kasaba" olarak bahsedilmesi yadırganmamalıdır. Kasaba, "Çarşısı olan büyük köy" ya da "ahali 10-15 bin civarında olan mamure" olarak tanımlanmaktadır. Yazar Alaçatı'yı, onunla tanıştığı 1990'lı yılların başında "Ahalisi 10 bin kişiye bile varmayan, çarşısı olan büyük köy" olarak gördüğü için Alaçatı onun belleğinde kasaba olarak kalmıştır.
- 3 Bu mekanlar bölge halkı tarafından "mağaza" yada "mağza" olarak tanımlanmaktadır.
- 4 2007 yılında İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanan Koruma Amaçlı İmar Plan Raporu ve Plan Notları
- 5 2007 yılında İzmir 1 nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanan Koruma Amaçlı İmar Plan Raporu ve Plan Notları
- 6 Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ile Turizm Merkezlerinin Belirlenmesine ve İlanına İlişkin Yönetmelik, tanımları içeren 3 maddenin a fıkrası.

KAYNAKLAR:

- Alaçatı (Çeşme) Koruma Amaçlı İmar Plan Raporu ve Plan Notları, 2007
- Cuinet, V., 1893. Turquie d' Asie, Vol. 3, Paris.
- Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ile Turizm Merkezlerinin Belirlenmesine ve İlanına İlişkin Yönetmelik, Karar Sayısı: 2004/7253 Bakanlar Kurulundan, Resmi Gazete Tarihi: 15.05.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25463 (Asıl), www.kultur.gov.tr
- Mac Farlane, C., Constantinople in 1828, London 1829.
- Özgönül, N., A Method for Restructuring the Interrelation between Tourism and Usage of Traditional/Historic Settlements-Case Study: Alaçatı, 1996, yayımlanmamış doktora tezi, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi, Ankara,
- Seymen, Ü., Koç, H., 1994. "Türkiye'de Kıyı Yerleşmelerinde Tatil Konutları ve Sahiplerine İlişkin Özellikler", Research Report prepared for Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Urry, J. (ing. Çeviren: Rahmi G. Öğdül) 1999, Mekânları Tüketmek, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- www.alacatibelediyesi.com
- www.portalacati.com.tr

Alaçatı ve Değişim Aracı Olarak Turizm

İKİ BÖLÜME AYRILAN BU YAZIDA ÖNCE ALAÇATI YERLEŞİMİNİN TURİZMLE DEĞİŞİM SÜRECİ ARKASINDAKİ SOSYAL OLGULAR, ARDINDAN BU ÖZEL DÖNÜŞÜMLE İLİŞKİLİ MEKÂNIN FİZİKSEL VE SOSYAL YAPILANIŞI ÜZERİNDE DURULACAKTIR

İnanç Gürkan

ÜSTTE Alaçatı Kentsel Sit Alanı'ndan
FOTOĞRAF Tuba Çakıroğlu

Alaçatı'nın turizmle yaşadığı örnekteki gibi, tarımsal ekonomisi çöken kırsal alanların geleneksel kentleşme sürecinden farklılaşan dönüşümlerini, günümüz politik ortamıyla ilişkili olarak değerlendirmek gerekiyor. Kırsaldaki bu dönüşümleri de, büyük kentlerdeki kentsel dönüşümler ve mutenalaştırma projeleri gibi, büyük yatırım projelerini doğuran politik süreçlerle ilişkili görerek, her ikisinin de sermaye birikim ve dolaşım sürecinin tıkanması ile doğan sistem krizinin çözüm arayışı olarak algılanması gerekiyor. Yine her iki farklı dönüşüm süreci arkasında belli grupların lehine işletilen araçlar bulunduğundan, kırsaldaki bu dönüşümlere de belli grupların lehine sonuçları olan sınıfsal stratejiler olduğu savıyla eleştirel yaklaşmak tutarsız gözüküyor. Bu amaçla, süreci başlatan ve yönlendiren sosyal olgulara ayrılan ilk bölümde, kentlerde devlet organlarından piyasanın kendi mekanizmalarına kadar değişkenlik gösteren araçlarla sermaye birikim süreçlerini başlatan bu sınıfsal stratejinin¹ kırsaldaki araçlarının neler olduğuna bakmalı. Alaçatı'daki bu araçları, yine piyasanın kendi mekanizmalarıyla birlikte yerel sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin ve yerel aktörlerin etkinliklerine bakarak değerlendirelim.

Değerlendirmeye sivil toplum örgütleri ile başlarsak, Alaçatı'da turizm serüveniyle beraber Alaçatı Koruma Derneği ve Turizm Derneği olmak üzere iki derneğin kurulduğu, bunların farklı zaman dilimlerinde etkinleştiği ya da etkisizleştiği biliniyor. Bunlar

gelmeye öncülük eden aktörlerin girişimleriyle kurulan ve etkin olduğu dönemlerde bu kişilerin liderlik ettiği sivil inisiyatifler. Turizm Derneği'nin çabasıyla oluşturulan yerel turizmcilerin internetteki adresi Alaçatı Rehberi'nden alınan aşağıdaki metin, kentte tarımsal üretim ilişkilerinin bittiğini, önündeki yeni fırsat kapısının çoktan açılmış olan turizm olduğunu bildiren bir manifesto gibi okunabilir. Alaçatı'daki yaşama dair değişimin ne olduğunu özetleyen bu giriş metni mekânın, sosyal yapı ve yerel tarih üzerine söylev geliştiren, yerel ölçeğin üzerinde belli aktörlerin iktidar odağı haline geldiğini sezdiriyor.

"Alaçatı Rumlar zamanında bağcılık ve şarapçılık ile tarihinin parlak bir dönemini yaşadı. Mübadele sonrası ise Alaçatı'nın zorlu yılları başladı. Balkanlar'dan gelen Müslüman Türkler bağcılık ve zeytincilik bilmezlerdi. Böylece Alaçatı'daki bağlar sökülüp yerine Selanik göçmenleri tütün diktiler; Kosova ve Bosna göçmenleri ise bildikleri iş olan hayvancılığa başladı. Ancak iklim ne tütün, ne de hayvancılık için uygun değildi. Bin bir eziyetle yetiştirilen tütünden Alaçatı'ya gelen para ancak karın doyurmaya yetiyordu. 1990'larda ilk rüzgâr sörfü tutkunları geldi limana, 2000'li yıllarda da taş ev meraklıları... 2001 yılında ilk küçük otel açıldı, yalnızca 3-4 yıl içinde Alaçatı Türkiye'nin en gözde tatil yörelerinden biri haline geldi."

Metinde belirtildiği gibi sörf tutkunlarından sonra taş ev meraklılarının öncü olduğu bu dönüşümün, mekânla sınırlı emlak piyasasının savunmasız kaldığı bir tarihsel kesitin fırsat olarak

değerlendirilmesi ile başladığı söylenebilir. Alaçatı'nın geçirdiği değişimi başlatanın ne doğrudan yerel toplumdan kaynaklı sosyal olgular ne de yerel sermayelerin olmadığı ilk açılan işletmelere bakınca anlaşılıyor. Yerel ve ulusal basında sıkça vurgulanan Alaçatı'yı marka yapan bu öncülere bakarak Alaçatı'nın dönüşümünün ülkenin alışlagelmiş turizm gelişim süreçlerinden farkı daha açık anlaşılabilir. Her birinin geçmiş iş deneyimlerindeki benzerliklerden yola çıkarak, bu öncülerin sermaye üzerinde kontrol, yeniden üretim süpervizörlüğü, konsept üretimi yapan, bu konuda iyi donanımlı ve eğitilmiş, çalışanlar ile sermaye sahipleri arasında ara bir sınıf olan sermaye hizmet sınıfından geldiklerini anlarız. Alaçatı, kendilerini kentsel tutsaklıklardan kurtarabildikleri, yaratıcı yeteneklerini yoğunlaştırdıkları yeni bir alan. Alaçatı Belediyesi'nin deyimi olan 'Turizmde Alaçatı Modeli'nin sırrı, yatırım araçlarında klasik yolları izleyen ulusal ve küresel sermayenin bize alıştırdığı deneyimlerden farklılaşan, nişleri değerlendiren bu sınıfın birikim sürecinde gizli.

Yaşanan bu değişim yerel otonom bir hareket olarak bilindiğinden plansızlığı ile daha da övgü alıyor. Yine de ikinci bir olasılık olarak, yaşanan gelişim planlı olsaydı günümüz siyasi ortamında ne olurdu konusunda fikir yürütmek gerek. Arsa tahsis yoluyla ulusal ve ulus ötesi sermayeyi çekme planlarına dayanan günümüz siyasi ortamının ulusal planlarından kendini sıyrabildiğini varsayarak, büyük olasılıkla uluslararası fon örgütlerinden alınacak maddi ve stratejik destekle yerelin güçlü turizm kaynaklarına vurgu yapılacaktı. Sosyal sermayenin geliştirilmesiyle çöken tarımsal ekonominin yarattığı yoksulluğun azaltılması, geleneksel ilişkilerin güçlenmesiyle sosyal ağların kurulması yönünde katılımcı yerel kalkınma planları yapılacaktı. Özel alanda tanımlanan bu ilişkilere sivil toplum kuruluşları dışarıdan destek verecek, devletin merkez kurumlarına da bu kurumların işleyeceği bağlamı oluşturma rolü verilecekti. Ardından güçlü bir karşı stratejiyle karşılaşmaz ise bu yapılara yine aynı şekilde belli gruplar mevzilenecekti. Her iki

durumda da benzer sivil oluşumlar kurgulanacağından, yerelin aynı çoklu iktidar ilişkilerinin mekânsal odağı olacağını söylemek mümkün. Öyleyse yazının başında başladığımız ve günümüz politik ortamında da çokça vurgu yapılan sivil toplum örgütlerinin Alaçatı'daki bu süreçteki özel etkinliğinin ne olduğunu saptamak gerek. Ancak bu yazının kapsamında böyle bir incelemeyi, turizmin gelişimini milat olarak alıp yapmak olanaklı.

Daha önce de belirttiğimiz gibi gözlemler, Alaçatı'da turizmin gelişimiyle birlikte yerel örgütlenmelerin belli sosyal ağlarla ilişki

süreçlerini etkileyebilmiştir. Geçmişte çok nadiren el değişimlerin yaşandığı, oldukça sınırlı olan bu kaynak kısa sürede değer sistemlerini de değiştirip zamansal bir pazar yaratmıştır. Yerel halk bu süreçte, mallarını turizmle birlikte gelişen emlak piyasasında hızla satarak ya da kiraya vererek gelişen turizmin baş aktörleri olan kentli orta sınıfın sermaye birikim sürecini hızlandırmıştır.

Diğer bir aktör olan yerel yönetimin bu süreçte izlediği stratejiye bakalım. Yerel yönetim ısrarla savunduğu planlar ve Port Alaçatı projesiyle büyük yatırımları düşleyerek, yerele ulusal ve

**“1990'LARDA İLK RÜZGÂR SÖRFÜ
TUTKUNLARI GELDİ LİMANA, 2000'Lİ YILLARDA
DA TAŞ EV MERAKLILARI... 2001 YILINDA İLK
KÜÇÜK OTEL AÇILDI, YALNIZCA 3-4 YIL İÇİNDE
ALAÇATI TÜRKİYE'NİN EN GÖZDE TATİL
YÖRELERİNDEN BİRİ HALİNE GELDİ”**

yeteneği olan, kültür sermayesi ve finansal olanakları yerel topluluğunkinden çokça üstün gruplar tarafından başarılabildiğini gösteriyor³. Kentli orta sınıftan turizm yatırımcıları değişimi başlatıp yönlendirmiş, sivil toplum örgütleri yoluyla temsil yeteneğine yönelip eyleme geçmişlerdir. Sivil toplum örgütlerinin doğası bir ortak amaç etrafında toplanarak toplumda egemen gerçeklikleri kendi lehine yapılandırmak adına çoklu iktidar sürecine katılmak olduğundan, Alaçatı'da bu oluşumların etkinliklerinin eşlik ettiği turizm sürecinde sosyal olguların, ticaret mantığı ve ticaret ilişkilerinin yeniden tanımlandığı bir kırılma yaşanmıştır. Alaçatı klasiği haline gelen butik otel, restoran ve dükkânların hizmet sunduğu müşteri profili, turizm yatırımı başlangıç sermayesi ve başarılı bir sonuç için etkin olunması gereken sosyal ağlar düşünüldüğünde, yerliler bu koşulların kendilerinin sahip olduğu kapasitenin üstünde olduğunu vurguluyorlar. Bu gerçekliklerin bulunduğu bağlamda, yerel halkın ticari dönüşüme etkin işletmeciler olarak katıldığı sonucu doğmamıştır. Yerel halk ancak kendi mal varlıkları yoluyla karar yapım

ulus ötesi büyük yatırımcıları çekmeye çalışıyor. Bu tutumuyla Alaçatı yerel yönetimi, turizm sürecini başlatan yakın geçmişteki yaratıcı öncülere karşı iktidar uyguluyor. Böylece yatırım araçlarında klasik yolları izleyen ulusal ve küresel sermayenin bize alıştırdığı kapitalist kentleşme deneyimlerine araç olduğundan bu yazıdaki özgün turizm deneyiminde uzunca tartışılacak bir işlev taşımamış.

Yazının bu bölümünde, tüm bu sürecin ardından turizmin mekânı fiziksel ve sosyal olarak nasıl yapılandığı üzerinde duralım. Yani özel bir olgu olarak turizmin mekân ve ilgili anlamların yeniden üretilmesinde karakteristik etkileri, nasıl bir mekân kavramsallaştırması yaratıp kullandığına bakalım. İlk olarak, yerelin özgünlüğünün ne olduğunu belirlemek önemli. Yereli tanımlarken, kültürel yapıların özgün uğrağı olduğu kabul edilir. Oysa yerel kültürler ulus devleti sürecinde kültürel dönüşüme maruz kaldığı halde, yine de ulus devleti gibi bir yeknesaklığa sahip değildirler. Bu nedenle, Alaçatı'da da hemen her Ege kasabasında göreceğimiz çok kültürlü yapısı ancak bir özgünlük olarak kabul edilebilir. Daha doğru gözüken bir

tanım olan mekân ile sosyal olgular arasında ilişkisel yaklaşımla yerel, sosyal olguların mekânsal olanla etkileşimiyle belli ölçekte ürettiği sosyal ilişkiler kombinasyonudur⁴. Bu tanımla, Alaçatı'nın geçmişteki özgünlüğünün ne olduğunu beğenilmeyen tarımsal üretim ilişkilerinde, mal sahipliği ilişkilerinde, bunlardan etkilenen ve etkileyen mekânsal oluşumda aramak gerek. Belki bir indirgemecilik de olsa, bu ilişkilerinin kaybolmasıyla bile özgünlüğün dönüşmeye başladığını söylemek tutarlı görünmektedir.

görüyoruz. Kasabada turizm hareketlerinin başladığı zamanlarda ulusal ve yerel basında üzerinde sürekli durulan yerel kimlik ve taş evlerin özgünlüğü hakkında bir yazın buluyoruz. Başarıların karşılanmasıyla birlikte, bu sürecin öncülerinin hayatları, seçimleri, tutkuları yerel toplum tarihiyle iç içe geçiyor. Artık turistik dönüşümünde gerekli kavramsallaştırma sürecine giren Alaçatı mekânı ünlülerin tatil yaptığı butik turistik işletmeleriyle, sokaklarıyla övgüler almaya başlıyor. Bunlar,

metalaşmaktadır⁵. Sosyal ilişkilerin özgünlüğünün turizmle etkileşim sonrasında dönüşümüne gelince, bu dönüşüme mekânı deneyimleyen öznenin, yani turistin bakışının etkisi önemli. Ancak modern toplumda karşımıza çıkan bir özne olan turistin kendisi yapılandırılmış ve sürekli yapılandırılan bir turist bakışına⁶ sahiptir. Bu bakışla ilişkisi özel bir düzeyde olan, özgünlüğü bünyesinde taşıyan yerel topluluk da, bu özgünlüğü turiste farklı bir formda sunar. Turist görülen yerde, yani turistik mekânda kendisine gerekli bir konfor alanı bırakan ilişki modeli olan sahnelenen otantisite⁷ ile yetinir. Tümünü kaldırılması imkânsız olan turizmin kendi üretim, tüketim ilişkileri ve sosyal hiyerarşisi sahne arkasında kalarak, turistik biçimle işlenmiş otantisite sahnenin önünde turist ile buluşur. Sahne arkasında yaşananlar, gerçek otantisite olarak turist bilincinde gizemini korur ve turist hareketinin arkasındaki gerçek motivasyon olarak kalmaya devam eder. Alaçatı'da da az sayıda yerel girişimin başarılı olabilmesinin bu incelik gerektiren işi kavrayabilmesinden ya da bu beceriyi asıl öncülerden dolayı danışmanlık ile edinmiş olmalarından kaynaklandığı gözlenir. Alaçatı'nın turizm pazarının mantığı çerçevesinde sayıları ancak bir kaç tane olması anlamlı olan yerli turizm işletmelerinde, eski aile büyüklerinin fotoğrafları dâhil yerel olan her şey bir serginin parçası olarak açıktadır. □

İnanç Gürkan, Y. Mimar

Bu kısa kavramsal çerçeveden sonra, mekânın süreç üzerinde etkisini kabul etmekle birlikte, özgünlüğün geçirdiği dönüşümler, yani sürecin mekân ve sosyal ilişkilere etkisi üzerinde durmaya dönelim. Öncelikle Alaçatı'nın fakir kalarak bozulmayıp taş evlerini koruduğunu, geçmişten kalan durağan bir mekânsal varlığının salt yeniden okunması ile dönüştüğünü öne süren mekân fetişisti yaklaşımdan ayrılmak gerekli. Bu yaklaşımdan farklı olarak mekân, elde hazır bulunan mutlak bir algı olmaktan öte kültürel yapılanışı sürekli olan bir süreçtir. Alaçatı'da bu dönüşümü başlatan sosyal olgular, mekân ve ilgili anlamların yeniden üretilmesi ilişkisel bir bütündür. Alaçatı'nın dönüşümünde de bu bütünü farklı anlamların eşliğinde

mekânın turizmin ilgili kurumları ve sosyal örüntüleriyle etkileşimi sonucunda turistik anlam dönüşümlerine uğramasının Alaçatı örneğindeki sonuçları. Bu etkileşimde mekân çalışma alanı olarak taşıdığı niteliklerinden sıyrılarak, boş zaman alanı olabilmek için gerekli süreci yaşıyor. Kullanım değerlerini hatırlatan tarla, işyeri, konut gibi anlamların manzaraya ya da kentsel manzaraya, konaklama, dinlenme, eğlenme mekânına dönüşümü tamamlanıyor. Turistik oluşum sürecinde mekân, sunduğu hizmetlerle birlikte görsel tüketimi de öngörülen, turistik manzaraya dönüşmesi ve dönüştüğü şekliyle korunması için sarf edilen çabaların, yatırımların geri dönüşüyle tüketilebilir bir ürün olarak

DİPNOTLAR:

- 1 Harvey, D. tümü. En kolay ulaşılır olanlardan biri; Harvey, D. (2008); The Right to the City, New Left Review; <http://davidharvey.org/media/righttothecity.pdf>
- 2 <http://www.alacatiguide.org/tr/?page=yasam>
- 3 Gürkan, İ (2008) Tourism As An Agent of Change İzmir- Alaçatı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Bölümü, ODTÜ
- 4 Şengül, H. T. (2000) Siyaset ve Mekânsal Ölçek Sorunu: Yerelci Stratejilerin Bir Eleştirisi, in Tonak, A. E. (ed.) (2000), Küreselleşme: Emperyalizm, Yerelcilik, İşçi Sınıfı, Ankara: İmge
- 5 Urry, J (1995) Consuming Places, London: Routledge
- 6 Turist Bakışı; Tourist Gaze (ing.) Bakış anlamındaki gaze, bakanın bakılan ve ötesi ile kurduğu iktidar ilişkileri bağlamında düşünülmeli gereken bir kavram. Urry, J. (2002) The Tourist Gaze, Second Edition, London: Sage Publications (1. baskı 1990)
- 7 Sahnelenen Otantisite; Staged Authenticity (ing.). MacCannell, D. (1999) The Tourist: A New Theory of The Leisure Class, New York: University of California Press (1. baskı 1976)

SOLDA Alaçatı Değirmenaltı Meydanı
FOTOĞRAF H. İbrahim Alpaslan

Kaçan Bir Fırsat: Port Alaçatı

ALAÇATI'NIN KIYI İLE BULUŞTUĞU NOKTADA İNŞA EDİLEN PORT ALAÇATI PROJESİ BU YAZIDA SUYLA KURDUĞU İLİŞKİ VE MİMARİ ÖGELERİ İLE İRDELENMEKTEDİR

C. Abdi Güzer FOTOĞRAFLAR Ahmet Giliz

Deniz ve su kenarında yapı yapmak hep ayrıcalıklı bir tasarım konusu olmuştur. Türkiye üç tarafı uzun kıyılarla çevrili bir ülke olmasına rağmen suyla kurduğu ilişki özellikle yapı stoğu açısından zengin bir çeşitlilik barındırmaz. İstanbul kökenli yalı kültürü bir yana bırakılacak olursa kıyı hep mesafeli yaklaşılacak bir kavramdır. Yirminci yüzyılda ivmelenerek gelişen turizm olgusu suyla kurulan yakınlık ilişkisinin bir artı değer olarak yerleşmesini getirmiş, özellikle ikinci konut ve turizm yapılaşmaları fiziksel yakınlık kavramı ile kısıtlı bir tipoloji oluşturmuşlardır. Giderek doğal ve tarihi çevreye yönelik ağır tahriplerle sonuçlanan bu yapılaşma kıyı yasası ve koruma yaklaşımları ile denetim altına alınmıştır. Öte yandan su, ayrıcalıklı bir yaşam çevresinin başlangıç noktasını oluşturan zengin bir tasarım girdisidir. Kentlerin, turizm yerleşkelerinin öncelikli çekim noktasını, kamusal imajını oluşturur. Venedik gibi tarihi yerleşkeler özgün çevresel anlam ve kentsel kimliklerini su üzerinden kurarken Dubai gibi yeni ve sıfır noktadan oluşturulan yerleşim alanlarında su ve yapı çevre ilişkileri baskın bir tasarım çerçevesi olarak kullanılmaktadır. Türkiye kıyılarında turizm potansiyelinin keşfedilmesinden sonra kıyı yerleşkelerinin çoğu hazırlıklı olmadıkları bir yapılaşma yoğunluğu ile karşı karşıya kalmış, özgün ve tarihi dokuları kıyı kenarlarından başlamak üzere dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümün getirdiği niteliksiz ve çevreye duyarsız yapı stoğu kıyı yapılaşması konusunu Türkiye mimarlık

ortamı için özel bir sorun alanı olarak öne çıkarmaktadır. Bu soruna yönelik çözüm arayışları ise genellikle Türkiye'de pek çok konuda olduğu gibi kolaycılığa kaçarak toptan yasaklama anlayışı ile sonuçlanmakta, kötü yapılaşmanın yanı sıra ayrıcalıklı tasarımların da önü kesilmektedir. Bu anlamda, örneğin, Sidney Opera binası gibi suyun içinde yapılaşmalar yapmak ya da örneğin Hollanda örneğinde olduğu gibi suyu kanallarla denetleyerek kentin organik dokusu haline getirecek düzenlemeler oluşturmak, kısaca suya tasarım aracılığı ile müdahale etmek nerdeyse olanaksızdır. Şüphesiz bugüne kadar yapılan uygulamaların meşrulaştırdığı bu korumacı davranış bir yandan çevre korumasının en etkili yöntemi olarak görünürken öte yandan özgün tasarım arayışlarının ve ayrıcalıklı dokuların oluşmasının da önünü kesmektedir.

Son yıllarda Alaçatı'da yaşama geçirilen Port Alaçatı projesi kıyı yapılaşması konusunda Türkiye ölçeğinde sıklıkla rastlanmayan bir deneyimi örneklemektedir. Belediye'nin dolayısı ile kamunun da yatırımcı ya da girşimci olarak rol aldığı bu proje Alaçatı tarihi yerleşkesinin hemen yakınında, denizle buluştuğu yerde, ikinci konut ve turizm ağırlıklı bir proje olarak yaşama geçirilmiştir. Projeyi özgün kılan özelliği ise herşeyden çok suyla kurduğu ilişki, suyu projenin parçası ve çıkış noktası yapma biçimidir. Öncelikle bu bağlamda ve ölçekte bir projenin gerçekleştirilmiş olması içeriğinden bağımsız olarak örgütlenme ve bürokratik süreçlere yönelik kararlı bir mücadeleyi

sergilemektedir. Proje bu anlamda ayrıcalıklı ve yenilikçi bir süreç olarak algılanmalıdır. Koruma kavramının sığ ve yüzeysel algısı içinde uç noktada “dokunulmazlık” olarak algılanan bazı değerlerin tasarım aracılığı ile alternatifinin oluşturulması, suyun yaşam ortamı içindeki düzenleyici ve belirleyici özelliklerinin alternatif bir yaşam çevresi oluşturmak üzere kullanılması projenin “iyi niyetli” hedefleri olarak algılanmalıdır. Ancak ortaya çıkan sonuç ürün elde edilen ayrıcalıklı zeminin ne oranda işlevselleştirilebildiği ve bu başlangıç hedeflerine ne kadar yaklaşılabilirdiği konusunu tartışmaya açık bırakmaktadır.

“PORT ALAÇATI HERŞEYDEN ÇOK EKLEKTİK BİR İMAJ DERLEMESİ SUNMAKTA, SUYLA KURULAN İLİŞKİ BİR KARTPOSTAL VERİSİ OLMANIN ÖTESİNE GEÇEMEMEKTEDİR”

Port Alaçatı projesi ikili bir yerleşim kademelenmesi barındırmakta suyla ilişkili olan ilk etap yapılaşması adeta projenin vitrinini oluşturacak biçimde öne çıkarılmakta, ancak yerleşim yoğunluğu daha geleneksel olarak nitelenebilecek ve sudan uzak kalan ikinci bölgede yer almaktadır. Bu iki bölge yapı yoğunluğu, doku özellikleri ve mimari dil olarak farklılıklar barındırmaktadır. Projenin baskın imajı

ve suyla kurduğu ilişki önde, su kenarında yer alan ilk etap yapılaşması tarafından temsil edilmektedir. Bugün gerçekleşmiş yapı çevreye bakıldığında Port Alaçatı herşeyden çok eklektik bir imaj derlemesi sunmakta, suyla kurulan ilişki adeta kurulmuş bir kartpostal verisi olmanın ötesine geçememektedir. Geleneksel yapı biçim ve elemanlarına referans verme iddaası ile tasarlanan yapılar barındırdıkları mimari öğelerin tarihsel bağlamlarını yok sayan rastgele bir derlemecilik anlayışı içinde ele alınmış, adeta tesadüfi sayılacak bir ilişki düzeni içinde bir araya getirilmiştir. Dönem, ölçek hatta yer farklılıkları barındıran, mimari yapı bileşenleri özgün varolma biçimleri gözetilmeksizin bir araya getirilmekte, gerçek anlamda bir yapısal bileşen olmaktan çok adeta bir süsleme ögesi gibi kullanılmaktadır. Malzeme ve renk kullanımı da benzer bir tesadüf ile barındırmakta, mimarlığın tektonik varoluşu grafik bir algılamaya indirgenmektedir. Benzer biçimde seçilen yapı tipolojileri ile onlara atfedilen işlevler arsında da bir süreklilik kaygısı güdülmemekte, kurumsal, anıtsal yapılardan yapılan alıntılarla konut dokusundan yapılan alıntılar serbestçe bir araya getirilmektedir. Böyle bakıldığında gerçekleştirilen tasarım ve oluşan fiziksel çevre ile ona zemin sağlayan ayrıcalıklı araştırma zemininin barındırdığı olanaklar arasında bir boşluk oluşmakta, sunulan imaj

seçkisinin eklektik çeşitliliği ve baskınlığı su ile kurulan ilişkiyi ve tasarımın bu ilişkiyi öne alarak gelişmesini arka planda bırakmaktadır.

Aslında bu Türkiye'nin nerdeyse tüm kıyılarında gözlediğimiz yeni turizm mimarisi anlayışından çok farklı bir anlayış değildir. Yapay bir kimlik oluşturarak artı değer yaratma olgusu ne yeni ne de Türkiye'ye özgü bir anlayıştır. Böyle bakıldığında ölçeği, seçtiği kaynaklar ve referans verme biçimi farklı olsa da tasarımın çıkış noktası Las Vegas'tan Antalya'ya yaygın olarak tekrar eden bir tür Disneyland mimarisidir. Şüphesiz Port Alaçatı projesi burada genellenen örneklerden farklı bazı duyarlılıklar, refrans verme biçiminde daha özgün

mimarlığın kendi disipliner kaygıları, tarih, bağlam ve kültürle doğrudan ilişki kurma çabaları ikinci planda kalmaktadır. Popüler beğeni normları ve tercihler tüm tüketim dokularının oluşmasında belirleyici olmakta, içinde yaşadığımız sanal gerçeklik ortamı yaşamın doğal bir bileşkesi gibi algılanmaktadır. Bu noktada mimarlar kaçınılmaz olarak yatırımcı ve tüketicinin kültür ortamı kaynaklı talepleri ile mimarlığın yıllardır sahip çıkmaya çalıştığı değerlerin arasında kalmakta, özellikle turizm yapılaşmalarında bu çatışma belirgin olarak açığa çıkmaktadır. Türkiye kıyılarında oluşan turizm yapılarının barındırdığı kendine özgü dilin ulaştığı baskınlık ve tüketim ortamında

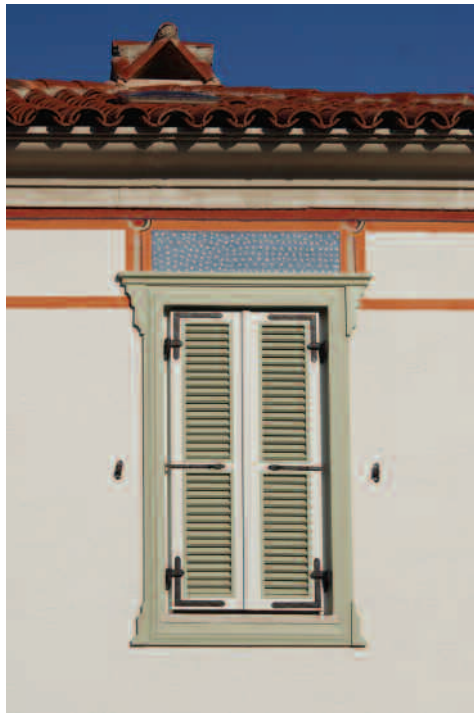
oluşturmak için başta suyla kurulan ilişki, yerleşkenin özgün fiziksel bağlamı ve adeta bir küçük yaşam çevresi yaratmaya olanak veren ölçeği gibi girdilerin varlığı unutulmamalıdır. Bu bağlam zenginliği projenin seçtiği kolay ve kestirme yolu sorgulamaya açık bırakmaktadır. Bir başka deyişle Türkiye ölçeğinde kolay yakalanmayacak ve önemli çabaların sonucunda elde edilen bir yapılaşma hakkı ve suyla ilişki kurmaya yönelik alternatif bir araştırma ortamı mimari ölçekte sıradan bir turizm yapılaşma anlayışı içinde ele alınmış, bağlamın getirdiği zenginlik projenin itici gücü olarak kullanılmamıştır. Sanıyorum bunun önemli nedenlerinden biri yabancı mimar seçimi ile ilgilidir. Türkiye yapı geleneğini belli bir mesafeyle ve salt tüketime yönelik klişe imajlar üzerinden algılama alışkanlığı süreç üzerinde belirleyici olmuş, yerel referansların doğrudan ve eklektik bir aktarmacılık ölçeğinde kalmasını getirmiştir. Bu anlamda sonuç ürün olarak beliren çevre Türkiye ortamını ve hızla tüketmek isteyen bir tüketici profili için tasarlanmış bir çevredir. Kısa vadeli turizm ve tüketim beklentileri açısından doğru görülebilecek bu yaklaşım mimarlık gözlükleri ile bakıldığında tartışmaya açık kalmaktadır. ■

C. Abdi Güzer, Doç. Dr. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

“YAPAY BİR KİMLİK OLUŞTURARAK ARTI DEĞER YARATMA OLGUSU NE YENİ NE DE TÜRKİYE'YE ÖZGÜ BİR ANLAYIŞTIR”

sayılabilecek ve bağlamla doğrudan ilişki kuran bazı farklılıklar barındırmakta ancak bu farklılıklar öne çıkan mimarlığın genelde sunduğu yapaylık etkisini yok edememektedir. Bugünün tüketim toplumu kültürü içinde süphesiz her tüketim nesnesi gibi turizm yerleşkelerinin değeri de onlara yönelik taleple ölçülmekte,

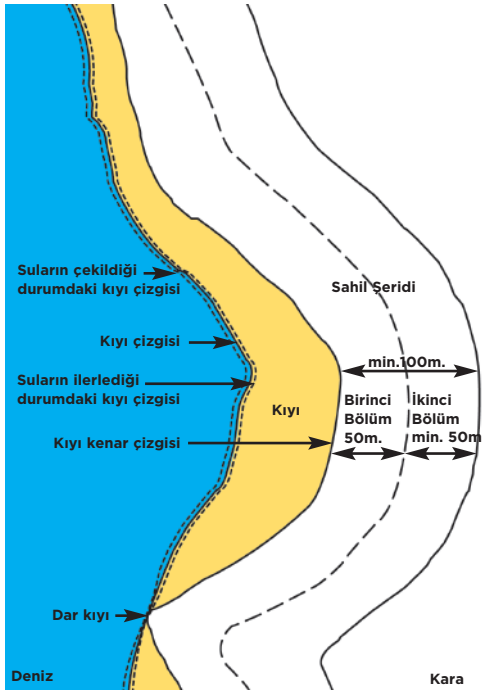
gördüğü talep giderek bu mimari anlayışının adeta meşru bir alternatif olarak algılanmasını getirmiştir. Böyle bakıldığında Port Alaçatı projesinin de giderek yaygınlaşan bu “mış gibi yapma” anlayışından uzak durmuş olmasını beklemek abartılı bir iyimserlik olabilir. Ama öte yandan bu proje özelinde mimari kimlik

Kıyıda Planlama ve Yapı – Alaçatı Körfezi

KIYIDA YAPILAŞMAYI; KIYI KANUNU VE PORT ALAÇATI ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN İRDEYEN YAZI, KIYININ KAMU KULLANIMINA AÇIK OLMASI GEREKTİĞİNİ DE VURGULAMAKTADIR

Hasan Topal

ÜSTTE Kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, dar kıyı, sahil şeridi tanımlarını gösteren kroki

SAĞ ÜSTTE Port Alaçatı, havadan görünüş
Port Alaçatı evlerinin kıyı ile ilişkisi
FOTOĞRAF Ahmet Giliz

SAĞ ALTTA Port Alaçatı evlerinin kıyı ile ilişkisi
FOTOĞRAF Ahmet Giliz

Anayasadaki tanıma göre kıyılar: Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan ve kamunun yararlanmasına açık olan alanlardır. Kıyıda planlama ve yapılaşma eylemlerini, Kıyı Kanunu, Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik ve İmar Kanunu ile İmar Yönetmelikleri belirlemektedir.

Kıyı Kanunu'ndaki tanımlara göre kıyı; deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda su ile karanın kesiştiği bölgenin kara tarafını oluşturan, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki bölümdür. Sahil bölgesine göre daha geniş olup yalı yarıları, sahil terasları ve sahilde bulunan tüm alçak arazileri içerir. Kıyı çizgisi; deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda taşkın durumları dışında suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir.

olamayan devletin tasarrufundaki alandır.

Bir başka ifadeyle, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan kıyı alanları, özel mülkiyete ve yapılaşmaya konu olamayan, anayasanın ve Kıyı Kanunu'nun güvenceye aldığı ve kamunun kullanımına açık olması gereken alanlardır. Kıyılarda toplumun yararlanmasına engel olacak (kıyıda yapılması zorunlu olan iskele, liman, barınak, marina, çekek yeri vb. kullanımlar dışında) yapı ve tesisler yapılamaz.

Kıyı kenar çizgisinden başlamak üzere kara yönünde ilk 50 m.'lik mesafe içinde o bölgede imar adaları olarak %50 doluluk var ise ve her imar adasında da %50 mevcut yapılaşma varsa ancak yapılaşmaya izin verilebilir.

Ülkemizde kıyıda planlama ve yapılaşmayı belirleyen ve çok özette aktarılan yasal düzenlemeler

“KİYİLARDA TOPLUMUN YARARLANMASINA ENGEL OLACAK (KIYIDA YAPILMASI ZORUNLU OLAN İSKELE, LİMAN, BARINAK, MARİNA, ÇEKEK YERİ VB. KULLANIMLAR DIŞINDA) YAPI VE TESİSLER YAPILAMAZ”

Kıyı kenar çizgisi; deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde, su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, sazlık, çakıllık, kayalık, taşlık, bataklık ve benzeri doğal alanların sınırlarının yanı sıra mülkiyet oluşumunun da sınırlarını belirler. Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki bölge, (kıyı) özel mülkiyete konu

kapsamında Alaçatı Azmağı ve Ege Denizi'nin oluşturduğu Alaçatı Körfezi'ndeki yapılaşma gelişmeleri, sürekli tartışma ve eleştiri konusu olarak gündemde yer almaktadır.

Tartışmaların eksenini, Alaçatı Körfezi'nde yapılan yapıların mimari tasarım ve tasarımın düzeyinden çok, toplumun kullanımına açık olması

gereken “kıyı”nın, Alaçatı Körfezi’nde deniz azmak – dere kabul edilerek kıyı kenar çizgisinin deniz içinden geçirilerek tespit edilmesi sonucunda, yok edilmesi ve bir anlamda deniz içinde yapılaşmaya olanak sağlanmasıyla ilgili idari işlemlerin yanlışlığı oluşturmaktadır.

Kıyılardaki çeşitli yapılaşma faaliyetleri zaman zaman yargı konusu edilmekte, Alaçatı Körfezi’ndeki yapılaşma da bu açıdan ilginç bir örnek oluşturmaktadır. Kıyı kentlerimizde giderek bir örneklenen, tasarım kaygısı taşınmadan gelişen yapılaşmaların oluşturduğu düzey içinde yer yer bazı

bölgede kıyı kenar çizgisinin deniz içinden geçirildiğini belirlemektedir. İmar planlarının hazırlanması sürecinde en önemli eşik olan kıyı kenar çizgisi, tartışmalı ve yanlış olarak belirlendiğinde, buna dayalı olarak tesis edilen bütün idari işlemler ve sonuçta ortaya çıkan uygulamalar da tartışmalı hale gelmektedir.

İstanbul Boğazı’nda yer alan yalıların dışında, ülkemiz kıyılarında doğrudan denizle ilişki kuran yapıların yapılabilmesi olanaklı değildir. Alaçatı Körfezi’ndeki gelişme bu açıdan bir ilk olma özelliğini de barındırmaktadır.

Batı ülkelerinde kıyılarda ve

“KİYİ KENAR ÇİZGİSİ TESPİTİ İŞLEMİNİN İPTALİ İSTEMİ YÖNÜNDEKİ MİMARLAR ODASI’NIN AÇMIŞ OLDUĞU DAVA SÜRECİNDE BİLİRKİŞİ RAPORU DA, BU BÖLGEDE KİYİ KENAR ÇİZGİSİNİN DENİZ İÇİNDEN GEÇİRİLDİĞİNİ BELİRLEMEDİR”

uygulamalar biraz farklı gibi algılanan müdahalelerle öne çıkma çabası içinde olmaktadır. Bu çaba ise, kıyıda planlama süreçlerinde yaşanan idari işlem yanlışlıklarını örtmek bir yana daha da çarpıcı olarak yansıtmaktadır, göz önüne çıkarmaktadır.

Yasadaki tanımlamalar kapsamında kıyılarda, kıyıda yer alması zorunlu olan yapı ve tesisler dışında, su ile toplumun (insanın) ilişkisini koparacak hiçbir tesis ve yapı yapılmaması gerektiği belirtilmektedir. Alaçatı Körfezi’nde ise, Port Alaçatı olarak isimlendirilen yapıların kıyıda tamamlanmış olan bölümüne bakıldığında, mevcut yol ile deniz arasında toplumun yararlanmasına açık kıyı alanının bırakılmadığı görülmektedir. Mülkiyet sınırlarının çevrelediği duvar ve içindeki yapılar bu bölgede deniz ile insanların ilişkisini tamamen ortadan kaldırmakta, yasadaki söylemi ile “kıyının toplumun yararlanmasına açık olacağı” hükmü bu alanda işlemez, işleyemez hale gelmektedir.

Bu gelişmelere yol açan, olanak sağlayan kıyı kenar çizgisi tespiti işleminin iptali istemi yönündeki Mimarlar Odası’nın açmış olduğu dava sürecinde bilirkişi raporu da, bu

nehirlerde eski liman alanlarının işlev değişikliğiyle yeniden canlandırılmasına yönelik uygulamalara bakıldığında ise genel olarak toplumun su ile ilişkisini kesmeden yapılaşıldığı izlenmekte, su ve yapı ilişkisi ya da kıyıda yapılaşma faaliyeti kıyının kamusal kullanım niteliklerini ortadan kaldırmayan uygulamalarla geliştirilmekte, eski liman alanlarının kent yaşamına katıldığı görülmektedir.

Alaçatı Körfezi’nde kıyıda yapılmakta olan konut ve turizm yapılarının ise, su ile toplumun kullanımı – su ile insan ilişkisi açısından kıyıyı toplumsal yaşama katmak bir yana tamamen toplumsal yaşamdan arındırdığı, özel alan haline getirdiği izlenmektedir.

Hasan Topal, Mimar

Alaçatı Değirmenaltı Meydanı Üzerine...

ALAÇATI DEĞİRMENALTI MEYDANI DÜZENLEMESİ İLE İZMİR MİMARLIK GÜNDEMİNDE YER ALAN ALİ KURAL İLE “ALAÇATI VE MEYDAN” ÜZERİNE SÖYLEŞİ YAPILDI

H. İbrahim Alpaslan, Tuba Çakıroğlu

ÜSTTE Proje öncesi alandaki yapılaşma

SAĞ ÜSTTE Yaya sokağı
Meydanın genel görünümü

Ege Mimarlık - Özellikle Alaçatı Değirmenaltı Meydanı düzenlemesi ile ismi İzmir mimarlık gündeminde yer alan, tanınan bir mimarsınız ancak yine de sizi mimarlık eğitiminize ve uygulamalarınıza odaklanarak biraz daha tanıyabilir miyiz?

Ali Kural - Teşekkür ederim. İzmir’de çalışmayı seviyoruz, bir kaç yıl önce yenilenen kuzey - güney banliyö hattının akarma merkezlerinin çevre düzenlemelerini hazırlamıştık. İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Ulaşım Müdürlüğü ile çalışmıştık. İzmir’de çok ciddi ve medeni bir yönetim var. Şehir ölçeğinde çalışmaya olan ilgim Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde lisans eğitiminin son yılında başladı. Çevre sorunları bina ölçeğinde tam çözülüyor. Binalar tek tek güzel ve işlevsel olmalı ama çevrenin işlevsel ve güzel olması ayrı bir konu. Şehirler karmaşık yapılar ve öyle düşünmeyi gerektiriyor. Bu fikirlerle, yüksek lisansımı Massachusetts’te burslu gittiğim Harvard Üniversitesi’nde kentsel tasarım konusunda yaptım. Bugün ofisimizde bina uygulamalarının yanı sıra kentsel uygulamalar da yapıyoruz ve sürekli araştırıyoruz.

Ege Mimarlık - Meydan projelerine pek alışık bir ülke değiliz. Genelde halkın kamusal açık alanlara dair beklentileri “yeşil alan” gibi belirsiz ve klişeleşmiş talepler şeklinde somutlaşıyor. Meydan kavramına yaklaşımınızı genelde ve bu proje özelinde biraz tarifleyebilir misiniz?

Ali Kural - Son zamanlarda yaygınlaştığını görüyorum meydanların,

bu yönde bir eğilim var. Esasen halk olarak gezmeyi, açık havada bulunmayı, bir araya gelip konuşmayı, gruplaşıp beklemeyi, oturmayı, duvara yaslanmayı, durmayı, yemek yemeyi, çay-kahve içmeyi sevdiğimizi düşünüyorum. Ülkemize has ve karakteristik bir kamusal alan tipi çay bahçeleri var mesela. Aynı zamanda kamusal alanda bulunmak evrensel bir deneyim: Başka insanları görmek, görünmek ve seyretmek. Meydan tasarımı muayyen bir konu. Meydanın eni ve boyunun amacına uygunluğu, belirli oranda açık veya kapalı olması, çevresinde cephe veren binaların biçimi çok önemli. Belirli kaideleri olduğunu düşünüyorum. Dolayısı ile her açık alan meydan olamıyor.

Ege Mimarlık - Haklısınız. Alaçatı’ya bakacak olursak görece olarak korunan tarihi dokusu sayesinde yarattığı farklı atmosferi, yer değirmenleri, rüzgâr sörfü gibi cazip özellikleriyle son yıllarda oldukça ilgi çeken turizm yörelerinden birisi haline gelmiştir. Sakin bir kasaba kimliğinden, Türkiye’nin en çok turist çeken beldelerinden biri haline gelen Alaçatı’nın bu dönüşüm süreci için neler söylemek istersiniz?

A. K. - Dönüşümü hatırladıklarım ile karşılaştırdığım zaman açıkça görüyorum. Benim çocukluk yıllarım her yaz Karaburun ve Çeşme Yarımadası’nda geçerdi. Alaçatı’ya pazara gelirdik. Alaçatı’yı ailemle birlikte gezdiğimiz dağ kasabaları ile birlikte hatırlıyorum. Ama o zaman bile Alaçatı, gezdiğimiz diğer kasaba ve

köylerden daha büyük ve gelişmiş bir yerdi. Camisini ve avlusundaki desenleri net hatırlıyorum. Pazara geldiğimiz için herhalde sakin hatırlamıyorum, kalabalığı ve alışverişi hatırlıyorum.

Ege Mimarlık - Sizin Alaçatı'nın girişinde gerçekleştirdiğiniz Değirmenaltı Meydanı ve yakın çevresini kapsayan projenin süreci nasıl gelişti? Özellikle işveren olarak Belediye'nin size nasıl ulaştığı ve hangi taleplerle geldiği, süreç içerisinde sizin bu taleplere ne tür katkılarınızın ya da yönlendirmelerinizin olduğunu merak ediyoruz.

A. K. - Alaçatı Belediyesi bizden önceki yıllarda bazı çalışmalar yaptırmış ama memnun kalmamış sonuçlarından. Biz Değirmenaltı Alanı için projemizi geniş kapsamlı ve Belediye ile diyalog içinde geliştirdik. Ofis olarak iddiamız kentsel tasarım ve uygulaması olduğu için projeye bu açıdan yaklaştık ve bu projenin gerektirdiği her ihtiyaca cevap vermeye çalıştık. Eğimli araziye yerleşim problemini çözdük, yeldeğirmenlerinden meydana inen rampayı kaybetmedik. Artı değer katabilecek yapıları kamusal açık alanlarla birlikte önerdik, sürekliliği sağladık. Bu sene dükkânların hemen hemen hepsi kiralanmıştı. Bu bizi çok sevindirdi.

Ege Mimarlık - Değirmenaltı Meydanı ilk bakışta kavranabilecek bütüncül bir yaklaşımdan çok üzerine daha ayrıntılı bakmayı gerektiren ve bu şekilde algılanabilen bir anlayışa sahip gibi. Yanılmıyorsa; bu durumu neden

tercih ettiğiniz hakkında bilgi alabilir miyiz?

A. K. - Bir şehir parçasını büyük bir bina gibi düşünmek istemediğimiz için herhalde. Binalarda bir ana fikir, tüm parçaların nasıl olması gerektiğini belirleyebilir. Şehir daha karmaşık. Ama bu ayrıntıların rastgele olduğu anlamına gelmiyor. Bizim yapmaya çalıştığımız, ayrıntıları etkileyen faktörleri de tekrar eden bir sistem haline getirmek oldu.

“MEYDAN TASARIMI MUAYYEN BİR KONU. MEYDANIN ENİ VE BOYUNUN AMACINA UYGUNLUĞU, BELİRLİ ORANDA AÇIK VEYA KAPALI OLMASI, ÇEVRESİNDE CEPHE VEREN BİNALARIN BİÇİMİ ÇOK ÖNEMLİ”

Ege Mimarlık - Tarihi dokuya sahip bir çevrede proje yapmak kuşkusuz birçok tartışmayı da beraberinde getirir. Farklı koruma tavırları, anlayışları söz konusu olabilir. Alaçatı'da da özellikle son yıllarda yapılan bağlamından kopuk ve biçimsel tekrarın ötesine geçmek niyetinde olmayan uygulamalar koruma tartışmalarının konusu olabilmektedir. Sizin genel olarak bu nitelikteki bir çevrede proje geliştirirken tarihle, gelenekle kurduğunuz ilişkiden ve bu ilişkinin mimarinizi oluştururken yaptığı katkılardan bahsedebilir misiniz?

A. K. - Biz projemizde dokuyu sürdürmek istedik, örneğin iki katlı evlerin oluşturduğu kesintisiz sokak dokusu ve yerel yapı oranlarını. Mevcut yapıları ölçtük, alt kat üst kat - dükkân

ev ilişkilerini inceledik. Zaman içinde yapıların işlevlerinin değişebileceğini öngördük. Alaçatı Belediyesi de tarihi dokunun sürdürülmesi konusunda çok hassas. Koruma planını uyguluyorlar ve tarihi doku içinde izin vermedikleri uygulamaları işin başında bize de anlattılar. Ve tabii proje beldedeki diğer uygulamalara örnek olsun istiyorlar. Örneğin meydandaki taş duvarlar kaplama değildir, yığmadır ve sıralı

döşenmiştir. Bir bakıma geleneksel taş işçiliğinin esasına sadık kalarak modernize edilmesi söz konusudur. Taş duvarlar makine işi ile kesilerek hazırlanmış ve el işçiliği ile örülmüştür. Taş işçiliğinin genel olarak beğenildiğini ve aynı taş ustalarının inşaat sonrası yeni işler aldıklarını duydum. Projenin başında ve proje sürecinde Alaçatı'da çok zaman geçirdik. Tarihi yapıları inceleme şansımız oldu. Alaçatı'da yapılar sağlam, yüksek tavanlı, ferah binalar. Yığma duvarlar, ahşap tavan ve çatılar ile güzel iç hacimler vardı. Biz de dükkânlarda karakterli iç mekânlar yakalamak istedik. Yapı sistemi olarak betonarme ve kırılsız döşemeyi seçtik. Çatıda eğimli beton plaklar yaptık. Üst kat dükkânların hacimleri ilginçtir bu bakımdan. Müteahhitler de bunu

ÜSTTE Meydan ve çocuklar

ALTTA Meydandaki bir geçit
Dükkanların iç mekânından bir örnek

SAĞ ÜSTTE Meydanın genel görünümü

SAĞ ALTTA Dükkanların aksonometrik görünümü

anladılar. Eğimli plak beton dökmek kolay bir iş değil. Ama onlar da projeyi anlayıp, sevdiler ve iyi bir iş çıktı. Belediye de çok destek oldu.

Ege Mimarlık - Alaçatı kentsel dokusunun oluşmasında malzeme olarak taşın ağırlığı tartışılmaz. Anladığımız kadarıyla siz projenizde geleneksel malzemenin çağdaş teknik ve malzemelerle bir arada kullanılmasından yana tavır alıyorsunuz. Biraz da provake eder bir şekilde, acaba Değirmenaltı Meydanı projesi geleneksel dokuyla keskin bir

tezat oluşturacak şekilde daha çağdaş malzeme ve teknolojiyle inşa edilebilir miydi diye sorsak. Sadece malzeme olarak da değil mekân örüntüsü, oranları olarak da...

A. K. - İyi bir soru aslında. Bahsettiğiniz türden bir tezat yaratma yaklaşımını tabii ki değerlendirdik ama iklimsel ve işletme açısından tercih etmedik. Çalışma alanı tarihi dokunun hemen dışında, bir tür geçiş bölgesiydi. İlk bakışta yapıların yeni olduğunun anlaşılması gerekmiyor diye düşündük ama detaylı bakıldığında, özellikle inşaat tekniklerine, çağdaş olduğu anlaşılabilir. Ayrıca meydanda biri 5 ve diğeri 7 metre genişliğinde kolonsuz cam açıklıklar var. Tabii incelediğimiz kentsel tasarım örnekleri de var. Örneğin Berlin'de Potsdamer Platz son on yılda tamamlanan önemli bir örnek. Orada malzeme olarak mekanik tuğla kaplama kullanılmış. Ama her binada farklı renk ve oran kullanma serbestliği verilmiş, yani malzeme ile bütünlük sağlanmaya çalışılmış. Ama yerinde baktığınızda hiçbir binanın diğeri ile sürekliliği yok. Biz bu açıdan kendimize katı davrandık diyebiliriz.

“ALAÇATI'DAKİ YENİ YAPILAŞMADA ŞEKİLSİZ KESİLMİŞ TAŞLARI İNCE BİR KAPLAMA OLARAK UYGULADIKLARI ZAMAN BEĞENMİYORUM. KAPLAMA UYGULANABİLİR AMA BİR TEKTONİĞİ OLMALI”

Ege Mimarlık - Bunun yanı sıra Alaçatı'daki yeni yapılaşmada da taş ağırlığı devam ediyor, bunun hakkında neler düşünüyorsunuz?

A. K. - Şekilsiz kesilmiş taşları ince bir kaplama olarak uyguladıkları zaman beğenmiyorum. Kaplama uygulanabilir ama bir tektoniği olmalı.

Ege Mimarlık - Hem Alaçatı için hem de sizin projeniz için önemli olan yeldeğirmenleri ile nasıl bir ilişki kurmayı amaçladınız. Aslında onların da acil olarak restorasyon ve çevre düzenlemesine ihtiyaçları var gibi. Bu alanda (Değirmenlerin olduğu tepe ve çevresi) ileride gerçekleştirilmesi muhtemel çalışmalar hakkında sizin projenizle uyum ve ilişki açısından öngörüleriniz ya da tavsiyeleriniz var mı?

A. K. - Yeldeğirmenleri gerçekten çok önemli. İşlevsel açıdan burası kültürel alan olacak. Yeldeğirmenleri çevresi temizlenerek, restore edilecek. Burayı ticari kaygılardan arındırılmış, sakin, insanların kitaplarını alıp ağaçların altında zaman geçirebilecekleri, dönüp Alaçatı'ya hâkim bir tepeden bakabilecekleri bir yer olarak düşünüyoruz. Belki bir kahve olabilir, genel bakım açısından. Alaçatı Belediyesi'nin talebi de bu yönde. Biz projede yapıları konumlandırırken, yeldeğirmenleri ile alanın her noktasında görsel ilişki kurmak istedik. Yer yer resim gibi çerçeveledik görüntüyü. Yeldeğirmenlerinin gece aydınlatılması da yapılacak.

Ege Mimarlık - Tasarıma başlarken yapmayı amaçladıklarınızla sonuç ürün arasındaki paralellikler ve karşıtlıklar nelerdir? Yapmak istediğiniz tam olarak gerçekleşebildi mi? Eğer gerçekleşemediyse süreç içerisindeki ne tür zorluklar bu farklılaşmalara neden oldu?

A. K. - İnanır mısınız bilemiyorum, büyük çoğunluğunu gerçekleştirdik. Bitkilendirme konusunda yalnız eksiklikler oldu. Yeşil alanlar inşaat sürecine yetişmedi. Onlar şu anda tamamlanıyor. Dükkanları kiralayan işletmeler ile ben bizzat yerine gittiğimde sık sık sohbet ediyorum. Bazı kiracılar yapıların orijinal detaylarını bozarak tahrip etme eğilimindeler. Bu hoş olmuyor.

Kiracıların mimariye saygı göstermeleri lazım. Orası bir kamusal alan aynı zamanda ve dükkanların meydan cephelerini evlerinin içi gibi değiştiremezler. Özellikle üç işletme ahşap güneş kırıcıları ve kepenkleri söktü. Neticede bunlar kiracı ve bir süre sonra ayrılacaklar, o zaman tabii ki binaların orijinalliyi bozulmuş oluyor.

Ege Mimarlık - Değirmenaltı Meydanı ve yakın çevresi özellikle bu yaz oldukça yoğun bir kullanıma sahne oldu. Gözlemleyebildiğimiz kadarıyla restoranlar ve kafeler meydanı genişleme alanı olarak kullandılar. Bu aşamayı gözlemleme fırsatınız oldu mu? Genel olarak meydan sizin amaçladığınız gibi mi kullanılıyor yoksa daha kamuya ait bir kullanım mı amaçlamıştınız?

A. K. - Biz daha kamuya ait bir alan amaçlamıştık. Dükkanların meydan üzerinde kullanım alanları yer kaplama taşları ile belirtilmiştir. Bunların dışına çıkmamaları gerekiyor. Gözlemledik bunu, masa ve sandalyelerini, boş olmasına rağmen "aman burayı karşı dükkâna kaptırmayalım" diye meydana yaydılar. Yerdeki desenin, alt geçit önünün ve yeldeğirmenleri çıkış rampasının kesin açık kalması lazım. Kullanım alanlarının net ölçü ve tanımını bu sene dükkân kira şartnamelerine eklemek istiyoruz. Tabii sezon bitince çok sakin oluyor meydan, masalar çekiliyor. Meydan herkese açık, çocuklar koşturup havuzlarla oynayabiliyorlar, biz bunu daha çok seviyoruz.

Ege Mimarlık - Evet, aslında genelde Çeşme Yarımadası'nda olduğu gibi Alaçatı'da da -hatta belki daha keskin

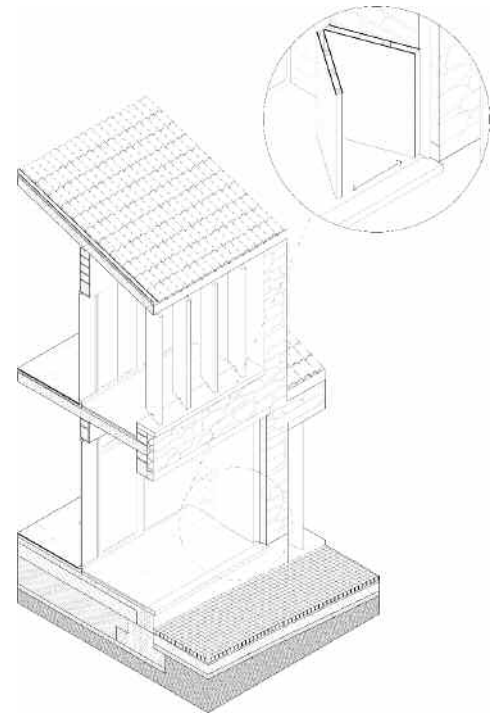
olarak- yaz ve kış mevsimleri arasında nitelik ve nicelik olarak ciddi bir kullanım farkı var. Siz projenizde bu farklılığa dair bir tavır, strateji geliştirdiniz mi?

A. K. - Yaz kış olarak ayırmadık. Kullanıcı gruplarını tarifleyerek strateji geliştirdik. Örneğin Alaçatı'da yaşayan halk, yazlığa gelenler, sörfçüler ve dükkân işletmecileri olarak gruplarımız vardı. Bu gruplar alanı nasıl ve ne sıklıkla, hangi mevsimlerde kullanırlar, bunları tasarımda dikkate aldık.

Ege Mimarlık - Söyleşi için çok teşekkür ederiz. □

H. İbrahim Alpaslan, Arş. Gör. DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Tuba Çakıroğlu, Mimar

Çitoğlu Evi → TashMahal Oteli

ALAÇATI'NIN İLK YERLEŞİM ALANINDA YER ALAN ÇİTOĞLU EVİ'NİN
TASHMAHAL OTELİ'NE DÖNÜŞÜM SÜRECİ...

Salih Seymen Tasarım ve Planlama Ofisi FOTOĞRAFLAR **Salih Seymen**

RÖLÖVE PROJESİ **Salih Seymen Tasarım ve Planlama Ofisi**
RESTORASYON PROJESİ **Salih Seymen Tasarım ve Planlama Ofisi**
PROJE EKİBİ **Salih Seymen, Aytül Yaşarol, Tutku Süren**
YAPININ SAHİBİ **Ayça Tanyeli Çitoğlu**
PROJE YERİ **Alaçati-İzmir**
PROJE TARİHİ **Kasım 2005**
YAPIM TARİHİ **Ocak 2007**

Alaçati'nin ilk yerleşim alanında, 1. Mektep Caddesi üzerinde bulunan 19. yy. yapısı, kentin karakterini oluşturan ve günümüze kadar ulaşan sivil mimarlık örneklerinden biridir. Sokağı tanımlayan cephe hattına katılımı ve sokak silüetini oluşturan devamlılığa katkısı ile çevresiyle uyumlu yapı, tanımladığı çıkmaz ve bu çıkmazı kullanan köşe yapı konumlanması ile çevreden farklılaşarak bulunduğu alana zenginlik katmaktadır. Çevresel ilişkilerindeki uyum, işlev örgüsü ve mekân organizasyonunda da sürmektedir. Alaçati'nin özgün dokusunda sıkça görülen ve üretim biçiminin yansıması olan konut ve işyeri birlikteliği, bu yapının da kurgusundaki temel etmendir. Sokak üzerinden giriş alan işyeri ile bu işyerinden ve çıkmaz sokaktan giriş alan konut bölümü arasındaki sirkülasyon, işlevsel devamlılığa olanak sağlayacak şekilde direkt, aynı zamanda konut mahremiyetini sağlayacak ölçüde yalıtılmıştır. Çıkmaz sokaktan giriş alan ve bu sokaktan yüksek bir duvar ile koparılan bahçe; bu bahçeden ulaşılan depo, konut kullanımına yönelik farklı bir üretim ve yaşama alanına mekân oluşturmaktadır. Tüm girişleri toplayan holden ulaşılan birinci kat ise konutun

yaşama ve yatak odası ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu katta, iki cumba ile sokak ilişkisi kurulmaktadır.

2005/2007 yılları arasında Y. Mimar Salih Seymen denetiminde yürütülen restorasyon uygulamalarına esas temel proje kararı, yapının özgün işlev örgüsünün ve mekân organizasyonunun sürdürülmesidir. Bu süreklilik kararı kapsamında organizasyona ilişkin yapılan müdahaleler, bahçe ve konutun ara kesitinde yer alan depoların mutfak ve yaşama birimlerine dönüştürülmesi, birinci katta da ıslak hacimlerin konumlandırılmasından ibarettir. Bu konumlandırmada da yeni bir düzenleme yapılmasındansa, ıslak mekânların mevcut organizasyona eklemlenmesinin tercih edildiği anlaşılmaktadır.

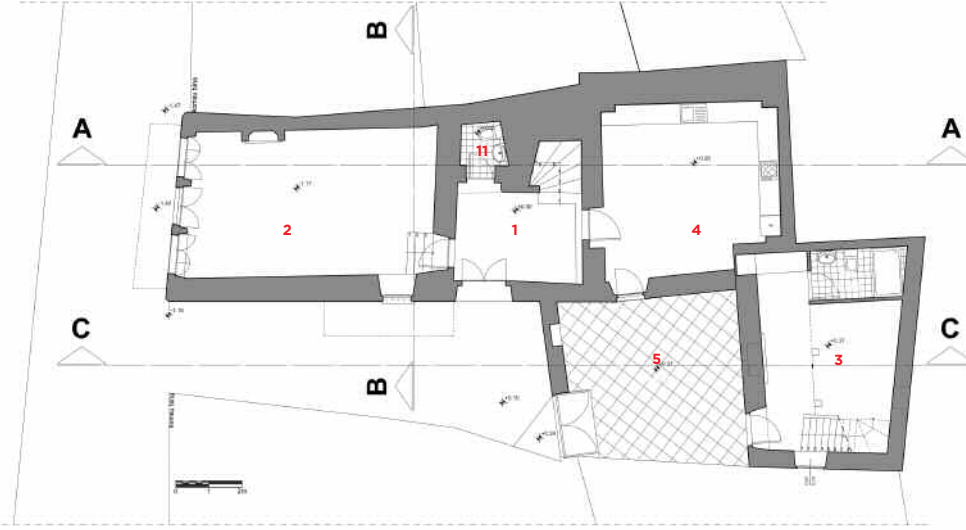
Restorasyon sürecine değin kapsamlı bir müdahale geçirmeyen yapının, bozulma durumunun da kapsamlı bir yenilemeyi gerektirecek seviyede olmaması, yapıyı malzeme ve teknik nitelikleri ile korumaya olanak sağlamıştır. Yığma+ahşap karkas karma taşıyıcı sistemli yapıda, belirlenen temel taşıyıcı sistem sorunu olan cumba bölümlerindeki sehim ve düşey yönde hareketler, elemanın özgün konumuna getirilmesi ve özgün sistemle taşıyıcı

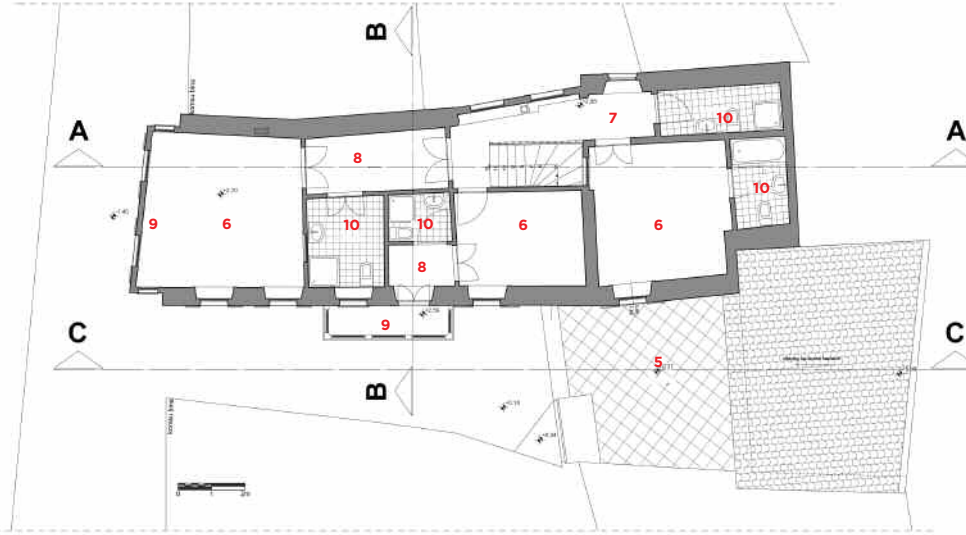
takviyesi ile kapsamlı bir söküm yapılmadan giderilmiştir. Temel proje kararı olan sürekliliğin sağlanması ilkesi; malzeme konservasyonunda da özgün malzeme ve tekniğin korunması, yapılan tamamlamalarda malzeme ve teknik sürekliliğinin sağlanması, özgün malzemeden farkların ton farklılıkları ile gösterilmesi, ıslak hacimler gibi işlevsel yenilemelerde de seramik gibi çağdaş malzemelerin kullanılması yönünde detaylandırılmıştır. Bu proje ilkeleri onarım sürecinde de başarı ile uygulanmıştır. Yapının süsleme anlayışı içerisinde öne çıkan ve bölgesinde korunmuş az sayıda örnek arasında olması nedeniyle ayrıca önemli olan mermer taklidi boyalarda yapılan temizleme ve tamamlama çalışmalarında gösterilen özen ve proje ilkelerine bağlılık uygulamanın başarılı olmasını sağlamıştır. Doğu yönündeki cumbanın bitkisel motifli plastr ve silmelerinde, cumba altı kaplamasında, pencere doğramalarında, ana yaşama mekânı tavan eteklerinde öne çıkan ahşap konservasyonu ve tamamlamaları, ahşap döşeme ve bağdadi tavanlardaki uygulamalar, giriş holündeki karosiman döşeme kaplamasının korunması uygulamanın projesi doğrultusundaki başarılarıdır.

“RESTORASYON SÜRECİNE DEĞİN KAPSAMLI BİR MÜDAHALE GEÇİRMİYEN YAPININ, BOZULMA DURUMUNUN DA KAPSAMLI BİR YENİLEMİYİ GEREKTİRECEK SEVİYEDE OLMAMASI, YAPIYI MALZEME VE TEKNİK NİTELİKLERİ İLE KORUMAYA OLANAK SAĞLAMISTIR”

Zemin Kat Planı (Restorasyon)

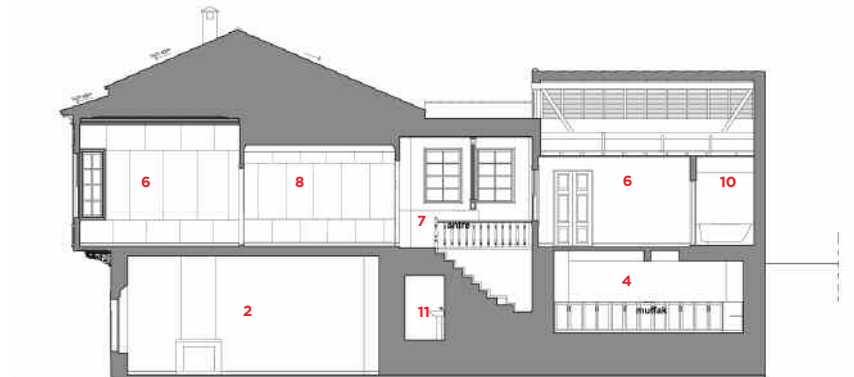
Birinci Kat Planı (Restorasyon)

1 Giriş holü	7 Antre
2 İşyeri	8 Hol
3 Oturma salonu	9 Cumba
4 Mutfak	10 Banyo
5 Bahçe	11 WC
6 Oda	

“ONARIM SÜRECİNİN ARDINDAN 2-3 YIL GİBİ BİR SÜRE GEÇMESİNE KARŞIN, YAPIDA BİR DEĞİŞİKLİK YAPILMAMASINDA...”

AA Kesiti (Restorasyon)

Uygulama öncesinde şap olan mutfak ve işyeri zemin döşemelerinin seramik kaplanması, depo mekânındaki uygulamalar, birinci katta yer alan ıslak hacimlerdeki malzeme kullanımı, çatı yalıtımına ilişkin malzeme kullanımları işlevsel çözümlere yönelik çağdaş müdahaleler kapsamında değerlendirilmektedir. Projesi doğrultusunda yapılan işyeri mekânındaki ocak, bahçe zemini kaplamasında yapılan düzenlemeler ise, temel proje yaklaşımının dışında, kullanıcı isteklerinden kaynaklı düzenlemeler olarak göze çarpmaktadır. Onarım sürecinin ardından 2-3 yıl gibi bir süre geçmesine karşın, yapıda bir değişiklik yapılmamasında, projenin ve uygulamanın başarısının yanı sıra kullanıcıların uygulama sürecinde aktif rol oynamalarının da katkısı olmuştur.

Çitoğlu Evi ve onarım süreci; Alaçatı'da, kentten mekân ölçeğine değin, yoğun ve hızlı bir yeniden işlevlendirme yaşanırken, koruma ilkelerine bağlı kalınarak da bu sürece katılım sağlanabileceğinin başarılı bir örneğidir. ■

Ulaş Özkan, Mimar

“...PROJENİN VE UYGULAMANIN BAŞARISININ YANI SIRA KULLANICILARIN UYGULAMA SÜRECİNDE AKTİF ROL OYNAMALARININ DA KATKISI OLMUŞTUR”

7800 Çeşme Konutları&Otel

SEVİMLİ SAHİL KASABASINDAN ÇALIMLI TATİL BELDESİNE...

EAA-Emre Arolat Architects FOTOĞRAFLAR Thomas Mayer

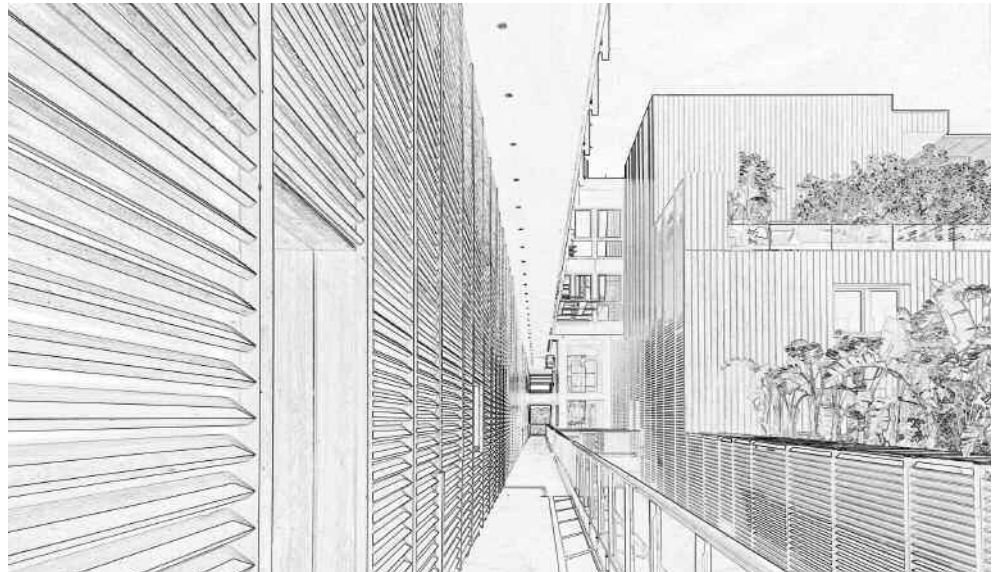

MİMARİ KONSEPT PROJESİ **EAA-Emre Arolat Architects**
 MİMARİ PROJE **EAA-Emre Arolat Architects**
 PROJE SORUMLUSU **Emre Arolat, Gani Turunç (Konsept-Avan Proje); Sezer Bahtiyar (Kesin Proje); Gonca Paşolar, Sezer Bahtiyar (Uygulama Projesi)**
 PROJE EKİBİ **Zeki Samer, Mürüvvet Gülcan Şahin, Nesime Önel, Gözde Sazak, Tayfun Aksoy, Gülin Derman, Olcay Özten, Ufuk Berberoğlu, Murat Şahin, Serkan Duman**
 PROJE YERİ **Çeşme-İzmir, Türkiye**
 PROJE TARİHİ **2007**
 TOPLAM İNŞAAT ALANI **15.734 m²**
 İŞVEREN **Çarmıklı, Kalyoncu, Tamtex**
 YAPIMCI **Çarmıklı Yapı**
 STATİK PROJE **Balkar**
 MEKANİK PROJE **İhsan Akçay**
 İÇ MİMARİ PROJE **Dara Kırmızıtoprak**

Çeşme, son on yılın turistik motivasyonları ile birlikte katlanarak artan bir yaz nüfusuna erişti. Tıpkı sonradan keşfedilmiş tüm Ege ve Akdeniz kasabalarında olduğu gibi, sonunun nereye varabileceği kestirilemeyen bu büyüme burada da hem fiziksel hem de sosyolojik bir dönüşümü koşturmakta.

Çeşme 7800 projesi, bu güncel durumun oluşturduğu yeni kimliklerin ve kitleselliklerin, mevcut dokuya olan etkileri bağlamında problemleştirilen bir tasarım yönelimi ile geliştirildi.

Ana kitle arka yol sınırına yaklaştırıldı. Böylece önündeki geniş plaj ve üzerinde bulunan doğal doku olabildiğince rahat bırakıldı. 5 katlı doğrusal blok, hem düşey hem de yatay dolaşımın örgütlendiği bir ara sokak ile çift yüzlü hale dönüştürüldü. Hedeflenen, kendisini merkezleştiren ve yapısal görünme biçimi ile öne çıkan, dikkat çeken ve gücünü bu tür bir ilgiden almayı bekleyen bir kitle yerine, üzerine örtüğü peyzaj katmanını ile olabildiğince geride durmayı, bu yolla da mimarlığın stil, üslup veya tarz olarak tanımlanabilecek

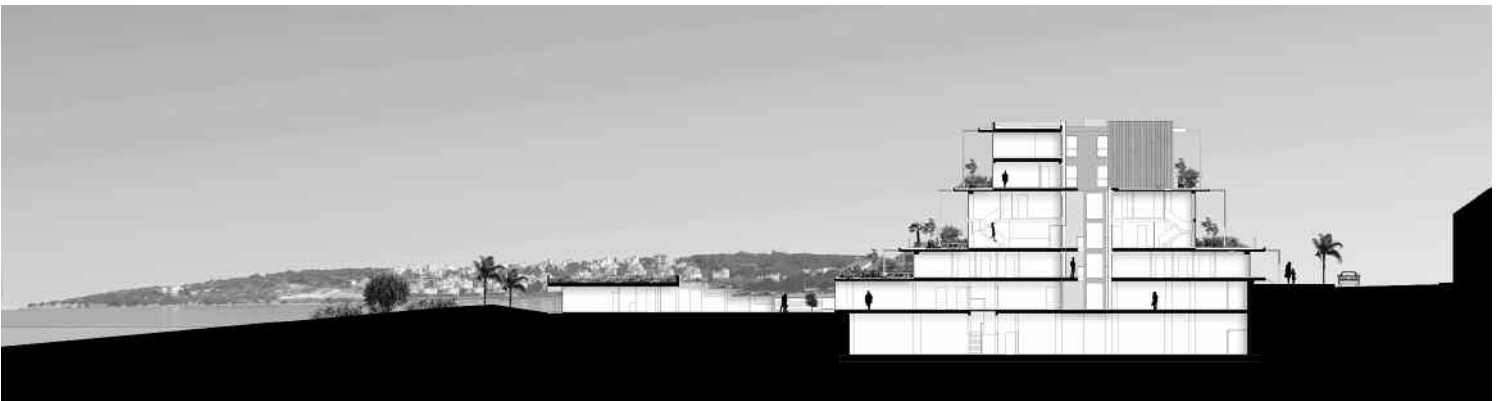

“MİMARLIĞIN STİL, ÜSLUP VEYA TARZ OLARAK TANIMLANABİLECEK KAVRAMLARININ YÜKÜNDEN UZAKTA KALMAYI SEÇEN BİR YAPI”

kavramlarının yükünden uzakta kalmayı seçen bir yapı oldu. Ünitelerin bakış yönlerini oluşturan güney ve kuzey cephelerinde güneşten ve rüzgârdan korunmak amacıyla tasarlanan iki farklı kırıcı sistem, her ikisi de olabildiğince basitleştirilmiş elemanlar olarak yapının dış algısının en önemli unsurları haline geldi. Kesitte birbirlerinin üzerinde kayarak geri çekilen üniteler, her iki yönde geniş teras-bahçeler oluşturdu. Bu bahçelerde yer alacak olan peyzaj katmanının yapıyı olabildiğince önemsizleştirmesi fikri, tasarımın ana ölçütü olarak her aşamada devrede tutuldu. Ünitelerin iç düzenlerinde konvansiyonel bir planlama yönelimi yerine oldukça şeffaf ve akışkan bir düzen benimsendi. Ana kitle ile plaj arasında kalan bölümde, sosyal alanların yanı sıra tek katlı bir ünite zinciri konumlandırıldı. Bu alandaki tüm yapısal unsurların üzeri de düzenli bir peyzaj katmanı ile örtüldü. ■

Emre Arolat, Mimar

*“KESİTTE BİRBİRLERİNİN ÜZERİNDE
KAYARAK GERİ ÇEKİLEN ÜNİTELER, HER İKİ
YÖNDE GENİŞ TERAS-BAHÇELER
OLUŞTURDU”*

Bodrum Kat Planı

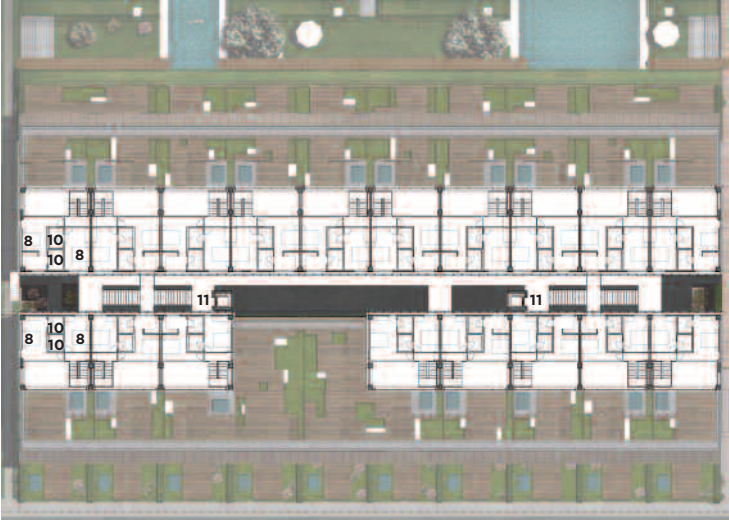
*“ÜNİTELERİN İÇ DÜZENLERİNDE
KONVANSİYONEL BİR PLANLAMA YÖNELİMİ
YERİNE OLDUKÇA ŞEFFAF VE AKIŞKAN BİR
DÜZEN BENİMSENDİ”*

Zemin Kat Planı

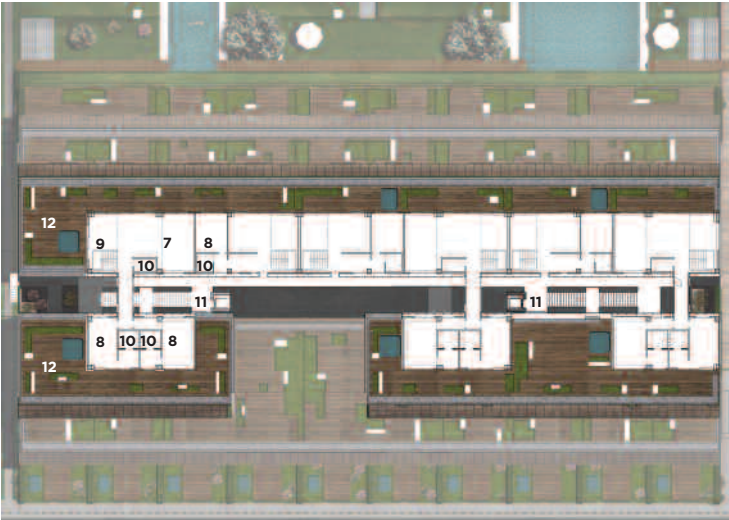
Birinci Kat Planı

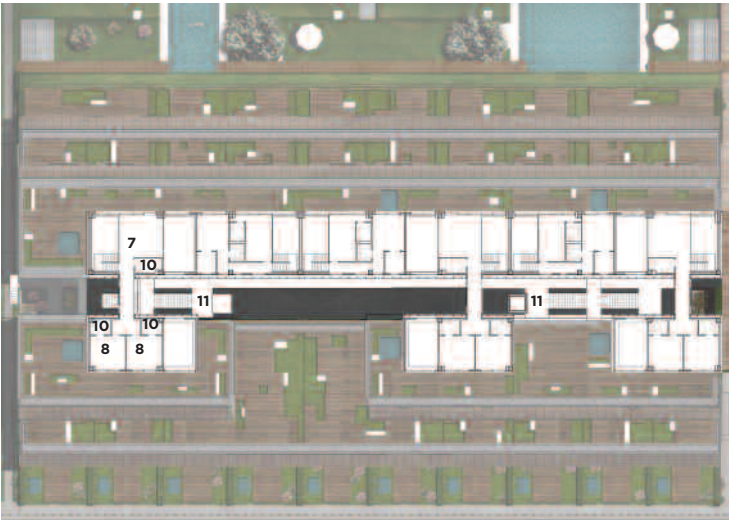
İkinci Kat Planı

- 1 Resepsiyon
- 2 Restoran
- 3 Spor salonu
- 4 Ilık havuz
- 5 Yüzme havuzu
- 6 Güneşlenme terası
- 7 Yaşama
- 8 Yatak odası
- 9 Mutfak
- 10 Banyo
- 11 Sirkülasyon
- 12 Bahçe
- 13 Otopark

“ANA KİTLE İLE PLAJ ARASINDA KALAN BÖLÜMDEKİ YAPISAL UNSURLARIN ÜZERİ DÜZENLİ BİR PEYZAJ KATMANI İLE ÖRTÜLDÜ”

Üçüncü Kat Planı

Dördüncü Kat Planı

Agenda

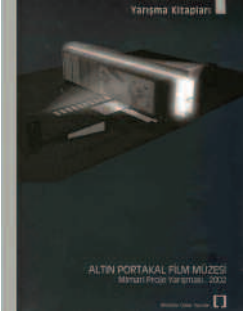

EDİTÖRLER **Jesse Seegers, Benedict Clouette, Ryan Neiheiser, and Julien De Smedt**
TASARIM **Korczak ve Vereecken**
YAYIMCI VE DAĞITIMCI **Actar**
DİL **İngilizce**

Mobilya tasarımı kent planlamasına kadar geniş bir yelpazede çalışan Julien De Smedt Architects'in (JDS), yeni kitabı "Agenda" çıktı. Editörlüğünü Jesse Seegers, Benedict Clouette, Ryan Neiheiser ve Julien De Smedt'in üstlendiği kitap krizin gölgesi altında geçen son bir yıla odaklanıyor.

"Agenda" JDS'in, 15 Eylül 2008'de Lehman Brothers'ın iflas ettiği gün kendisini iyiden iyiye gösteren kriz sürecindeki çalışmalarını ve düşüncelerini anlatıyor. İçinde bir takım denemelerin, makalelerin, röportajların ve konuşma metinlerinin bulunduğu bu mimari kitap için "günlük" ya da "gazete" benzetmesi yapmak ya da bu kitaba "365 günlük katalog" da demek mümkün.

Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması

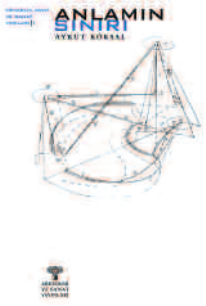

EDİTÖR **Güven Şener**
YAYINEVİ **Mimarlar Odası Yayınları**
YAYIN TARİHİ **Eylül 2009**

Antalya kenti ile birlikte anılan ve kent tarihinde önemli bir yeri olan Antalya Altın Portakal Film Festivali'nin geçmişine ışık tutması ve kültür yaşamının gelişimine katkıda bulunması beklenen, Antalya Fuar Alanı'nda yapılacak "Antalya Altın Portakal Film Müzesi" projesinin elde edilmesi amacıyla 2002 yılında Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından açılan ulusal yarışmaya 128 proje katıldı. Üç büyük ödül, beş mansiyon ödülü verildi.

Ödül alan projeler Mimarlar Odası Yayınları "Yarışmalar Dizisi" içerisinde yayımlanan kitapta biraraya getirildi. Ödüle değer görülen projeler, plan, kesit, üç boyutlu çizimlerin yanı sıra, mimari proje ve jüri raporları ile kapsamlı biçimde yer alıyor.

Anlamin Sınırı

YAZAR **Aykut Köksal**
YAYINEVİ **Arkeoloji ve Sanat Yayınları**
GRAFİK TASARIM **Haluk Tuncay**

Aykut Köksal'ın 1994'ten bugüne yazdığı kuramsal metinlerini bir araya getiren Anlamin Sınırı, mimarlıktan kentsel korumaya, çağdaş sanattan grafik tasarım ve müziğe uzanan bir çerçeve oluşturuyor. Çok farklı alanları kuşatmasına karşın, ortak bir kavramsal çerçeve içinde birbirine bağlanan bu metinler, anlam-bağlam ilişkisi üzerinde yoğunlaşıyor. Mimarlıktan müziğe uzanan tüm okumalarda bir yandan "anlam"a odaklanıyor, öte yandan kültür ve sanat üretiminin bağlamla ilişkisini sorunsallaştırıyor.

Altı bölümden oluşan kitapta öne çıkan konular arasında mimarlıkta temsil sorunsalı, Osmanlı mimarlığı ve müziğinde görülen zihniyet ortaklığı ve bu alanlardaki geleneksel üretimin epistemolojik boyutu, Cumhuriyet mimarlığı ve ulusalcı ideoloji, Sedat Hakkı Eldem mimarlığı ve yüklendiği anlamlar, kentin yapısal okunması üzerinden koruma sorunsalı ve bu bağlamda yeni paradigma önerileri, Türkiye'de çağdaş sanatın son kırk yıllık serüveni, çağdaş müzikteki mekânsal çalışmalar ve grafik tasarımda çağdaş üretim gibi tartışma başlıkları yer alıyor.

Karşı Notlar

YAZAR **Aykut Köksal**
YAYINEVİ **Arkeoloji ve Sanat Yayınları**
GRAFİK TASARIM **Haluk Tuncay**

Aykut Köksal'ın son on beş yıl içinde kaleme aldığı deneme, eleştiri ya da değerlendirme yazılarıyla forum, panel gibi etkinliklerde yaptığı konuşmalardan ve kendisiyle yapılan söyleşilerden yapılmış bir derleme olan Karşı Notlar, "Mimarlığın Özneleri", "Tasarıma Karşı", "Çağdaşlığı Tartışırken", "Modernleşme Sıkıntısı", "Kent Dinamikleri", "Korumanın Olanaksızlığı" ve "Akademya Halleri" başlıklarını taşıyan yedi bölümden oluşuyor ve mimarlıktan çağdaş sanata, grafik tasarımdan kentsel korumaya uzanan yazılar içeriyor.

Kitapta, erken Cumhuriyet dönemindeki modernleşme süreçlerini sorgulayan ve konuyu özellikle müzik ve mimarlık bağlamında ele alan değinilerin yanı sıra Türkiye'de mimarlığın bugünkü durumunu tartışan ve modernizm sonrasının getirdiği yeni yönelimleri ele alan yazılar öne çıkıyor.